

România literară

49

editată cu sprijinul
Fundației ANONIMUL

și cu sprijinul
**Fundației INSTITUTUL
PENTRU LIBERĂ INIȚIATIVĂ**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 12 decembrie 2008 (Anul XLI). 32 pagini. 3 lei

CALADE
LEOTIARA

avanpremieră editorială
D.R. POPESCU

● **Întoarcerea
tatălui
risipitor**

p. 16-17

**DOINA
URICARIU**
POEME

p.8

● **MATILA
C. GHYKA
în America**

un articol de
**Virgil
NEMOIANU**

p. 13

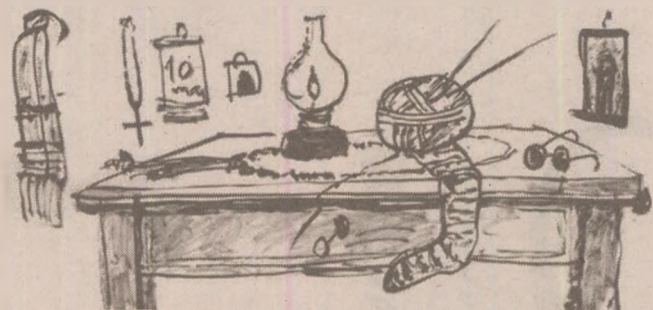

**AFRICA
TERRA**

impresii de călătorie de
Grete TARTLER

p. 28

s u m a r

Școala, o cenușăreasă de Daniel Dragomirescu – p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș – p. 4
Ce mai înseamnă, azi, noblețea spiritului?

CRONICA PESIMISTEI de Ioana Pârvulescu – p. 5
Puterea aparatului de fotografiat

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric – p. 6
Gînditorul fără urmași

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș – p. 7
Magister dixit

Poeme de Doina Uricariu – p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu – p. 9
Arta conversației

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru – p. 9

Locuri de taină și desfrîu de Horia Gârbea – p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache – p. 11
Submarinul poetic

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu – p. 12
Expertize convingătoare

Matila Ghyka în America de Virgil Nemoianu – p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian – p. 14
Belle photo de ma jeunesse

PREPELEAC de Constantin Țoiu – p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu – p. 15

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ – pp. 16-17
Întorcerea tatălui risipitor de D. R. Popescu

Controlul conștiințelor (IV) – pp. 18-19

Bibliografia retrospectivă a României
de Constantin Mălinaș – pp. 20-21

TEATRU de Marina Constantinescu – p. 22
Dragul meu Lev Abramovici

Un basm pentru adulți de Liana Tugearu – p. 23

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici – p. 24
Dincoace și dincolo de ziduri

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară – p. 25
Dunărea, între liant cultural și handicap

De ce elefanții, mein Gerner?
În românește de Nora Iuga – pp. 26-27

Peste opt mărl și țări de Grete Tartler
Africa Terra – p. 28

MERIDIANE – p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea – p. 30

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache – p. 30
Vise rele

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu – p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Livius Ciocârlie – p. 31
Mai bine, nu

Ochlul magic – p. 32

România literară®

Director: **NICOLAE MANOLESCU**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU – director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU – redactor-șef

OANA MATEI – secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, IOANA PÂRVULESCU –
redactori

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 4, 5, 8, 13, 20, 21, 30, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 7, 10, 14, 22, 23, 24, 26, 27),

ECATERINA IONESCU (pag. 3, 6, 9, 15, 18, 19, 29, 31),

NINA PRUTEANU (pag. 1, 2, 11, 12, 16, 17, 25, 28).

Grafica: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Acasă la ființe de demult*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER**

(Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE**

VALENTOVÁ (Cehia)

Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector
1, cod 010071, București.

Director administrativ: **VALENTINA VLĂDAN**

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **FED PRINT**

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), aso-
ciație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul
Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

În mod inevitabil, schimbările rapide din societate induc o anumită stare de criză care nu poate ocoli sistemul de învățământ.

Școala, o cenușăreasă?

ÎNVĂȚĂMÂNTUL contemporan reprezintă, pentru toate statele europene, un segment foarte sensibil și extrem de semnificativ în raport cu sistemul social-politic pe ansamblu și cu întreaga societate. Faptul că Uniunea Europeană consideră acest domeniu drept o *prioritate națională* nu este un moft, ci o necesitate obiectivă. Societatea tehnologică a timpurilor noastre nu poate să funcționeze în bune condiții fără un sistem de educație avansat. Ideea *pactului pentru educație*, care presupune un program politic coerent și riguros pe termen mediu și lung, asumat de toți factorii implicați, nu este nouă în context european, doar la noi ea a început să prindă contur abia în ultima vreme, și asta numai la inițiativa instituției prezidențiale, adică doar dintr-o parte a *establishment*-ului nostru politic postdecembrist. Spre comparație, învățământul din Belgia funcționează pe baza unui astfel de pact, asupra căruia au convenit toate forțele politice responsabile, încă din anul 1970, iar de atunci partidele care s-au succedat la guvernare s-au străduit să-l respecte cu fidelitate. La fel în multe alte țări din U.E., pentru că în spațiul european *diferența dintre vorbe și fapte este minimă*. Cât va mai dura, însă, până când și în România (devenită de aproape doi ani membră a U.E.) ceea ce este stipulat pe hârtie – în Constituție și diverse documente oficiale – se va transpune cu adevărat în practică este o întrebare la care orice răspuns tranșant pare hazardat.

Este adevărat că în legătură cu rolul și locul școlii în noua societate și la noi se poartă tot felul de discuții de principiu, care uneori degenerază în dispute aprinse, iar alteori sunt întoarse înspre derizoriu, când în spatele lor nu există interese politice înguste, de azi pe mâine, care numai cu obiectivele unui sistem de educație performant nu se identifică. În mod inevitabil, schimbările rapide din societate induc o anumită stare de criză care nu poate ocoli sistemul de învățământ. Și în Franța, de pildă, țară de veche tradiție culturală și educativă, există controverse privind rolul și eficiența școlii și statutul socio-profesioanl al personalului didactic. Trebuie precizat însă că statul francez alocă pentru învățământ 7,1 % din PIB (adică cca 620 miliarde de euro anual, din care circa 2% pentru plata drepturilor bănești cuvenite dascălilor), iar în clasamentul oficial al salariului mediu pe profesii slujitorii școlii („les enseignants”) se situează pe un foarte onorant loc al doisprezecelea (din 76 de locuri), înaintea militarilor, polițiștilor și pompierilor (a se vedea pe site-ul CGT și pe alte site-uri oficiale franceze). Pentru cine crede că aceasta este o situație valabilă doar pentru țări ca Franța facem precizarea că aceeași ierarhie era valabilă și

în România până la venirea regimului comunist la putere (un profesor de liceu putând primi un salariu echivalent cu salariul unui ofițer cu grad de colonel și chiar de general, spre a nu mai vorbi de salariile universitarilor – a se consulta, în acest sens, colecția „Monitorului oficial” din anii '30 și de la începutul anilor '40). Care este raportul actual dintre retribuția medie netă în învățământ și cea din alte sectoare bugetare (magistratură, armată etc.) nu se poate ști nici la doi ani după integrarea României în U.E. din surse oficiale, întrucât discrepanța dintre categoriile de bugetari este atât de mare, încât salariile unora sunt ținute secrete (ca în epoca totalitară), deși aceste categorii de funcționari tot din bani publici sunt retribuite, iar cetățeanul are dreptul să fie integral și corect informat asupra modului cum sunt repartizate resursele bugetare ale țării între diferite sectoare, inclusiv – și mai ales – la capitolul numit „infrastructură umană”.

Revenind la exemplul citat, distanța dintre statutul învățământului francez și a celui românesc este considerabilă. În loc să își recâștige locul de cinste în societate, după 1989 școala românească a intrat în apele tulburi ale unei tranziții anevoioase care i-a subminat și mai mult statutul instituțional și i-a scăzut alarmant prestigiul în plan social. Dar, în chip paradoxal, toate guvernele postdecembriste și-au afirmat în mod declarativ grija pentru școală (mai ales în perioada campaniilor electorale) și au pretins de câte ori au avut prilejul că învățământul este o „prioritate națională” (așa cum prevede Constituția), fără să facă, însă, mai nimic, în mod concret, pentru a ameliora starea învățământului. Și trebuie să o spunem deschis că a face ceva pentru un domeniu de activitate înseamnă, din punct de vedere politic și guvernamental, a alocă fondurile bănești necesare cu unicul scop ca acel domeniu să devină eficient, și nu a face apel în mod propagandistic la înalta conștiință a omului de tip nou. Prioritățile reale au fost mereu altele, iar învățământul, supus subfinanțării cronice, a fost lăsat la voia întâmplării, în virtutea principiului că societatea românească poate evolua foarte bine și cu o școală redusă la un derizoriu rol de fațadă.

Desigur, aici nu este vorba numai de raporturile total inechitabile în care a fost plasat, după 1989, învățământul românesc față de alte sectoare bugetare din punctul de vedere al investițiilor în „resursa umană”. În discuție este chiar statutul educației românești la nivel de societate, prioritar pe hârtii cu peceti și semnături oficiale și în fapt neglijat și subestimat, în virtutea nu se știe căror înalte și ineluctabile principii de morală politică practică, de la care nici un guvern – de stânga, de centru ori de dreapta – nu s-a abătut până acum într-un mod

a c t u a l i t a t e a

semnificativ și în așa fel încât să ajute cu adevărat învățământul, spre binele întregii societăți. În ce altă țară din U.E. anul școlar începe cu atât de multe școli fără autorizație sanitară? Și totuși în aceste școli, din care unele stau să se prăbușească în capul elevilor, iar altele sunt lipsite de minimele dotări și utilități, an de an se reiau cursurile, ca și cum lucrurile ar fi în perfectă ordine! În care altă țară a U.E. sunt atât de mulți pensionari care continuă să lucreze în sistem și, pe de altă parte, atât de mulți suplinitori necalificați care, negăsind locuri de muncă convenabile în alte profesii, au găsit un loc cald sub acoperișul așezămintelor școlare? Și unde, în afară de țara noastră, atât de mulți licențiați sunt respinși cu note proaste și foarte proaste la concursurile de titularizare, dar sunt admiși, cu toate acestea, să profeseze în sistem? Ce rost mai au, atunci, concursurile, examenele, testările etc. – devenite de la an la an niște forme tot mai golite de conținut? Să constăți, după aceea, că școala românească nu a progresat, ci dimpotrivă, că de pe băncile ei societatea se căpătuieste cu noi promoții de absolvenți „cu calificare medie și slab calificată” este desigur un exercițiu public de luciditate, dar care se cuvine însoțit, din partea factorilor politici cu putere decizională, de măsuri complexe, și nu dintre cele mai comode, destinate să conducă la o reformă reală și eficientă a educației. Altminteri, fiecare guvernare postdecembristă a venit cu inovațiile sale în materie de învățământ, dar fără rezultatele benefice scontate. Și, de fapt, ce înseamnă reformarea educației? O voce autorizată, venită din interiorul sistemului, a lansat de curând o serie de interogații legitime, care ar trebui să le dea multora de gândit: „Mai mulți elevi olimpici? Bine, dar învățământul – mai ales cel obligatoriu – se adresează tuturor elevilor (...) Mai mulți elevi bine promovați? Bine, dar și așa mulți elevi promovează prin uriașa indulgență a dascălilor (...) Mai mulți elevi bine pregătiți? Dar ce se înțelege prin aceasta? (...)”, conchizând pe bună dreptate: „Cei care vehiculează în orice împrejurări ideea unui învățământ de calitate, ignoră un amănunt: că și materialul uman, atât de o parte și de cealaltă trebuie să fie de calitate” (prof. Carmen Focșă, *Între calculator, salarii și hârtoage*, în **România literară**, nr. 46/21 noiembrie 2008, p. 13). Calitate a materialului uman („de o parte și de cealaltă”), prin urmare, drept garanție a realei calități a educației, dar câți dintre oamenii noștri politici responsabili au fost și sunt dispuși să țină cu adevărat seama de acest mic „amănunt”, în planurile lor prezente și viitoare destinate învățământului? Cert este că problema calității în sensul de mai sus nu poate fi eludată, dacă există bună credință și onestitate politică, deoarece calitatea (cea reală, și nu cea din hârtoage) presupune, nu încape nici o îndoială, investiții generoase și echilibrat distribuite în infrastructura materială și în cea umană a școlii, într-o formă integral asumată pe termen mediu și lung, și nu cu penibile jumătăți ori sferturi de măsură.

Daniel DRAGOMIRESCU

Premiile Filialelor USR

Arad

Un juriu format din criticii literari Lucian Alexiu, Andrei Bodiu (președinte), Al. Cistelean, Ovidiu Pecican și Virgil Podoabă a acordat următoarele premii pentru anul editorial 2007:

Gh. Mocuța, pentru volumele *calătorie. exil*, poeme, Editura „Brumar”, și pentru monografia *Eugen Ionescu*, Editura „University Press”;

Traian Ștef, pentru *Didascaliile*, poezie, Editura Paralela 45;

Ivan Miroslav Ambrus, pentru poezie în limba slovacă, *Klesanie do usmevu*, Editura „Ivan Krasko”.

Pitești

Juriul format din Nicolae Oprea (președinte), Al.Th. Ionescu, Petru Pistol, Sergiu I. Nicolaescu, Jean Dumitrașcu a decis acordarea următoarelor premii pentru cărți apărute în 2007:

Poezie: **Nicoleta Popa** – *Animal de povară*, Editura Paralela 45;

Proza: **Dumitru Augustin Doman** – *Concetățenii lui Urmuz*, Editura Muzeului Literaturii Române;

Critică, istorie literară, eseu: **Mircea Bârsilă** – „*Vârsta de fier*” în *viziunea lirică a lui Al. Philippide*, Editura Paralela 45.

Traduceri: **Cristian Baci** – *Camera cu vedere* de E.M. Forster.

De asemenea, s-au mai acordat trei premii speciale în colaborare cu sponsorii – Consiliul Județean Argeș și Centrul Cultural Pitești:

Premiul special al revistei „Argeș” – **Aurel Sibiceanu** – *Priveliștile scribului*, Editura Tiparg;

Premiul special al Centrului Cultural Pitești – **Marin Ioniță** – *Intersecția lupului*, Editura Tiparg.

Premiul aniversar – **Virgil Diaconu** la împlinirea vârstei de 60 de ani.

a c t u a l i t a t e a

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

TRĂIM VREMURI văduvite de glorie și sărace în onoare. Toată lumea urăște pe toată lumea. Fair-play-ul a ajuns o vorbă de ocară, respectul pentru celălalt o autoinjurie, iar admirația un instrument prin care ne măsurăm dimensiunea poftelor. Nu știu dacă specia umană a fost întotdeauna atât de demnă de dispreț, ca în acest timp al decadenței și minciunii. E posibil să retrăim același și același coșmar, în care doar formulele de expresie sunt schimbate. Intelectualii au știut, în epoca noastră, să dea denumiri atrăgătoare unor realități hidoase, menite să anihileze însăși esența umanității. Fie că se numesc „multiculturalism”, fie „corectitudine politică”, noile ideologii propun modele prin care bunul-simț, valoarea, normalitatea, meritul, adevărul sunt călcate în picioare.

Sub presiunea unor monștri amoralii, mânați de resentiment și ură, umanitatea actuală se automutilează cu o plăcere rareori – sau niciodată – întâlnită în istorie. Când „maestri spirituali”, „îndrumători” și idoli ai păturilor intelectuale ajung apologeti ai violenței și antisemiți precum Slavoj Žižek (acest guru al Balcanilor, sașiu în gândire și respingător în expresie), pro-comuniști viscerali precum Alain Badiou, când indivizi a căror principală trăsătură e un incredibil dispreț față de civilizația căreia îi aparțin (de la Derrida, la Chomsky) sunt citați cu fervoare religioasă, îți dai seama că totul e pierdut. Nemernicii au inventat un întreg vocabular al sfidării: pentru ei nu mai există Iadul și Raiul, Satana și Dumnezeu, Binele și Răul: în funcție de apropierea de centrele ideologice ești fie „liberal” (echivalentul alintător pentru „comunist”), fie „neo-con” (un fel de troglodit cu aspirații complet inacceptabile, precum binele, frumosul, adevărul, valoarea, tradiția.)

Parcurgeți lista de lucrări a oricăreia din editurile importante din Occident și veți fi copleșit de numărul de studii și teorii ce vizează un singur, dar obligatoriu, lucru: evacuarea ființei umane dintre preocupările demne de respect. Veți găsi orice: deconstructivism, marxismoleninism, feminism, postmodernism, multiculturalism, maoism, postcolonialism – numai umanism, nu! Intrată pe mâna unor ideologi a căror obsesie e demantelarea trecutului și eliminarea dintre preocupări a subiectelor cu adevărat fundamentale, gândirea actuală pare inspirată de preocupările unor oligofreni în căutare de noi și noi jucării pe cât de lucioase, pe atât de simpliste.

E cu atât mai reconfortant să descoperi, o dată la câțiva ani, o carte nu doar plină de adevăr, ci și profundă și emoționantă, cum e *Noblețea spiritului. Un ideal uitat* (Editura Curtea Veche, 2008). Autorul, Rob Riemen, are nemaîntâlnitul curaj – în lumea setei de putere și bani – de a spune câteva propoziții esențiale: că lucrul cel mai important din lume este libertatea, că nu trebuie să-ți fie teamă, că ai obligația morală de a trăi cu demnitate, că ai puterea să faci diferență între bine și rău, să respingi crima și abuzul, să te opui forței brute. Banalități, veți spune. Dar e vorba tocmai de acele *valori tari* pe care civilizația noastră le-a uitat sau le terfelește cu bună știință. Cartea lui Riemen s-a născut dintr-o profundă neliniște de ordin moral-metafizic, sub presiunea valului de iresponsabilitate de care dau dovadă atâtea dintre intelectualii celebri de azi.

Chiar dacă punctul de pornire îl constituie încercarea de a înțelege aberațiile unor „scholars” a căror preocupare fundamentală a fost motivarea atacurilor de la 11 septembrie, cartea este un veritabil manifest al umanismului. Pilonii pe care stă sunt opera și personalitatea unor giganti precum Socrate, Spinoza, Goethe sau Thomas Mann, veritabili constructori a ceea ce se poate numi „noblețea spiritului”. Adică opțiunea pentru

Ce mai înseamnă, azi, noblețea spiritului?

acel tip de libertate care implică responsabilitate. Cu atât mai îndreptățit e să-i disprețuiești pe intelectuali precum Dario Fo, Susan Sontag, Norman Mailer, care au trecut pe față de partea violenței, a crimei în masă și a asasinatului cu substrat politic. Dario Fo, laureat al premiului Nobel pentru literatură, a scris, fără să-i tremure pana: „Marii speculatori huzuresc într-o economie care, an de an, face să moară milioane de oameni din pricina mizeriei. Ce mai contează atunci douăzeci de mii de morți la New York? Această violență este fiica legitimă a culturii foamei și a exploatareii inumane.”

Susan Sontag, mereu pregătită să perceapă latura bolnăvicios-perversă a lucrurilor, găsea timp pentru întrebări care l-au făcut, desigur, pe Žižek să tresalte de bucurie: „Unde este recunoașterea faptului că nu este vorba de un atentat «laș» la adresa «civilizației», a «libertății» sau a «lumii libere», ci un atentat la adresa statului care s-a autoproclamat drept unica superputere mondială, un atentat comis ca ripostă la anumite alianțe și acțiuni americane specifice?” Istoria infamiei a reținut arareori exemple mai scabroase de josnicie umană. Și totuși, astfel de personaje continuă să fie prize în numele unei penibile exaltări a „alterității”, „egalității”, „pluralității opiniilor” și al altor poncife ale corectitudinii politice.

Acestor monștri ai urii și resentimentului, Rob Riemen le opune figura luminoasă a câtorva creatori pentru care „noblețea spiritului” a reprezentat valoarea supremă. Și atunci când Socrate refuză să abjure credința în simplitatea vieții, demnitate și libertate asumată până la ultima fibră, și atunci când Goethe opune „aristocrației sângelui” „aristocrația spiritului”, și când Thomas Mann se ridică împotriva barbariei naziste, și când Camus cere cu fermitate revenirea la valorile morale, și când necunoscutul compozitor Joseph Goodman, care-și dedică viața cantatei simfonice „Noblețea spiritului”, pe versurile lui Walt Whitman, ne aflăm în fața unor secvențe înălțătoare ale existenței și acțiunii umane.

Personajele reale sunt însoțite de eroi ficționali, într-o încercare de a dărâma zidul dintre real și imaginar, de a arăta în ce măsură „noblețea spiritului” reprezintă o miză a întregului univers al artei și gândirii. Atunci când, arestat de naziști, Leone Ginzburg îi vorbește soției (viitoarea celebră romancieră Natalia Ginsburg), el se comportă, de fapt, asemeni unui personaj dintr-o carte. Iar rândurile pe care i le dedică Rob Riemen sunt decupate parcă dintr-o fascinantă elegie ce vorbește despre curaj, demnitate umană și irepresibilă dorință

ntelectualii au știut, în epoca noastră, să dea denumiri atrăgătoare unor realități hidoase, menite să anihileze însăși esența umanității.

de libertate:

„Deodată i-a venit în minte o altă imagine. O dimineață de vară timpurie. În văpaia primelor raze de soare, câmpurile de grâne colorau colinele din depărtare într-un galben și mai intens. Satul era gol. Tocmai își sărutase cei doi copii care dormeau și bebelușul abia născut. Era gata să plece la Roma, dar tânăra lui soție insista ca el să-și bea măcar cafeaua. Puțin mai târziu, amândoi erau afară, în fața căsuței în care-și petrecuse trei din cei cinci ani ai căsniciei. Un bătlan albastru zbura maiestuos pe deasupra. Ea l-a îmbrățișat, l-a sărutat. «Fii fără grijă!», i-a spus încet. El a privit-o în ochi, a zâmbit, i-a mângâiat părul tuns scurt și i-a spus: «Fii fără frică!» Apoi totul a devenit alb.”

Transpunerea personajelor reale în situații fictive, ori semi-fictive (vezi dialogul dintre Nephta și Settembrini, ori cel dintre Socrate și Platon, ca și monologurile atribuite lui Nietzsche, despre nihilism, cel al lui Platon în care descoperim un Socrate dornic să ofere o sinteză a credinței în „noblețea spiritului”, ori călugărul devenit torționar nazist, ce încearcă să-i demonstreze lui Ginzburg, în închisoare, inutilitatea și inexistența valorilor promovate de o întreagă tradiție a umanismului) conferă dinamism și tensiune unei meditații în care nu știi ce să admiri mai mult – forța angajării morale sau subtilitatea analizei intelectuale. Atunci când îl auzim vorbind pe călugărul cu zvastică pe piept, îi auzim, de fapt, pe toți urmașii săi contemporani, de la Susan Sontag, la Dario Fo, Norman Mailer ori Slavoj Žižek:

„De unde vin atunci toate prostiile astea despre suflet și adevărul divin? Eu știu, și dacă este adevărat, o să ard în focul iadului. Un iad din care am izbutit să scap.

Pentru o clipă s-a lăsat iarăși tăcerea.

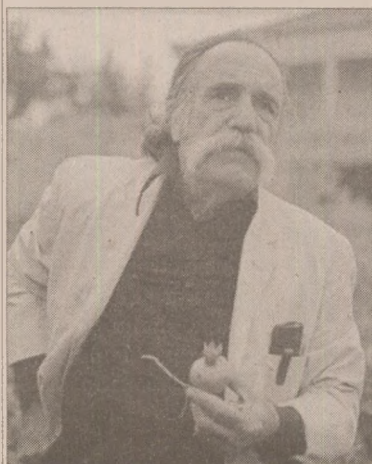
Leone, dintotdeauna am vrut să-ți pun întrebarea asta.

Vocea a început să vorbească șoptit.

– Dar dacă Socrate n-are dreptate, îți dai seama ce înseamnă asta? Înțelegi că într-un asemenea caz toată viața ta, tot ce-ai făcut, se bazează pe o îngrozitoare, imensă eroare? Că te lași torturat și că vei muri curând, la nici treizeci și cinci de ani, fiindcă ai crezut într-o eroare?”

Din păcate pentru toți apostolii apocalipsei de neon pe care încearcă să ne-o prezinte drept însăși esența existenței, Socrate nu s-a înșelat. Și nici cei care se încapățânează, precum Rob Riemen, să creadă că veritabila noblețe a spiritului va supraviețui atacurilor lașe ale agenților relativismului și urii. ■

Centenar William Saroyan

AMBASADA Republicii Armenia, împreună cu Uniunea Scriitorilor din România, Reprezentanța UNESCO în România și Uniunea Armenilor din România organizează serata literară consacrată centenarului nașterii marelui scriitor armean-american William Saroyan, vineri, 12 decembrie 2008, la ora 18.30, în Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor din România. Programul cuprinde evocări, lecturi literare, proiecții video, muzică.

Memoria marelui scriitor va fi evocată de Nicolae Manolescu - Președintele U.S.R., Ambasadorul României pe lângă UNESCO; E.S. Yeghishe Sargsyan - Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Armenia în România; Varujan Vosganian - Ministrul Economiei și Finanțelor, Președintele Uniunii Armenilor din România, Vicepreședinte al U.S.R.; Doamna Madeleine Karakasian - jurnalist; Prof. Dr. Titus Vîjeu - Profesor la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică București.

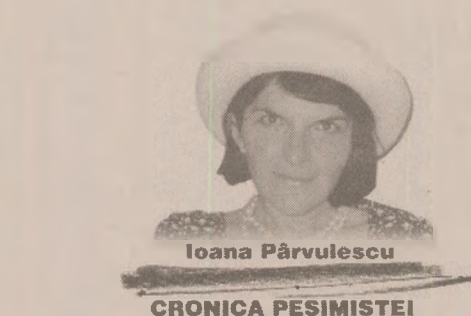
Anul 2008 a fost decretat „Anul William Saroyan” de către Senatul American și Guvernul Armeniei, iar UNESCO i-a trecut numele în calendarul manifestărilor omagiale din acest an.

Orice fotografie spune la fel de mult despre cel care apasă pe declanșator ca despre cel pozat, la fel cum un jurnal spune mai multe despre cel care-l scrie decât despre personajele lui.

UNA DINTRE diminețile de sfârșit de noiembrie m-a prins citind o carte pe care urma s-o prezint la Târgul Gaudeamus. Trecuse puțin de ora 7 și se lumina de ziua. La un moment dat îmi ridic ochii din pagină, privesc pe fereastră și prind această scenă uluitoare: cerul cenușiu, inform, tern, se colorează în viteză și pe el capătă trup, ca ieșiți din adâncul valurilor, câțiva nori rotofei, de un roz-pastel, până atunci invizibili. Aminteau de picturile cu *putti* din Renaștere și Baroc, care tocmai în asemenea momente cerești trebuie că-și aveau originea. Era ca și cum un program cosmic de prelucrare a imaginii, un *photoshop* divin, mutase cursorul culorii spre polul roz. Imediat apoi, mânuitorul nevăzut s-a răzgândit însă, rozul a dispărut și un albastru banal i-a luat locul. La rândul lor, norii au devenit comuni și albicioși, iar obrajii lor angelici și-au pierdut rotunjimea și bucele. Nu se mai vedeau detalii. Miracolul nu durase, cu totul, mai mult de 6-7 secunde.

Trecând prin Cișmigiu am prins o altă scenă de necrezut: o frunză lată și grea de arțar s-a desprins din copac și s-a lipit de fața unui trecător cu care tocmai mă intersectam. Un singur moment omul a fost un tablou suprarealist, Magritte: bărbat cu față de frunză arâmie, stelată, și cu pălărie pe cap. Apoi frunza a căzut și trecătorul a ieșit din raza privirii mele. Am regretat un pic că n-am avut timp să scot aparatul de fotografiat, dar, la urma urmei, valoarea unor asemenea scene sporește nemăsurat dacă rămân în efemer, în *unic și nerepetabil*. Trecătorul cu care m-am întâlnit a rămas *trecător*. Clipa oprită, reproductibilă tehnic la infinit, își pierde bună parte din farmec, la fel cum revelațiile povestite de mai multe ori își pierd puterea. Un fotograf adevărat are, cred, înainte de a se apuca de fotografie „profesionistă”, un mare capital de fotografii mentale, de opriri ale clipei cu privirea, de clicuri ale ochilor.

La urma urmei ce înseamnă fotograf profesionist? Nu neapărat un ins care umblă cu un aparat mare de gât, se agită, se *canonește*, pândeste, stă ciucit sau se suie în copaci ca să aibă o perspectivă originală, nu un slujbaş la o mare revistă care, fără să știe prea multe despre un eveniment și oamenii lui, caută și *împușcă* vedeta (cum bine definește limba engleză actul fotografierii). Nu neapărat un ins care trage la țintă cu aparatul, așa cum alții trag cu pistolul și nimerește adesea pe-alături. Pentru mine un profesionist al fotografiei este un ins care și-a educat ani de zile ochiul și știe *când* să apese pe declanșator. Un ins care a privit cu atenție de ucenic sute de poze ale marilor artiști sau pe ale unor meseriași întâmplători. Un ins care se rușinează de pozele nereușite ca un pictor de un tablou prost sau ca un scriitor de roman ratat și le aruncă la coș și, nu în ultimul rând, un om cu un *cod moral*. Pentru că aparatul de fotografiat poate deveni, asemenea armelor, un instrument al puterii. Mai ales atunci când fotografiezi oameni.

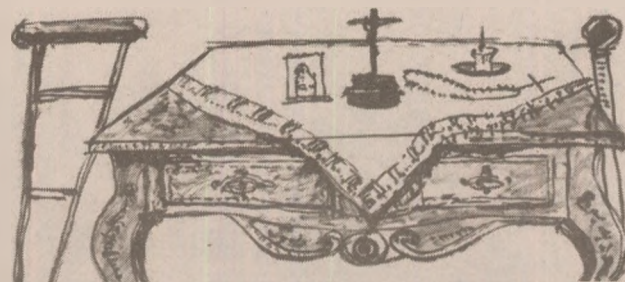

Puterea aparatului de fotografiat

N-AM PREA îndrăznit, atunci când am fotografiat, să fac multe portrete și nici n-am fost mulțumită de cele făcute. Am mereu în minte imaginile artiștilor din preajma lui 1900, pe vremea când fotografia se îngemăna cu pânza pictorului și când portretul era menit să împiedice dispariția totală în neant a omului. Era, pe-atunci, o luptă „pe viață și pe moarte” în orice artă, iar fotografia era și ea de partea vieții. Fotografii își aranjau îndelung tabloul uman înainte de a declanșa, îl studiau din toate unghiurile. O făceau cu artă și cu dragoste, iar unele portrete de Nadar, la fel ca tablourile fotografice ale lui Man Ray, de mai târziu, sunt bijuterii ale genului neatînse până azi. La fel ca în orice altă artă sau chiar meserie, talentul singur nu ajunge; perseverența, întâlnirea cu eșecul și capacitatea de a-l depăși, granița primejdioasă dintre cunoașterea regulii și încălcarea ei, bucuria și, mai ales, nevoia interioară de a face tot mai bine un lucru dau măsura profesionistului. Azi, în era fotografiei digitale aflate la îndemâna oricui, dacă e tăiat cu totul firul care leagă fotografia de strămoșul ei din ramă, de privirea *educată* în muzee, pozele rămân simplă maculatură, chiar gunoi estetic. Fotografiile de petrecere, cele din timpul unor banchete, cele de nuntă sunt o calamitate. Distrug nu numai estetica umană, dar chiar specificul omului.

Clipitul pe care nu-l putem surprinde niciodată oprit pe pleoapele lipite, devine, într-o fotografie nereușită, o secvență penibilă: un om treaz, mâncând, să zicem, cu ochii închiși. Vorbitul, pe care nu-l vezi niciodată cu buzele încremenite în emisia pe care o cere o vocală sau o consoană devine, lipsit de căldura vocii și de greutatea cuvântului, o simplă imagine caraghioasă. Se invocă „naturaletea” momentului surprins, dar ceea ce izbește în asemenea imagini este *nenaturalul*. Unele curente moderniste din artele plastice (futurismul, cubismul) au încercat să depășească tocmai această încremenire și parțialitate nefirească. Dacă într-un tablou tradițional încremenirea e compensată de munca îndelungată a artistului, care pune în clipa surprinsă toată mișcarea lui sufletească, astfel încât staticul are dinamism, dacă el surprinde „aura”, dacă *urâtul devine* oricând *estetic*, în fotografia care nu necesită cel mai mic efort sau cea mai mică investiție sufletească, nimic nu compensează deformarea, iar *frumosul devine* adesea *inestetic*.

Ca să-ți iasă, de pildă, portrete de scriitori la un

actualitatea

Târg de carte trebuie să fi frecventat o viață întreagă scriitorii, să-i cunoști și să-i iubești, cum e cazul dlui Ion Cucu. În remarcabilele lui portrete se vede imediat cât e de aproape de lumea cărții, pe cine admiră și îndrăgește sau pe cine fotografiază, foarte rar de altfel, doar din obligație. Orice fotografie spune la fel de mult despre cel care apasă pe declanșator ca despre cel pozat, la fel cum un jurnal spune mai multe despre cel care-l scrie decât despre personajele lui. Omul invizibil, dindărătul imaginii, e, oricât s-ar ascunde, cea mai puternică prezență dintr-o poză.

RICINE SE TEME să fie prins în fotografie dă dovadă de cel mai elementar bun-simț”, scrie Michel Tournier în *Regele arinilor* (*Le Roi des aulnes*, trad. Bogdana Savu Neuville). Triburile primitive aveau tot dreptul să-i considere vrăjitori pe cei care le furau imaginea, și să se teamă de ei. Iar dacă armele de foc, cum am citit în romane, trebuie curățate periodic, verificate, unse și ținute fără gloanțe, ca să nu se declanșeze din greșeală, fotograful are și el niște reguli profesionale și un cod moral fără de care se autoexcluce din breaslă.

Am văzut poze luate din unghiuri voit deformatoare pentru a-l ridiculiza pe cel fotografiat. Se invocă uneori, drept justificare, analogia cu caricatura. Nimic mai fals. În caricatură există convenția acceptată a deformării și a râsului, în fotografie dimpotrivă, există mitul mimesisului, al copierii perfecte, al preinsei identități. Am văzut o succesiune de imagini ale unui scriitor – unul dintre cei mai curați oameni pe care-i știu – care-l transformau într-un bufon, într-un personaj de comedie. Pentru mine autorul montajului (care l-a mai și pus în circulație) este descalificat nu numai ca fotograf, dar și ca om: și-a murdărit arta.

Într-o zi am vorbit despre aceste lucruri cu Monica Lovinescu. Avea o pudoare și o decentă pe care nu trebuia să fii prea fin psiholog ca să le percepi. Și o feminitate interbelică, o delicată cochetărie feminină, care voia să iasă bine în poze. Mi-a spus încă de la prima noastră întâlnire temerile ei de a fi fotografiată oricând și oriunde: „Dacă tocmai atunci mi-am pierdut un nasture fără să știu și rămân pe veci cu imaginea asta, a rochiei cu un nasture lipsă?” I s-a întâmplat cu mult mai rău: a fost fotografiată zăcând în patul de spital, cu perfuzii, cu trăsăturile chinuite, cu un chip care nu mai era al ei. Mă întreb de câtă insensibilitate, de cât tupeu ai nevoie ca să-ți scoți aparatul de fotografiat în fața unui om *cu perfuzii*, la spital, și să apeși de câteva ori pe declanșator. Ce i-o fi spus fotografa: „Monica, zâmbiți că vreau să vă pozez înainte de a muri!” Iar figura din poză a ieșit speriată, o persoană care nu înțelege ce i se-ntâmplă. Ce inimă poți avea ca, după ce faci asta, să dai la publicare o carte unde toate pozele, începând cu cea de pe copertă și terminând cu cele cu perfuzii sunt poze de om bolnav, zăcând, poze care surpă imaginea pe care fiecare și-o dorește păstrată despre sine, la care fiecare are dreptul? Mărturisesc că oricât de înclinată aș fi să găsesc circumstanțe atenuante unui gest urât, de data aceasta n-am reușit.

Am auzit nu demult un om foarte înaintat în vârstă (persoană publică) temându-se de posibila intruziune a fotografilor și a televiziunilor în clipa finală. L-am privit cu strângere de inimă: sunt toate șansele ca frica să-i fie întemeiată. Ar trebui dată o lege care să interzică intrarea la un muribund cu aparatul de fotografiat. Deși, dacă legea morală din noi, nescrisă, nu funcționează, cele scrise sunt zadarnice. Iar aparatele de fotografiat, ca orice instrumente ale progresului, au și o față extrem de întunecată. ■

Fotografii de Ioana Părvulescu

comentarii critice

SUNT AUTORI care își cheamă exegeții. Chemarea seamănă cu o apropiere desfășurată pe baza unei afinități temperamentale, cu o atracție în virtutea căreia un anumit gen de filozofi nu poate fi comentat decât de un anumit tip de cercetători. Ceea ce înseamnă că o exegeză de calitate, înainte de a cere o aplecare minuțioasă asupra literiei operei, presupune o înrudită mentală cu făcătorul ei. Constați că un gânditor îți seamănă și simți imboldul de a-i adînci cărțile. Mai mult, singurii filozofi pe care îi putem aprofunda sunt cei de care ne-am simțit legați printr-o spontană empatie omenească. În schimb, cînd afinitatea inițială lipsește, împreunarea minții cercetătorului cu carnea operei autorului va fi precară. Vom asista la un efort exegetic care, desfășurat sub silnicia oarbă a unei ambiții auctoriale, va fi atins de sterilitate. Căci un comentariu e sterp cînd e făcut în lipsa unei elementare simpatii față de obiectul lui de studiu. Cazurile acestea nu-s rare. Sunt afită cărți de analiză care au fost scrise din vanitate creatoare sau din orgoliu bibliografic și de pe urma cărora nu a rămas nimic.

Mircea Flonta este un caz fericit. În lumea filozofiei românești, rolul de exeget al lui Wittgenstein i se potrivește ca o mînușă. E ca și cum coerența și logica minții sale s-au înșurubat perfect în filetul cărților gânditorului austriac, rezultatul fiind o exegeză a cărei principală virtute este că-ți inspiră încredere. Altfel spus, poți fi sigur că, atunci cînd profesorul Flonta spune ceva despre Wittgenstein, afirmația sa are acoperire în substanța operei. În al doilea rînd, Mircea Flonta este unul din acei rari exegeți care nu caută, comentînd un gânditor, să-l deformeze după calapod propriu. Nu caută așadar să-i imprime tiparul preferințelor sale, făcîndu-l pe autor să fie un purtător de cuvînt al exegetului. În privința aceasta, Mircea Flonta are privilegiul unei onestități echilibrate și verificate. Înzestrat cu putere analitică și cu perspicacitate interpretativă, opiniile sale au întotdeauna aerul unor judecăți făcute în cunoștință de cauză. Tocmai de aceea, în tot ce a scris acest profesor de-a lungul vremii – despre Karl Popper sau Moritz Schlick, despre Albert Einstein sau Immanuel Kant, despre Thomas Kuhn sau David Hume – cărțile sale au avut aceea credibilitate pe care le-a dat-o competența autorului lor.

Gînditorul singuratic reprezintă expresia îndeletnicirii profesorului Flonta cu gîndirea lui Wittgenstein. „Cartea nu este o monografie, dar nici o colecție de studii separate. Între cele cinci studii există multe conexiuni, iar ordinea lor nu este întîmplătoare. Ele au fost scrise totuși în așa fel încît să poată fi citite și separat. Primul studiu se concentrează asupra relației, în felul ei unică, între personalitatea și gîndirea lui Wittgenstein. Cel de-al doilea este, în principal, o încercare de a situa filozofia lui de tinerețe. Ultimele trei își propun să scoată în evidență, din perspective diferite, profilul cu totul aparte al gîndirii sale de mai tîrziu. Toate aceste studii au fost scrise în ultimii doi ani, pe fundalul unor preocupări intermitente pentru filozofia lui Wittgenstein, care au o vechime de peste douăzeci de ani.“ (p. 9)

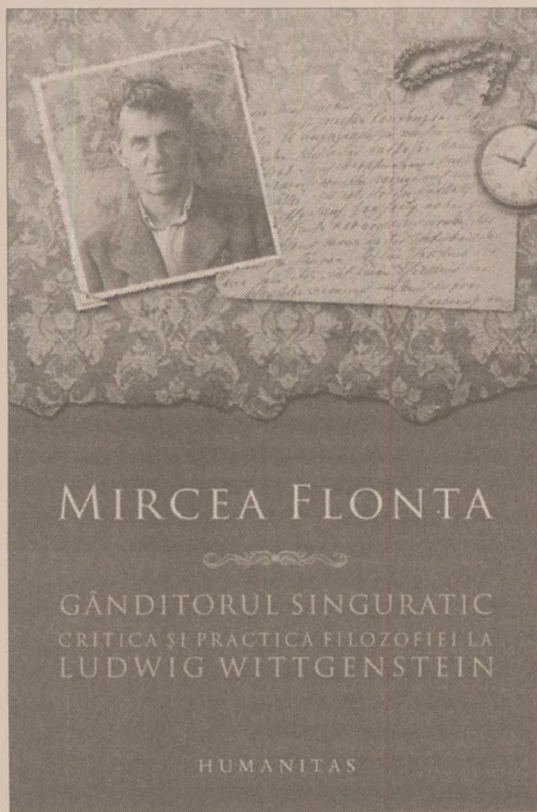
Că Wittgenstein e foarte greu de prins în formule explicative o știu toți cei care au încercat să-i înțeleagă cărțile sau să-i intuiască personalitatea. Căci, pe cît de imprevizibilă i-a fost gîndirea, pe atît de deconcertantă i-a fost viața. Timp de cinci ani a fost militar pe frontul Primului Război Mondial – ca soldat, tehnician militar și apoi ofițer de artilerie – pentru ca în noiembrie 1918 să cadă prizonier la italieni, fiind internat în lagărul de ofițeri austrieci de la Montecassino. La acea vreme avea deja încheiat *Tractatus*-ul, pe care i-l va trimite lui Gottlob Frege, în speranța primirii unui ecou prielnic. Frege nu va înțelege nimic din *Tractatus*, repudiind cartea, gest care avea să-i provoace lui Wittgenstein o mare dezamăgire. O neînțelegere asemănătoare va dovedi și Russell, și alături de el editorii vremii, Jagoda și Braumüller, care vor refuza să-i tipărească manuscrisul. Refuzurile primite îi vor spori lui Wittgenstein aversiunea

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Gînditorul fără urmași

Mircea Flonta, *Gînditorul singuratic. Critica și practica filozofiei la Ludwig Wittgenstein*, Editura Humanitas, 2008, 390 pag.

față de lume, ele contribuind indirect la însingurarea lui. Timp de 10 ani nu va mai scrie nici un rînd de filozofie și, întorcînd spatele Vienei culturale, se va retrage în Alpii austrieci, profesînd meseria de învățator în cîteva cătune izolate de munte (la Trattenbach și Otterthal între 1920 și 1926). Din păcate, își va da demisia din învățămînt în urma unui incident pedagogic: „Insistența lui Wittgenstein de a-i pune la treabă pe copiii leneși și neinteresăți a dus la incidente. Ceea ce îl indigna pe învățator în comportarea unor copii erau cu deosebire minciuna și răutatea. Pierzîndu-și răbdarea, trecea uneori la corecții fizice. Incidentele de acest gen au culminat la Otterthal cu leșinul unui elev căruia Wittgenstein i-a dat o palmă. A fost înaintată o plîngere la Poliție. Ceea ce s-a întîmplat a fost pentru Wittgenstein o traumă. Și-a dat demisia din învățămînt și s-a întors, la sfîrșitul lui aprilie 1926, la Viena.“ (p. 49)

În 1929 va pleca în Anglia, unde va rămîne de altfel pînă la sfîrșitul vieții. Aici își va da doctoratul și va preda filozofie la Universitatea din Cambridge, reîncepînd totodată să-și scrie partea a doua a operei. Numai că, dacă în *Tractatus* afirma că, din punctul lui de vedere, toate problemele filozofiei erau definitiv rezolvate în paginile lui, în „Cuvîntul înainte“ din *Cercetări filozofice* (1945) avea să mărturisească: „De cînd am început să

Mircea Flonta este unul din acei rari exegeți care nu caută, comentînd un gânditor, să-l deformeze după calapod propriu.

mă ocup din nou cu filozofia, și anume de acum șaisprezece ani, a trebuit să recunosc greșeli grave în ceea ce am scris în acea primă carte“. (p. 196) Mai rar o asemenea răbufnire de sinceritate din partea unui filozof care concede să-și recunoască limita încercărilor anterioare.

Dar ceea ce frapază pe cititorul care compară cele două cărți fundamentale ale lui Wittgenstein este deosebirea lor de viziune. E ca și cum ele ar fi fost scrise de doi autori diferiți, și nu de mîna unuia singur. De aici și împărțirea convențională a operei sale în „Wittgenstein 1“ și „Wittgenstein 2“. Mircea Flonta descrie astfel schimbarea radicală intervenită în viziunea filozofică a lui Wittgenstein: „Am încercat să arăt că trecerea de la *Tractatus* la *Cercetări* marchează nu o dezvoltare mai mult sau mai puțin continuă pe aceleași căi ale gîndirii, ci o schimbare fundamentală a orientării ei. Nu voi susține că acesta este un caz unic, fără precedent, în istoria filozofiei, chiar dacă par să existe bune temeiuri pentru o asemenea presupunere.“ (p. 230)

În plus, nu e ușor să alegi între cele două ipostaze ale acestui gânditor. Pe care din cei doi Wittgensteini să-l preferi? Pe cel apodictic și ezoteric din *Tractatus*, care ne spunea că, chiar și atunci cînd toate problemele științelor vor fi rezolvate, noi vom simți prea bine că problemele noastre de viață vor rămîne neatînse? Și că despre lucrurile despre care putem vorbi clar merită să vorbim, dar că, în schimb, despre cele care nu putem vorbi trebuie să tăcem? Sau, dimpotrivă, merită să-l preferăm pe gânditorul sceptic și rezervat din *Cercetări*, care considera că filozofia, departe de a fi o teorie despre lume, este de fapt o încercare de a clarifica problemele de limbaj ale oamenilor?

Potrivit lui Mircea Flonta, există două prejudecăți din cauza cărora ne este foarte greu să ne apropiem de partea tîrzie a operei lui Wittgenstein. Prima prejudecată este că filozoful ar fi nutrit o adîncă aversiune față de metafizică, motiv pentru care în ultimele decenii de viață ar fi intrat în pielea unui „atodistrugător“ care a măturat toate reperele filozofiei tradiționale. A doua prejudecată este că, din repulsie față de precaritatea constitutivă a gîndirii abstracte, Wittgenstein s-ar fi îndreptat instinctiv spre gîndirea comună a omului normal, spre gîndirea de bun-simț a lui *gesunder Menschenverstand* (intelectul sănătos, simțul comun). În realitate, Wittgenstein nu a confundat niciodată gîndirea care îți oferă o înțelegere profundă de gîndirea superficială a omului de rînd. Oricum, fără eliminarea acestor prejudecăți, riscul de a considera însemnările sale tîrzii drept niște simple înșirui de banalități seci este foarte mare, cum ne-o dovedește, de pildă, Russell, care încredințat că *Cercetările* sînt simple colecții de observații comune, fără relevanță speculativă, le-a etichetat drept niște exerciții gratuite care fac din lenea mentală o virtute.

Oricum, dacă trecem peste controversele privind adîncimea notațiilor din *Cercetări*, Mircea Flonta ține să ne împărtășească o certitudine amară: că genul de gânditor pe care l-a reprezentat Wittgenstein nu a avut urmași. Așadar, avem de-a face cu un filozof a cărui posteritate nu cuprinde continuatori. E ca și cum gîndirea lui s-a încheiat odată cu el, ceea ce a urmat nefiind decât comentarii mai mult sau mai puțin pertinente. „Acestei opere i se potrivește, probabil, mai mult ceea ce a spus Wittgenstein despre opera contemporanului său din Viena, Sigmund Freud: «Odată cu moartea lui Freud a murit și opera lui. Astăzi nimeni nu mai poate trata psihanaliza așa cum a făcut-o el.» Dincolo de eforturile de a o înțelege, preluarea și continuarea acelei orientări pe care a încercat s-o imprime Wittgenstein gîndirii vor fi doar în puterea unei persoane înzestrate cu ceva din ceea ce a constituit geniul său cu totul aparte. O asemenea persoană nu a apărut.“ (p. 308)

În ciuda acestui verdict sumbru, cartea lui Mircea Flonta nu-și descurajează cititorii, ea fiind un exemplu de cît de adînc poate merge analiza unui exeget: pînă la glafirele și incrustațiile cele mai neînsemnate ale gîndurilor lui Wittgenstein. ■

El trebuie – și merită – să fie urmărit frază cu frază.

Căci, fără a face paradă de autoritate, demonstrațiile lui Paul Cornea sunt suite de afirmații, prin ele însele, definitive.

NCERCAM, nu demult, într-o cronică (apărută în **România literară**, nr. 22/6 iunie 2008) la noua ediție a *Originilor romantismului românesc*, să perfectez un gen de colaborare între două viziuni critice aflate, dacă dăm crezare aparențelor, la o distanță ireconciliabilă. Aceea a inclementului proteguitor al autonomiei esteticului care este Harold Bloom și aceea a celui mai lucid teoretician român al ultimelor decenii care este Paul Cornea.

Construiam, printr-o analogie destul de netedă, un concept simetric celui anglo-saxon – *anxietatea diferenței* – apt să funcționeze, la nivelul imaginarului colectiv, în intervalul, valoric amorf, cuprins între anii 1780-1840. Pe o bază de selecție alcătuite din nume, s-ar zice, fără greutate, ca Gheorghe Asachi, Iancu Văcărescu, Barbu Paris Mumuleanu, G. Peșacov, Ienache Gane, Daniil Scavinschi sau Vasile Fabian Bob, contaminările relaționale, atunci când se produc, nu țin de sfera ierarhică a mecanismelor canonice. Ci doar, în cel mai bun caz, de domeniul unei anume individualități gramaticale. E vorba, așadar, în dauna influenței, care e plină esteticeste, de deosebire, care se arată completă numai sub raport exterior.

Nu bănuiam, scriind acestea, câte nuanțe, în plus sau în minus, vor adăuga observațiilor mele conferințele grupate de Paul Cornea sub titlul – și el cu dus și-ntors – *Delimitări și ipoteze*. Cartea conține opt secțiuni condensate nu cronologic sau zonal, ci, așa cum stă bine oricărei lucrări de bibliografie obligatorie, tematic: *Lumini și „luminisme”, Romanticism, Statutul literaturii, Canonul, Istorie literară, Teoria lecturii, Comparatism și Studii culturale*. Nu sunt greu de recunoscut, printre acești itemi de interes, câteva dintre preocupările constante ale profesorului Cornea, comprimate însă, în contextul dat, la dimensiunile standard impuse de genul acesta având o circulație predominant academică. Cum nu știu să mai avem de-a face – în tradiția, la noi, marcat impresionistă a comentariului – cu o altă astfel prezentă a criticii literare în formă fixă, definiția schițată în prefață de autor e, măcar inaugural, demnă de tot interesul:

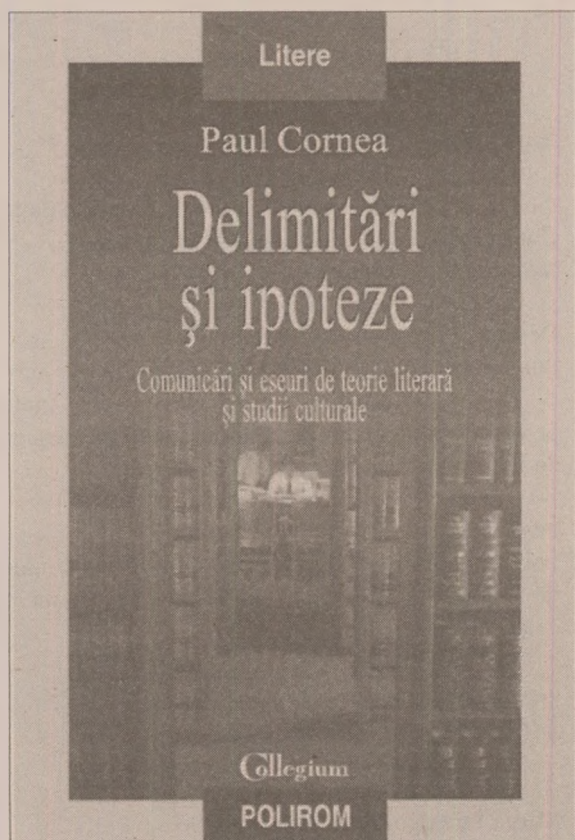
„Comunicarea e un gen al discursului științific ori eseistic, diferențiat prin câteva trăsături caracteristice: concepută spre a fi expusă de obicei oral, ea are o lungime medie ce nu excede în mod curent 12 pagini, la două rânduri; limitată în întindere, e prezumată a se concentra pe o singură temă importantă sau, în orice caz, a reține atenția asupra unei grupări unitare a informației; prezentată într-un cerc de specialiști, ea trebuie să aducă o contribuție personală, clară și explicită: să introducă rezultatele unei cercetări, să enunțe puncte de vedere explicative ori/ și critice asupra unor teorii sau practici uzuale, să propună noi argumente, ipoteze, interogații, formulări etc. asupra aspectelor mai puțin cunoscute ori litigioase ale problemelor de caracter disciplinar sau interdisciplinar. Și, pentru că aceste criterii (conciziunea, unitatea perspectivei, coerența tezelor, îndeosebi noutatea abordării) par a fi mai greu de respectat în cazul științelor umane decât al celor tari, ne e necesară o strădanie mai tenace «aici» decât «acolo», spre a nu bate apa în piua, a nu repeta ceea ce a mai fost spus, a nu simula «înălțimea» gândirii printr-un limbaj abscons, a nu etala platitudini sub pavăza unei gravități pline de demnitate.” (pag. 5)

Prin pânza acestui filigran exigent, opțiunile lui Paul Cornea, chiar și acelea subiacente, asupra cărora mi se pare indicat să insist, își detașează îndeajuns de vizibil contururile. Altcândva în stare să facă oarecare vogă didactică, un studiu descriptiv și transparent, dedicat naturii în literatura romantică de la noi, își arată, astăzi, ridurile. În schimb, cele care-l pregătesc într-un fel sau într-altul, mai angajat demonstrative, sunt nu doar antologice, dar, îndrăznesc s-o spun, esențiale.

Mă refer, de pildă, la *Romantismul românesc și romantismul francez: paralelisme și interferențe (1830-*

Magister dixit

Paul Cornea, *Delimitări și ipoteze (Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale)*, Editura Polirom, 2008, 320 pag.

1860), care constituie, luat în sine, un raționament sociologic exemplar și care instituie, pe aceeași filieră teoretică, primul eșantion reprezentativ în chestiunea, bicentenară deja, a pretensei adopții culturale făcute cu ochii închiși. Așa începe, ferm, lămurirea propusă de Paul Cornea: „Propunându-și, după modelul comparatismului interbelic, să judece totul în termeni de «influență», ele [studiile mai vechi, n.m.] privilegiau «emițătorul» și neglijau reacțiile specifice (și uneori creative) ale «receptorului». Acesta e sensul în care, la începutul secolului XX, își orientau studiile Pompiliu Eliade sau N.I. Apostolescu, susținând că romantismul românesc nu e decât un articol de import, o reflectare a romantismului francez, manifestându-se prin forme imperfecte, lipsite de originalitate și spirit inventiv.”

Pledoaria contrară – și adusă, metodologic, la zi pentru anul 1974, când a fost redactată – aduce în discuție o remarcă ce pare, o dată polii inversați, de un bun simț aiuritor. Economic, lucrul se justifică prin imperativul, dictat de perechea cerere-ofertă, unei negocieri drastice: „Totuși, pentru a face posibilă integrarea unui corp exterior într-o structură organică și individualizată, condiția necesară e să existe o anume consubstanțialitate, o omologie relativă între emițător și receptor, fiindcă, în lipsa ei, chiar procesul

comentarii critice

de comunicare e stânjenit, deformat ori de-a dreptul interzis; de un proces complex de tip asimilatoriu, nici nu mai poate fi vorba. Doar autorii și operele capabile să se înscrie în parametrii spirituali ai receptorului suscită ecouri și acționează ca stimuli creatori. Dacă imitația e întotdeauna posibilă, *influența* nu poate avea loc decât dacă e fondată pe preexistența anumitor afinități.” (pag. 70)

Iată o formulare parțială ce rămâne, până la finalul eseului, de neuitat. Fiindcă, chiar după ce restrânge lista eventualilor „formatori implicați de opinie” la patru scriitori – care sunt, în ordine cronologică, Lamartine, Hugo, Michelet și Lamennais – și o discută, răbdător, punct cu punct, Paul Cornea revine asupra aserțiunii, la fel de decis cum numai, nu întâmplător, Bloom mai poate fi: „Concluzia acestei succinte treceri în revistă e clară: în răstimpul dintre 1830 și 1860, romantismul francez a jucat pentru romantismul românesc rolul de «revelator»: l-a ajutat să își găsească specificitatea, să se smulgă ambianței sterilizante a «fanariotismului» și să-și croiască o cale spre Europa apuseană. Într-un moment de criză a valorilor și de febrilă căutare a unor noi forme de expresie, romantismul francez i-a oferit celui românesc modele plauzibile, capabile să stimuleze dezvoltarea propriilor resurse creatoare. Odată în plus, s-a demonstrat că, foarte adesea, drumul cel mai scurt către noi înșine trece prin alții.” (pag. 79)

La numai doi ani de la apariția *Originilor romantismului românesc*, o jumătate de teorie a diferenței e complinită de o altă jumătate, dedusă logic, centrată, de data aceasta, pe diferență. Problema nu se pune în termeni de revizuire, ci, ca să zic așa, de toleranță intelectuală. Devine cu atât mai interesant să urmărim, pe dedesubtul *parcursului de creastă* de la care profesorul Cornea se revendică în câteva rânduri, tunelul care străbate discuțiile, mai actuale ca oricând, privitoare la canon. Să notăm, în primă instanță, că subiectului i se rezervă, parcimonios, două studii. Întâiul, teoretic, mi se pare cel mai exact dintre toate câte s-au scris în marginea acestei liste din Lockness, la noi, în vremea din urmă. Cel de-al doilea, aplicativ, reprezintă o excelentă analiză, în limbajul statisticii, a celebrului top al romanelor autohtone realizat, la început de mileniu, de revista *Observator cultural*.

Fără a se înregimenta declarativ în vreuna din tabere, Paul Cornea se arată preocupat nu atât de caracterul necesar lax și suficient rigid al canonului occidental, ci de structura somatică a acestuia. Pe urmele lui Robert Escarpit, care nu folosea termenul, dar intuise conceptul, Paul Cornea propune un model matematic pentru determinarea acesteia. Dacă, cu ajutorul unor instrumente operaționale creditabile, s-a constatat că, din numărul autorilor de literatură, doar unul dintr-o sută are șansa de a rămâne în memoria colectivă, se ridică o întrebare fundamentală legată de distribuția statistică, în timp, a acestui minuscul procent.

Conform structurii intuitive trasate de autorul volumului *Delimitări și ipoteze*, piramida canonică e segmentată în trei, foarte eterogene, etaje: „Nivelul cel mai de sus e și cel mai puțin întins, cuprinzând numele cele mai mari, superstarurile, campionii la toate categoriile, valorile zise «etern»e. Zona mediană, mult mai largă, e formată în majoritate, ca și prima, din autori morți, de notorietate durabilă, «clasici» și ei, dar simțiți ca fiind mai puțin importanți, de profil inferior, uneori contestați de o parte a criticii. Cea de-a treia zonă, cea mai mare, e și cea mai agitată, pentru că ea cuprinde literatura contemporană, cu toate neajunsurile ce decurg din statutul ei specific: conflicte de interes, lipsă de perspectivă a aprecierilor, confuzii între succes și valoare.” (pag. 149)

Mă opresc, din lipsă de spațiu, aici. Oricum, în întregime, algoritmul e, din rațiuni de complexitate, imposibil de rezumat. El trebuie – și merită – să fie urmărit frază cu frază. Căci, fără a face paradă de autoritate, demonstrațiile lui Paul Cornea sunt suite de afirmații, prin ele însele, definitive. ■

p o e z i e

Doina Uricariu

Repetiție

Baraca s-a golit de deținuți,
Trupurile lor nu mai bântuie carcera
și lemnul sângerat de ochiul vizetei în întuneric.
Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă,
Paturile mizerabile s-au dat de mult la topit
și lingurile de alpaca măsoară golul isteric.

Ca două surori, rana și răutatea
nu mai ascund miez și coajă de pâine,
ții de destinul strâns, cu mâna încleștată pe lesă,
te lași târât la plimbare de câine.

Ce labe puternice și ce grumaz,
ce urechi ascuțite,
Memoria mai ascunde de Dumnezeu
cuie și limbi de cuțite.

Picioarele se afundă în cleiul de frunze căzute,
o broscuță de apă aruncă spre mal un trapez nevăzut,
Baraca s-a golit de deținuți și de paznici
și de alți deținuți s-a umplut.

Tropare

Azi surcelele pe care le aprinzi
nu mai sunt ude, nici înghețate,
Îți suflecă mânecile și surâzi de atâta noroc,

Dumnezeu ți-a dăruit un braț de lemne uscate.

Nu sare așchia lor departe de trunchi
precum cuvintele din rugăciune
și căldura va coborî până-n rărunchi,
în rădăcini de hrean și de pir, lângă dune.

Și azi se mai tem în livezile de măslini,
să nu se cuibărească, în fructele uleioase, puful de
dacos,
Catifeaua insectelor distrugătoare
Ce azvârle rodul în haos.

Toate sunt rânduite în nemărginitul ocean,
picătura mică și mare,
Cenușa ne împarte averea, s-o strângem,
nepăsătoare la lauda sfinților din tropare.

Numărătoarea

Numărătoarea s-a terminat
Cinci degete de la o mână, cinci degete de la
mâna cealaltă,
Coastele țin în coșul lor de calciu gălbui
făptura nu prea înaltă.

Deasupra lor, ca două toarte mai cresc
din amfora cărnii, sânii cu vinișoare albastre sub
piele,
pe care îi mângâi de parcă ai învăța un meșteșug
de la împletitorul de nuiele,

de la cel ce suflă în bășica de sticlă
boltiri și muguri, alunecări de odăjdii peste tămâie,
de la copilul ce culege din iarba arsă de brumă
cea din urmă căzută gutuie.

Poem cu melci

Mișca fără zgomot buzele lui
rugându-se pentru iertarea noastră fierbinte,
afară clopotnița cu turle rusești
pare un pelerinaj de melci spre morminte.

Căscioarele vinete-argintii, pe spinare de melci
clădesc o campanilă puțin mai înaltă decât mulțimea
smerită,

turlele peste clopote dese de bronz
adăpostesc Învierea din piatra rostogolită.

Mișca fără zgomot buzele lui
rugându-se pentru iertarea noastră fierbinte.
În gura fiului meu lingurița cu vin
scâldea, peste gingie, smalțul primului dinte.

Atotuşor

Un nor cu ghimpi zdrelea apusul peste zare,
în loc de vâlătuci, țâșnea pe cer sârma ghimpată,
parcă vedeam pe boltă curtea despicată
a satelor din Bucovina, în hotare.

Trecea prin porumbare, hăcuia știuleți și boabe,
icoanele-n ștergar, la răsărit,
a câta oare, Doamne, răstignit,
a câta oară smulgi din ziduri scoabe

Pământul e-o cămașă ruptă-n poale,
la gât, la mâneci, doar la piept e-ntreagă,

cum chipul Tău în giulgiu vrea s-aleagă
doar sufletul eliberat de carne și de țoale.

Doar sufletul întreg în iarba-i mătăsoasă
pe care n-o s-o taie nici o coasă,
nici un hrisov și nici o vamă,
Atotuşor, când Dumnezeu îl cheamă.

Fericiți

Cum a putut să schimbe aceste fiare în miei
și aceste lăcuste înfometate să le întoarcă din pustiere?
cum mi-a adus mie scrânciob și rândunici
și puii de biblică uscați în chimire?

Pepenii cu miezul și cocoșul roșu împuşcați de
semințele de tăciune,
râul ca o armură de Crăciun,
stratul cu măciulii de mac, decapitate anume
pentru un ospăț pe frunziș de alun.

Așezi rotundele frunze păroase, pe spate,
lângă alunele cu înveliș de smarald, ca degetar,
care seamănă când le privești de departe
cu niște mătânii de chihlimbar.

Cum a putut să schimbe firul de apă subțire
în cascadă și să-l arunce la mine în piept
să-mi dea știuleți cu boabe de lapte,
rânduite mai strâmb sau mai drept?

Și să-mi spună că noi, ca și porumbul,
suntem mai falnici sau mai piperniciți
și că niciodată n-o să se știe
dacă lupii cu mieii în vintre sunt fericiți.

O, zarzavatul cosmic

M-a lăsat în nisip lângă mare
să-l văd venind de pe faleză ca un străin,
Iubitul era o batistă cu un bănuț, legată de-o lumânare
Ce tresare la cuvântul AMIN.

Pe cer creșteau gramezi de urzici și de lobodă vișinie,
De leuștean, rozmarin și mărar,
Dumnezeu învăța lumina să scrie
Ca un Atoateștiutor grădinar.

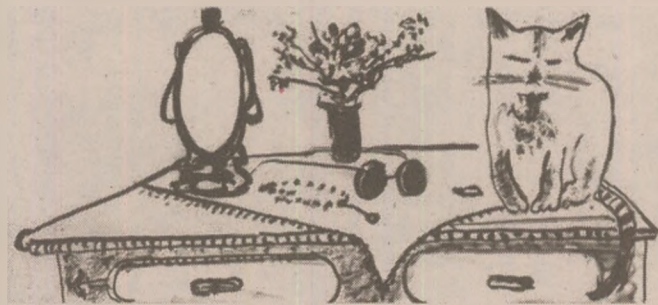
Cartea livezilor

Cum a putut să mă coboare din vârful cireșului,
unde stam cocoțată cu poeme de Shelley în poală,
O să orbești tot citind și citind dar aici nu mă găsește
nimeni
De-ar fi subțioara crengilor mai puțin ascuțită,
mai domoală...

E drept că pielea și coaja pe trunchiul cireșului sunt
mătăsoase,
Că simt pe spate și coapse satinul vârtos, picuri de
clei, când și când,
Că se-nțeleg bine frunze, ramuri și oase,
Cuvintele mușcate și mestecate în gând.

Trag de litere și le cânt și le adun în buchete cămoase,
citesc poemele despre nori, șpagatul ce leagă
peste strofe calcâie de zei,
Cartea livezilor a lucernă și mentă miroase,
să nu orbiți nărilor, voi urechi, și nici voi, ochii mei.

Elogiu al conversației fără de
care ne prefacem în niște
barbari ațintiți spre ecranele
televizorului.

Scrisoare din Paris

Arta conversației

ANU SE ROȘI la gândul a ceea ce este în sufletul omenesc“, Lautréamont: *Les Chants de Maldoror* – motto-ul ales de Lydie Salvayre pentru ultima-i, excelentă, bizară carte: *La Conférence de Cintegabelle*, Editura Seuil, 1999. Carte complexă, indecidabilă, cum se spune, limpede și obscură în același timp, cam imposibil de rezumat, mă voi servi „pour une fois“ de prezentarea editorială: „Un bărbat, văduv de numai două luni, își propune să redea viață Artei Conversației, după el grav amenințată. Ce importanță are că el însuși se recomandă ca un personaj ridicol și deopotrivă patetic, sau că doliul său îl întoarce mereu de la subiect, sau că proiectul său este himeric iar discursul derezonabil. Ceea ce interesează este al său gust imoderat pentru principiile ce regizează conversația și, mai ales, a sa vigilență față de pericolele ce-i compromis practica. Rând pe rând mușcător, sarcastic, batjocoritor-vesel, grandilocvent, megaloman sau tandru, el va rosti în fața unui public meduzat, un requiem punctat de axiome în care dispariția soției și moartea anunțată a conversației se amestecă de o foarte stranie manieră.“

Sunt texte despre care nu știi bine ce să spui – dar în chiar așteptarea acestui „bine“ mai mult sau mai puțin fidel mesajului lor, există ceva nespus de fecund, o activare continuă a resorturilor gândirii. Până să te decizi într-un sens, în al doilea sau în al treilea, te iau gândurile și te duc, uneori destul de departe, cu ele.

Un scânteietor, deloc lipsit de accente grave, ciudat – bătând pur și simplu și spre tragic – eseu despre arta franceză, eminamente franceză a conversației. Pe cale de a se pierde. Spre nenorocirea noastră. Da și nu, da-da și nu, nu... Patetic în fața unui auditoriu, ba curios, ba francamente stupid, conferențiarul bate câmpii cu o extremă inteligență, cu savoare, cu dramatism. Elogiu al conversației fără de care ne prefacem în niște barbari ațintiți spre ecranele televizorului – dar și cruntă sau voioasă bătaie de joc la adresa tipice – în capitală și în provincie – deprinderi de a vorbi fără rost, de a trâncăni... La un moment dat apologetul pasionat al vorbirii, al conversației, se referă la norma pe care și-o impusese Mahatma Gandhi, ca o zi, măcar una pe săptămână, să tacă, să tacă dracului, să se dispenseze de ajutorul vorbelor... Vorbe, vorbe, vorbe... Arta vorbirii, esențială, presupune și o artă, la fel de necesară, a tăcerii... Pentru că vorbirea are un soclu – desăvârșită abținere de la ea – și numai acesta îi imprimă, când și când, putere...

Altfel lăudată, magnifica vorbire, care ne face oameni – sau oameni ne face – devine ridicolă și ne face ridicoli – pe această muchie de cuțit se desfășoară tot textul eseului, al „conferinței“ de la, nu-i așa Cintegabelle.

franceză. Iată prima și cea mai îmbucurătoare axiomă. O specialitate ce nu se exportă, o subliniez, căci nu e o marfă, e chiar contrariul ei. Noi, francezii, zic eu, suntem campionii conversației. Trăsătură care ne distinge și care multă vreme, ridicată la rangul de virtute națională, a constituit prestigiul Franței și i-a asigurat domnia. Or, această artă în care am excelat, astăzi se pierde, alertez orașelul nostru sperând să trezesc și interesul înaltelor instanțe. Mediocritatea, doamnelor, domnilor, se internaționalizează. Teama de a displace domină din ce în ce mai mult gustul de a vorbi. Generozitatea e desconsiderată, când nu este și proscrisă.“

Seriozitate incontestabilă, împinsă până la oarecare emfază – asociindu-se destul cu un gust al ironiei – și una și alta, da. Ca și în portretul dispărutei de curând neveste a profesorului, Lucienne – dezgust și batjocură cu note de sublimă tandrețe.

Ca să-mi revin din micul torent al ambiguităților caracteristice textului îmi zic că, în definitiv, literatura însăși, cea bună și nu o dată cea mare, pun în scenă limbajul și „conversația“, parodiindu-le, pentru a exprima ce au, totuși, mai adânc în ele – destul să ni-i reprezentăm pe Cervantes, pe Gogol, pe Proust și pe Tolstoi, să nu mai vorbim – ei toți dau dimensiunea profundă a personajelor lor parodiindu-le conversația... O „măimutărească“ – dar deopotrivă prin ea se dau pe față, cam în întregime...

Lucian RAICU
august 1999

Emil Brumar
CERȘETORUL DE CAFEA

Întîmplare...

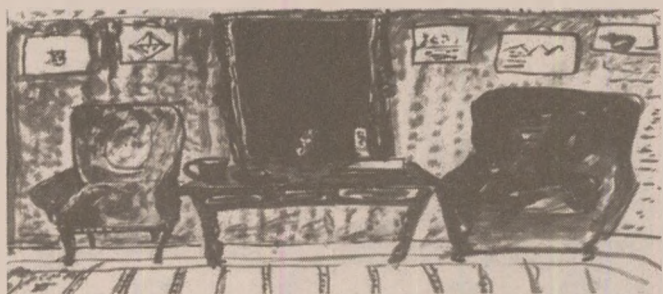
Era un înger care se opri
Nedumerit de-nfumurarea mea
De-a scotoci prin lucruri și prin
vise
Semnele calde, moi și nepermise
Ale femeilor cu coapsa grea...
Era un înger ce mă dojenea.
Aoreola i se aburise
și aripile le mișca abia
În aerul albastru ce încins e
De-adolescența-mi frîntă-n
catifea...

Fototeca României literare

Foto Ion CUCU

Laurențiu Ulici și Ștefan Bănulescu

însemnări

Locuri de taină și desfrîu

LITERATURA noastră a consacrat, desigur, acțiuni imaginare, uneori cu aspect fantastic, petrecute în locuri ireale, în insule utopice sau niciunde. Autorii au considerat, se vede, că față de gândurile și acțiunile personajelor, o situație topografică precisă este superflua. Dar lucrurile nu stau mereu așa. Pentru că realismul literar, ca și fantasticul ivit în cadrul cel mai banal, pretind locații verosimile sau chiar precise. Din lucrările de ficțiune se pot învăța multe: sociologie, economie, politică și istorie, și mai ales istorie, și mai ales atunci când autorul s-a documentat atent sau, și mai bine, a locuit el însuși acolo, a trecut accidental sau voit prin colțurile de taină și desfrîu în care, ulterior, și-a plasat personajele.

Strada Culmea Veche iar m-a dezamăgit. Dacă nu știți unde e, nu ati pierdut nimic, pentru ca pe strada aia nu se întâmplă nimic bun (subl. mea n.a.). Dar așa, de curiozitate, puteți ajunge din P-ta Rosetti, prima la stanga pe Hristo Botev, mergi pe strada asta, dincolo de intersecția ei cu Mosilor (linia de tramvai... care o mai fi, ca numerele numai sunt constante... de regula îl știu pe tramvai 21)... așa, treci de ea... mai mergi pe Hristo Botev și apoi prima la stanga e Negustori.. mergi pe ea și prima la dreapta e strada Culmea Veche... un rahat de strada... pe care azi am recunoscut-o instant... cu tot cu rahaturile de amintiri din 1995 când ma inscriam la asa-zisa Universitate H. (text luat de pe un blog, de unde absența diacriticelor, n.a.).

Oamenii „recenti”, neștiutori și lipsiți de romantism nu pot înțelege, după cum se vede mai sus, mai nimic. Noi știm însă că, din strada Mîntuleasa, când ieși în Calea Călărașilor, azi bulevardul Corneliu Coposu, treci repede, ocolind acum doar trei blocuri, și mergi la dreapta pe străduța Dunărea Albastră și pe minuscula stradă a Zborului. Poetic, nu? Intri apoi pe Culmea Veche. Nu, nu te oprești să cobori în Crama omonimă care te îmbie pe dreapta, ci pășești către Negustori, privind în jur. Pentru că noi știm că pe strada Culmea Veche se afla Casa Cozianu, a boierului Alexandru Cozianu și a soției sale Sofia, în care începe într-o seară deloc oarecare acțiunea romanului *Cronica de familie* de Petru Dumitriu.

După cum e descrisă, casa trebuie să fi avut o „amprentă pe teren” foarte mare și era înconjurată de parc și completată cu acareturi. Grajdurile adăposteau cai, iar șoproanele pe puțin două trăsuri, căci boierul când pleacă la moșie, părăsindu-și infidela soție, o cere la scară pe cea mare. Culmea-Veche și culmea realismului...

Din Culmea Veche se poate porni o plimbare printr-un cartier eminamente livresc.

În apropiere, tramvaiul 21, cel frumos cîntător, trece limpede ca cristalul pe Podul Tîrgului De-Afară (azi Calea Moșilor), de la Sf. Gheorghe Nou spre Moși. Trecea pe acolo tramvaiul (cu cai) și pe vremea coanei moașe nemurită de Caragiale, cea care coboară să bea bragă la Zece Mese.

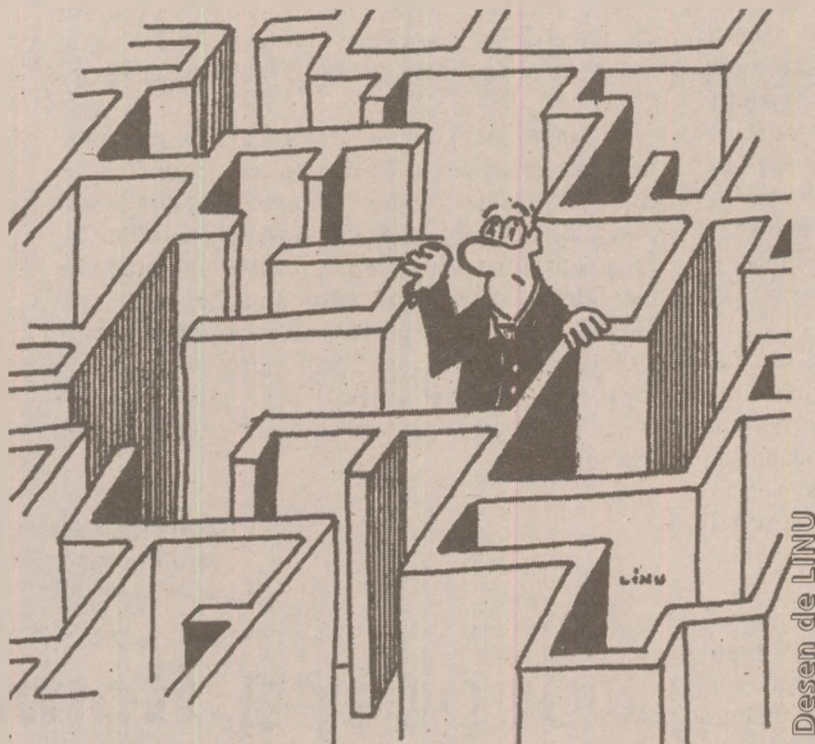
Alături e mahalaua Plantelor, de la 200 de metri de locul unde s-a stins poetul Eminescu. El înnebunise tot pe-aproape, în apele Băii Arcului, lângă Biserica Armenească. Baia fu demolată de comuniști prin '87, iar Biserica fu gata să cadă prin '97 la săparea fundațiilor unui „building” alături, chiar pe locul băii.

Strada Avram Iancu e fostă Iancului și mergea

întortocheat spre șoseaua de azi a Iancului, înainte de sistematizarea lui Pache care a tăiat bulevardul. Ea face colț cu Plantelor spre eliadesca Strada Mîntuleasa. Pe-acolo locuia și Pantazi al lui Mateiu înainte de a se duce-n lume. De acolo, mergi zece minute pînă în ulița armenească și cinci pînă-n cartierul evreiesc. Spre Crucea de Piatra ajungi la fel de repede.

Spre apus, atinge iute Popa Nan, unde petrec personajele ieșene din *La Medeleni*, naturalizate în vulgarul tîrg. La colțul cel mai apropiat de Moșilor al bulevardului primarului Pache, cel ce a dărmat biserica de-i zicea Caimata, e o clădire străveche în care, azi, firma Shell a desființat vechiul birt cu curte în spate alături de care fu găsit zăcînd în nesimțire, în sens de inconștiență, firește, Ministrul din Sub pecetea Tainei de Mateiu I. Caragiale.

Aici am văzut în anii '80 o scenă memorabilă. Birtul infam nu avea solnițe, sarea fiind pusă în

farfurii adînci cu chenar albastru, tipice alimentației publice comuniste. Un consumator, demult trecut de o anumită alcoolemie, turna berea din halbă în farfuria cu sare și se alimenta din soluția saturată de clorură sodică lipăind precum pisicile.

Dar apropos de Caimata, cea ridicată în 1732 și demolată în 1892, deci după 160 de ani de sfîntă existență, ea nu apare numai la Caragiale (deja demolată în *Articolul 214*), ci și în *Princepele* lui Eugen Barbu. Acolo ar fi început o cîncenă epidemie de ciumă. Se vede așadar că domnia ipotetică a Princepelui e datată după 1732. Oricum, Brîncoveanu murea în 1714, deci Caimata fusese înălțată în regim fanariot, sub Constantin Mavrocordat în a doua domnie dintre cele șase (octombrie 1731 - 1733). Acesta a domnit, oscilant, în Muntenia și Moldova de șase respectiv patru ori. În 1732 era la București, dar în 1733, la tîmosirea bisericii, domnea deja un Ghica, oarece ascendent al autorului acestor însemnări. Cam atunci, George Washington devenea președinte al SUA. Iar strada rămasă cu numele Caimatei ajunge în plin secol XX într-o povestire a lui Eliade. Pe acea stradă Barbu Cernat, personaj al său, simți o binecunoscută neliniște! La biserica zisă Caimata, se spune, breasla lăutarilor o celebra anual, de hram, pe patroana ei Sfînta Paraschiva.

De acolo, de pe Caimatei, la o aruncătură de

Din lucrările de ficțiune se pot învăța multe: sociologie, economie, politică și istorie, mai ales istorie.

băt spre Miazăzi se ridică Foișorul de Foc înconjurat de umbra lui Lefter Popescu repetînd obsesiv „Viceversa”. Iar la Miazănoapte, pînă în Călărași, se plimbă pe unde-au locuit fantomele lui Marin Preda și Ștefan Bănuțescu, ale lui Mircea Vulcănescu și Părintelui Stăniloae.

Bucureștiul s-a extins centrifug, așa încît scrierile mai vechi fac aluzie la nucelul central, cele mai noi la un cerc mai larg și tot astfel. Ceea ce acum cîteva decenii era mahala și barieră (Bariera Vergului de pildă, unde subzistă încă inscripția *Ateneul Vergu* pe un bloc interbelic, deși numirea e mai veche), este azi cîtat drept zonă centrală. Anton Pann, plecînd *dimineața la drum lung*, ajunge seara abia pînă în Colentina. Ceea ce devine plauzibil și astăzi, mai ales pentru șoferi, în contextul aglomerării Șoselei Colentina care continuă Podul Tîrgului de Afară. Așadar, Oborul era „afară”!

Inima orașului, de la care el a început să se extindă, era Curtea-Veche, încît *Craii* lui Mateiu Caragiale, după ce luaseră cîna pe Covaci, și-au primit ca desert porecla în „buricul tîrgului”. Locurile bucureștene nu lipsesc din titlurile unor ficțiuni, ceea ce ne face să credem că autorii le consideră o atracție în sine pentru potențialii cititori: *Craii de Curtea-Veche*, *Calea Victoriei*, *Foc la Hanul cu Tei* (de I. Peltz), *Cîsmigiu et company* - best seller de Grigore Băjenaru (1907-1986), de altfel foarte prost scris, *Strada Mîntuleasa*, *Fetele din Popa Nan*, *Strada Parfumului* (de Cătălin Țirlea, acolo locuiește

însă, într-o povestire a lui Brăescu, și o prostituată de mîna a doua și - în altă schiță - un soț încomorat), *Șoseaua Nordului*, *Bal la Făgădău*, *Manuc* (roman recent de Victoria Comnea). Și altele. *Fetele din Popa Nan* era un vodevil jucat pe vremea lui Eminescu. Zona nu era prea decentă, cum nu e nici acum, de unde o epigramă de Păstorel: „*Fetele din Popa Nan*” - *Îmi spunea un bețivan/ Rezemat contra perete:/ «Fetele din Popa Nan/ E frumoase, dar nu-i fete!»*”. Asta să fie paguba!

Periferiile oferă prozatorilor subiecte și personaje mai succulente decît centrul. Calea Griviței e plină de adevăr și viață în povestirile lui Eugen Barbu. Nu mai puțin Groapa Cuțaridei, din romanul aceluiași, situată încă mai marginaș, pe vremea cînd drumul pînă la Tarapanaua Filantropiei, ea însăși lăaturalnică, era o excursie spre centru. Trebuie să înțelegem: mijloacele de locomotie erau precare și lente, ba chiar scumpe, mersul pe jos fiind generalizat. Dacă n-ar fi fost gata să întîrzie, Povestitorul *Crailor* n-ar fi luat birja pînă în Covaci. La Eugen Barbu, chiar hoții de geamantane din Gara de Nord își cară prada

cu tramvaiul, riscînd. Birja nu-i la îndemîna oricui și-apoi în centru sînt numai *walking distances*, între locații. Că, de la colțul *Continentalului* pînă acasă, domnul Verigopolul ia birja, asta se datorează „micilor economii” ale doamnei, care nici nu dă drumul muscalului, avînd de mers, post-meridian, la „mătușica”.

Strada Catilina, pe care locuiesc Jupîn Dumitrache și Veta, dar și Zița, la numerele 6 și 9, pare să nu fi existat aievea. Dar situarea ei este ferm în Dealul Spirii. Bine observă, într-un articol, regizorul Ion Mircioagă că surorile locuiesc alături și nu Jupînul în vecinătatea unei rude, ceea ce duce la gîndul că domiciliul și poate chiritigieria sînt dobîndite ca zestre a Vetei: *E greu de crezut că negustorul, incapabil să deslușească un articol de ziar măcar în litera lui (...) și atent la avere, pe care a asiguripisit-o, a cheltuit pentru educația cumnatei. Dimpotrivă, e cât se poate de plauzibilă realitatea că afacerea și-a întemeiat-o pe zestre nevestei*. De unde, aș adăuga, toleranța față de relația cu Chiriatic, în spatele ambiguității declarativ.

Despre locurile de taină și desfrîu ale Bucureștilor multe ar fi de scris, căci n-am ajuns încă nici la G. Călinescu, cu dramele din Strada Antim, din familia Giurgiuveanu și din cele afine. Poate cu alt prilej, căci numărul de semne e limitat ca orice plăcere a vieții.

Horia GÂRBEA

Volumul comun devine o scenă pe care se înfruntă două viziuni diferite asupra poeziei. Lecțiile predate, cu fandări și eschive, atacuri și contraofensive, ironii și empatii, sunt pasionante.

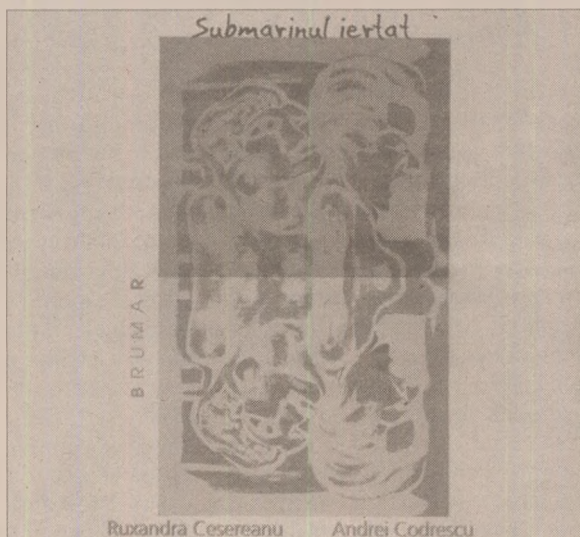
FĂRĂ NICI O legătură cu problematica, distinctă, a flotei românești (simbol național cu referent în continuare incert), două submarine au ieșit în ultimii ani din apele teritoriale ale poeziei autohtone. Primul a fost *Submarinul erotic* (2005) al lui Emil Brumar, vehicul ideal pentru a transporta și a scoate la suprafață fantasmalele cunoscutului poet al intimității. Al doilea, *Submarinul iertat*, a apărut doi ani mai târziu, fiind lansat în larg de către Ruxandra Cesereanu și Andrei Codrescu.

Acțiunea acestui duet româno-american are de la bun început ceva inițiativ. Volumul, de o eleganță retro și editat în condiții grafice excepționale, a fost scos într-un tiraj limitat, de 150 de exemplare, purtând pe pagina de gardă autografele autorilor. Difuzat într-un circuit restrâns, el se sustrage jocului pieței editoriale: oferta fiind voit mică și nesatisfăcătoare, cererea va fi obișnuită, dar nesatisfăcută. În condiții de inflație „poetică”, de abundență versificatoare derutând publicul larg (ba chiar și pe câțiva comentatori literari), iată o carte atipică atât prin modul ei de structurare, cât și prin tehnica de marketare. Dacă autorii și editura ar fi riscat s-o scoată într-un singur exemplar, ca un produs de lux, un unicat (precedente există), probabil că succesul ar fi fost și mai mare. *Submarinul iertat* ar fi circulat din mână în mână, stârnind, prin obișnuitul efect psihologic, dorința imperioasă a potențialilor cititori de a-l avea...

Deschizând volumul, plonjăm într-un lung poem secvențial, cântat la patru mâini și gândit ca un dialog tensionat. Submarinul din titlu și din numeroasele referințe nu e un element de legătură și un transportor pe care cei doi poeți să și-l trimită unul altuia, cu mesaje explicite ori subliminale. Este un obiect ambiguu, în continuă metamorfoză, cu funcții multiple și un „ce” omenesc. Prima sugestie e de iubire imposibilă, făcută să se ascundă și să se exhibe totodată în poezie. Dar a doua, și cea mai profundă, e aceea de revelator și multiplicator al intensei experiențe lirice. Astfel, submarinul poate lua orice formă, de la jucăria din copilărie lustruită de atâtea mângâieri și până la cea de „orient express cu odăi sigilate în apă”. Treapta întâi ar fi putut să fie cea a dragostei dansante: „draga mea tovarășă de drum și mașinistă cu ulei de mașină pe șortul mini/ am examinat submarinul noaptea trecută când tu dormeai (...) i-am examinat atent solzii argintii de pește acoperind pielea fină dedesubt/ am ras un petec cu briceagul și am găsit sub piele niște cuvinte șlefuite/ tăiate într-o marmură roză dar caldă fiindcă era și ea un fel de piele/ și sub această piele marmoreală am găsit încă o piele moale care se întărea/ când șopteam cuvintele șlefuite pe care le-am citit cu vârful degetelor/ și cu cât mai mult exploram suprafața submarinului deveneam convins/ că era un phalus alungat pe fundul mării de o dragoste vinovată/ care-și construise o vilă solară la suprafață dar noaptea răvnea la iubitul/ ei din adâncuri și visa valurile în care-l înmormântase ea însăși/ (...) m-am întristat grozav pentru că am înțeles că drumul întortocheat/ al pasiunilor marine care mă adusesse până aici nu era dansul nostru/ de dragoste inventând lumi în spiralele luminoase ale jocului de poezie/ ci numai moftul unei nimfe frumoase care avea nevoie de neființă/ și de iertare și că nu submarinul cerea iertare ci ea însăși/ submarinul era numai un phalus inocent și orb care tremura cu ea/ și îngenunchea contra naturam pe genunchii pe care nu-i avea/ și s-ar fi suit chiar în cer pentru ea dar nu avea aripi și nimeni nu i le da”. Treapta a doua este, cu siguranță, cea a poeziei conștiente de ea însăși. După ce l-am ascultat pe *amerikan*, să dăm cuvântul *pianistei*: „spuneai că istoria poeziei nu ne mai poate adăposti/ și că e prea târziu pentru niște scafandri ca noi/ dar submarinul tocmai pentru asemenea lucru de harțag e potrivit/ să se scoboare leneș ori să urce vertiginos la suprafață/ cât să dea de un teritoriu prea puțin scobit/ de o ploaie cu broaște în scrâșnet năpădit/ de un smochin sălbatic ars din temelie și răsădit/ (...) merită să scrii pentru îngenuncheri și ispite și scintilații/ merită din plin halucinațiile topăitoare cărora le aducem iată

Submarinul poetic

Ruxandra Cesereanu, Andrei Codrescu, *Submarinul iertat*, cu o prefață de Mircea Cărtărescu și șapte desene de Radu Chio, Editura Brumar, Timișoara, 2007, 102 p.

destule libații/ merită clopotele și corbii și strugurii toamna și focul din frunze ucigașe/ zăpada incorigibilă iarna cingătorile fetelor și oscioarele întărcate/ acalmia unei revelații plutind peste lume și coapsele țuguiate/ menghine rugăciuni bibliotecii lipite-ntr-un ele de un arheoinconștient/ al cărui tată nu are picioare ci doar un creier de cuarț scrijelit pe un pergament/ merită să scrii despre rujul consistent cu care iată mă mănânc pe întregul corp/ ca să nu uit că sunt vie și că mai am destul până să primesc însemne de mort”.

Andrei Codrescu și Ruxandra Cesereanu se joacă aici, frecvent, cu identitățile lor liric-biografice. Chiar i-am suspectat inițial că-și schimbă uneori măștile, scriind fiecare cu stilul și din perspectiva celuilalt. Experimentul ar fi fost interesant, dar nu mai mult decât atât. Fiindcă melanjul, hibridizarea și transferul de personalitate ar fi dat alt sens (și mai puțină pregnanță) amplului poem, conceput ca o înțeleasă. Un critic confuz reproșa volumului că nu are claritate clasică (!). Totală inadecvare, dat fiind că Andrei Codrescu e un post-beatnik hârșit în luptele de gherilă cu Sistemul, în timp ce Ruxandra Cesereanu rămâne o suprealistă obținându-și lucid pasele și transele imaginative. Dintre cei doi, poeta de la Cluj riscă mai mult. Pe lângă discursul poetic bine încheiat și cu numeroase fragmente memorabile al *amerikanului*, capriciile fantasmale ale *pianistei* ar putea să pară extravagant-minore. În *Nașterea dorințelor lichide*, volum de așa-zisă proză poetică, ingredientele erau atât de stângaci alese și combinate, încât compoziția Ruxandrei Cesereanu era literalmente nefericită. Autoarea se reabilitează acum, mai întâi prin acest curaj de a rămâne ea însăși în dialogul-confruntare cu un poet de categorie superioară, și apoi prin nu puținele reușite personale, prin punctele artistice pe care le marchează.

Volumul comun devine, tot mai evident, o scenă pe care se înfruntă două viziuni diferite asupra poeziei. Nu asistăm însă la un turnir de conceptualizări. Explicația e dată odată cu demonstrația. Teoria e încorporată în actul liric. Tocmai de aceea, lecțiile predate, cu fandări

și eschive, atacuri și contraofensive, ironii și empatii, sunt pasionante: „poezia sănătoasă are întotdeauna cheaguri de sânge în creier/ așa i-ar fi explicat pianista americanului dacă acesta i-ar fi fost elev/ dar cum el nu putea fi așa ceva/ fiindcă nu rămăsese niciodată la nimic repetent/ ea s-a lăsat prea puțin lecuită în privința nebuniei/ iar americanul a scos-o doar fragmentar din ospiciul ei zburător/ apoi brusc au început amândoi să-i țină lecții de poezie cui/ firește submarinului singurul lor paj și ucenic vrăjitor/ cuminte submarinul îi privea sticlos prin ochelarii de scafandru/ sfios își nota în carnețel ceea ce fiecare dintre pretenșii poeți îi susura/ ca să-l prindă într-o formulă alchimică într-o capcană într-o menghină/ (...) ce mai tura-vura a început cel din urmă/ tu faci din poezie un fel de french can-can/ cu straturi suprapuse de fuste de țigancă o chestie barocă tenebroasă/ fiindcă îți ia mințile și le împrăștie (corect, *n.n.*) iar tu faci din poezie i-a spus pianista/ un soi de chewing gum ultramerikan/ cu chipsuri picante și gust veșnic mentolat (fals, *n.n.*) shit a izbucnit atunci beatnikul/ fără ironie viața ar fi o desuetă prăvălie/ fetița ia aminte la ce-ți spun acum binevoitor și deloc răstălmăcitor/ ce vrei tu din prăvălia asta nefastă/ sunt dantele panglici mătăsurii curele/ eu vreau în schimb altceva vreau doar cuvintele limpezi/ căzute direct din stele pricepi/ vreau vorbele fără mărgel și brizbrizuri/ fără confetti fără măști venețiene/ vreau un carnaval demachiat cu riduri și cearcane autentice/ fără divagații ochioase ori întorsături bezmetice/ dar nălucile scurgerile pure de fantezie în comă/ și licorile psihedelice cui le lași/ îl zgândări atunci pianiasta pe amerikan/ la naiba-n praznic îi răspunse beatnikul/ vremurile în care simțeam sub vulcan s-au dus/ hai trezește-te din nefiresc și nepământesc/ vino în realitatea de aici și acum/ scoboară-te din tramvai urcă-n metroul scrijelit cu graffiti/ de trăitorii la periferie/ bea o bere cu mine fii măcar puțin slinoasă și năpădită de murdărie/ fii reală și nu boreală/ lasă-te prinsă-n cacealmaua prezentului dar nu cu vorbe de boală/ fii tu însăși nu pianistă cum te prefaci a fi/ ci femeia de smoală din launtru care prea mult a stat închisă într-un cazan/ fii propria ta negresă fluierând la volan/ fii tu fii tu de trei ori fii tu (...) hai sictir replică atunci pianista bulbucată/ nu voi abandona niciodată tromba psihedelică pleznind de ceață/ sunt chiar eu acum cea care-ți vorbesc din rărunchi/ cea vie adevărată pricepi nătarăule/ nu voi renunța niciodată la vedenii colaje nici la delirium tremens/ de la care am căpătat tărie până la os/ nu voi renunța la fibrele lunatice stihii opiomanii lactee/ la vaporii mistici apocalipsele hrănitoare/ nici la autostopul meu de merlină cu efect de seră blasfematoare/ nici la vagabondajul himeric/ la iluminările oranj bulimia hocus-pocus/ frenezia de videoclip cu heroină”.

Vârful volumului, totuși, abia urmează; și e de găsit în secvențele în care *amerikanul*, captat de magnetismul sexual al *pianistei* inaccesibile, se va revanșa printr-o delicată operație poetic-medicală. Concentrându-se pe „capul fierbinte al co-pilotului său delirant”, doctorul se transformă într-un exorcist, extrăgând o serie întreagă de poeți admirați din creierul intoxicat de cultură al superbeii paciente. Scena, de mare efect, pendulează iar între ironie și duioșie: „pe când submarinul zăcea pe covor păpușă favorită uitată pentru un alt joc/ doctorul se concentra pe capul fierbinte al co-pilotului său delirant/ și-i puse o coroană de floricele înconjurând un mac roșu deschis/ din care fășniră unul după altul modelele ei poetice cu plath în frunte/ unele din ele exorcizate așa de tare loveau stelele din tavan și le depășeau/ aici amerikanul rezistă cu mare noblețe tentației unei coregrafii/ pornografice à la henry miller sau william burroughs și-și legă mâinile/ și puse o barieră neagră făcută din goluri cosmice în fața veseliei lui/ dar cu o plasă de fluturi captură ce poeți erau mai lenți și-i puneă într-un borcan/ unde își băteau furioși imaginile pe sticla ce le oglindea fețele distorsionate/ de vicii pe care unul din ei dante scria numere negre cu o pană de gâscă”.

Un ultim citat dintr-o carte de poezie – densă și vie – pe care ar trebui s-o citească mai mulți. ■

comentarii critice

DIRIGUITOR al uneia dintre revistele remarcabile ale provinciei noastre, *Litere*, realizată la Pitești și la Găiești, una din vetrele criticii interbelicului, Tudor Cristea nu e doar un simplu „animator“ al unui topos limitat. Aspectul de analist al fenomenului literar, cel mai reliefat pînă-n prezent din prestația d-sale ce mai conține poezie și proză, ni-l propune cu înșușiri demne de apreciere indiferent de situarea „marginală“ de care are parte, nu o dată afirmînd ca o greutate de piciorul exponenților săi. Intelligent, aerisit, e capabil de priviri generale, de regulă iuți, deoarece nu insistă prea mult pe vreunul din subiectele ce le abordează. Îl citim cu plăcere în scurtele texte, frecvent incisive, axate pe actualitate, de pe prima și de pe ultima pagină a *Literelor*. Însă d-sa apasă pe o mare diversitate de clape, „de la clasici la contemporani“, așa cum își intitulează ultimul volum, tentînd a reuni într-un buchet un șir de nume ce rareori se întîlnesc în cuprinsul aceluiași sumar, cînd nu e o istorie a literaturii, de la Dimitrie Cantemir și Ion Neculce la Mircea Cărtărescu, Mircea Mihaieș, Mihail Galațanu. Plus cîțiva autori puțin cunoscuți precum Nicolae Neagu, Dumitru Ungureanu, Marin Ioniță, Eus. Platu etc. Nu e totuși prea mult? Mărturisim a nu fi auzit de unii dintre scriitorii de mică rezonanță pe care-i introduce criticul, așa că ne rămîne nădejdea că generozitatea d-sale nu încalcă „principiul măsurii“, invocat în textul introductiv, parțial reprodus și pe coperta a patra. Scuze (onorabilă) a lui Tudor Cristea ar putea fi ceea ce declară în același loc cum că scrie „fără parti-pris-uri zonale, dar și fără complexe provinciale, conform încredințării că nu există decît o singură literatură română, dar că ea se poate face (atunci cînd se face) oriunde“. Să remarcăm mai întîi capacitatea d-sale de-a se rosti interesant asupra operelor incontestabil interesante ale actualității. Expertizele d-sale sunt îndeobște convingătoare printr-un echilibru între obiectivitatea geometrică a afirmațiilor și spiritul de finețe cu care sunt slujite acestea. Substanța operei e girată, așa cum se cuvine, de substanța recepției, ultima funcționînd ca o oglindă în care apare figura fantasmei critice, singura în care opera și-ar putea recunoaște, paradoxal, propriul chip. Iată un comentariu referitor la o scriere a lui Mircea Horia Simionescu: „în ciuda ironiei, în unele momente spumoasă, *Dicționarul* conține, în integralitatea lui barocă, un sîmbure tragic. Această latură vine și din felul de-a reprezenta figurile: nu după un cod existențial, ci după unul literar, ceea ce face ca toate cele o mie de personaje să trăiască, împreună cu naratorul care se amuză fixîndu-le în vastul său insectar, procesul unei falsificări a identității prin tirania stilurilor. Amuzîndu-se să lunece printr-o pluralitate de tehnici și mecanisme ale reprezentării, printre clișee și locuri comune, autorul își asumă drama sa de *fictionar*. Ideea că viața se supune unui model livresc și că pretutindeni dai nu peste existența propriu zisă ci peste un clișeu literar al ei, se va prelungi în toate scrierile ulterioare, inclusiv în romane, unde spectacolul de măști și transferul de ficțiune din text în viață și din viață în text, dă zîmbetului perpetuu al naratorului un rictus amar. Mi-l explic, aflîndu-l și pe figura autorului ca persoană reală, prin faptul că opera a luat de mult în posesie omul“. Iar în legătură cu un roman al lui Alexandru George, următoarea subtilă disociere: „Într-un fel, pornind (totuși) de la experiența lui Camil Petrescu și Anton Holban, romanul polemizează subiacent cu formula acestora, optînd pentru autenticitatea ficțiunii. Astfel, «realitatea și umbra ei împlinită pe hîrtie se vor confunda», naratorul decretînd în final autoritatea integrală a fanteziei: «Totul există prin voință, prin inteligența de a descoperi, prin curajul

Tudor Cristea, De la clasici la contemporani, Ed. Grupul Editorial Bibliotheca-Marcona, 2008, 368 pag.

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Expertize convingătoare

a ți-l însuși. Fantezia e dreptul de a unifica orice, chiar și nălucirile, de a le împerechea la nevoie, de a le fixa în plasa celei mai riguroase proze“.

Dar Tudor Cristea nu utilizează doar registrul aprobativ, înălțîndu-se pînă la elogiul, inspirat de satisfacția estetică. Spre deosebire de unii critici ori responsabili de periodice din spațiul provincial, inclusiv din „capitalele“ acestuia, care îngîna opiniile consacrate ale „centrului“, necutezînd a strica relațiile cu „persoanele importante“, d-sa își păstrează dreaptă coloana vertebrală, chiar cînd e vorba de „clasici“. Nici obediența la clișee, dar nici spumegarea colerică a unor condeie locale nu-l discreditează. Un ton măsurat, salubru, îi unifică discursul. Prestanța istorică a unor autori nu-l împiedică a-i amenda pe alocuri. Despre un roman al lui Slavici: „În «Cel din urmă armaș», de pildă, personajul principal, Iorgu, absolvent de universitate, dar chiar și Titu Maiorescu, care este alături de Caragiale și alte figuri ale perioadei 1874 - 1878, personaj al cărții, evidențiază un univers de gânduri cu nimic mai presus, nici ca limbaj, nici ca orizont, de al Marei sau de al lui Hubăr“. Despre romanul *Arhanghelii* al lui Agîrbiceanu: „Deznodămîntul grăbit, insuficient motivat și tezis-moralizator este sub valoarea romanului. Pe de altă parte ar fi de sesizat dincolo de profilul personajului central și de existența unor scene memorabile de viață, o anumită precaritate a construcției, excesul narativ, generalitatea descripției, ca și limbajul prea marcat regional – o carență mai generală a literaturii lui Agîrbiceanu“. Despre o năvelă a lui I.A.I.Brătescu-Voinești, *Pană Trăsnea Sfîntul*: „Pigmentată de reflecții naratoriale cam siropoase asupra iubirii, năvela este melodramatică, artificială și chiar involuntar parodică“.

Același ochi exigent se aplică și asupra produselor epocii în curs, înfățișate, e drept, pe sările, însă nu expeditiv, ci cu o onestă concentrare a atenției. Neîntimidat de monumentalitatea aparentă a *Istoriei* lui Marian Popa, criticul e de părere că „marile ei defecte“ îi copleșesc „calitățile sau pur și simplu le anulează“. Numele în temeiul cărora s-a operat selecția și gruparea scriitorilor ar fi „eclectice și uneori hazardate“: „este discreditant să-l situezi în același subcapitol, printre «poetaștri», pe Gabriel Chifu, autor merituos, (...) alături de un «poetălu» incontestabil ca Ion Crînguleanu, care trebuia trecut doar la bibliografie“. În rîndul celor cărora li se acordă un spațiu mai mare, „unitatea de măsură a valorii declarată în chip repetat“, apar mulți semnatari în coloanele *Săptămîinii* lui Eugen Barbu, „căci Marian Popa a fost și el un locotenent al acestuia“. Insensibilitatea pentru poezie a istoricului literar în cauză îl face poet pe... Traian Iancu, unicele caracterizări din inimă la acest capitol fiind cele referitoare la „poetii militanți“ de soiul lui Adrian Păunescu sau Corneliu Vadim Tudor. Criticii sunt minimalizați, începînd cu Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Gabriel Dimisianu, ultimul pur și simplu „martelat“, în schimb i se acordă o mare extensie Mirelei Roznoveanu, „autoare mai curînd modestă“. Concluzia sună dezolant, precum un acord de muzică funebă:

Substanța operei e girată, așa cum se cuvine, de substanța recepției, ultima funcționînd ca o oglindă în care apare figura fantasmei critice.

„mulți scriitori sunt minimalizați pe nedrept sau grav deformați. Dar și atunci cînd exprimă o bună părere despre ei, autorul îi face, prin modul în care le rezumă, le comentează sau le exemplifică opera, să pară plicticoși ori lipsiți de valoare“. Nu mai puțin incitante ni se înfățișează obiecțiile pe care exegetul le aduce unei cărți a lui Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*. O astfel de scriere ar impune, socotește pe bună dreptate d-sa, ca unul dintre cei angajați în dialog să-și asume o postură secundă, fie că e reală, fie „că-și joacă rolul“ pentru reușita întreprinderii. Fixarea ambilor pe aceeași treaptă tulbură confesiunea celui ce se cade a fi „vioara întîi“. Modelul absolut îl constituie convorbirile lui Goethe cu Eckermann, fiind menționate pilduitoare, mult mai aproape de noi, și dialogurile dintre Liiceanu și Cioran, dintre Aurelian Titu Dumitrescu și Nichita Stănescu, dintre Florin Mugur și Marin Preda: „Din perspectiva celor precizate mai sus, convorbirea lui E. Simion cu Petru Dumitriu nu este un dialog. E. Simion pare a se fi dus la Metz, în 1993, și la Strassbourg, în 1996, cu toate răspunsurile cunoscute (și care mă tem că erau ale sale). Parcurgînd cartea, capeți senzația persistentă că ascultîi două monologuri marcate tot de alte obsesii: complicitatea cu regimul comunist în ce-l privește pe prozator, acuzația de «neîmplicare implicată» (postdecembristă) în ceea ce-l privește pe critic“. Și mai mult decît atît, E. Simion s-ar asemana cu Petru Dumitriu, întrucît s-ar afla într-un „exil“ în interiorul literaturii române, în pofida faptului că se afla (se afla) la conducerea Academiei și a Institutelor sale, „sau poate tocmai de aceea“. Împrejurare ce l-ar îndemna să nu ia în seamă mistificările interlocutorului, „cînd dă, bunăoară, explicații suspecte despre felul în care a scris *Drum fără pulbere*, compus, cică, în necunoștință de cauză privind deținuții“. Totodată Petru Dumitriu s-ar găsi, ca personaj, „sub nivelul dramei care l-a împins în pragul sinuciderii“ (oare?), o personalitate „cam cețoasă“ ca și opera sa. Suspecte ar fi „inclusiv (Dumnezeu să mă ierte!) confesiunile sale religioase“. Cît îl privește pe Eugen Simion, acesta ar rămîne „un moralist superior“, deși „incapabil (...) să-l înțeleagă pe Cioran altfel decît ca «estet al disperării», în ideea că esteticul salvează «erorile gîndirii». Care erori – aş putea să întreb, dar nu o fac“, se pronunță (echivoc? ironic?) circumspectul exeget.

Tudor Cristea e unul din criticii actuali în care se poate avea încredere, practicînd analize al căror timbru mat, uneori cu nuanțe didactice, pare a indica un scepticism învins (spre deosebire de individul doar „corect“, care poate fi sec formal, scepticul dispune adesea de resurse interioare contrariate, aidoma mizantropului care e un sentimental dezamăgit).

CĂRTI primite

- Marta Petreu, *Despre bolile filosofilor. Cioran*, eseu, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, Polirom, Iași, 2008, 126 p.
- Liviu Ioan Stoiciu, *Craterul platon*, poezii, fotografii de Alexandru Taban, Editura Vinea, București, 2008, 96 p.
- Simona Sora, *Regăsirea intimității*, „Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă“, eseu, Editura Cartea Românească, București, 2008, 294 p.
- Nicolae Gheran, *Arta de a fi păgubaș. Tărgul Moșilor*, proză memorialistică, Biblioteca Bucureștilor, București, 2008, 372 p.
- Teodor Bulza, *Fascinație*, roman, Editura Semne, București, 2008, 188 p.
- Adrian Georgescu, *Eu sunt și vreau!*, roman, ediția a II-a, Sieben Publishing, București, 2008, 292 p.
- Ion Acsan, *La poezie mă întorc mereu*, poeme inedite vechi și noi, cu o postfață a autorului, Editura Grai și suflet - Cultura Națională, București, 2008, 116 p.
- Bujor Nedelcovici, *Opere complete*, 7, Editura Alfa, București, 2008, 856 p.
- Toma Roman Jr., *Ceașescu văzut de aproape*, interviuri, Editura Curtea Veche, București, 2008, 126 p.

Matila Ghyka rămîne o figură de prim rang în intelectualitatea interbelică, fără de care istoria culturală a României rămîne incompletă.

CÎND LA BUCUREȘTI, la începutul anilor '60 profesorii Mihai Pop, Alexandru Rossetti și Tudor Vianu au decis să deschidă un „Cerc de stilistică și poetică” i-au urmat cu entuziasm, cu admirație loială pe acești dascăli și cărturari străluciți un număr de tineri care tocmai absolviseră; un bun număr dintre aceștia au emigrat apoi și s-au afirmat în străinătate; printre participanți se numărau, desigur și tinere cadre didactice care se bucurau de un renume timpuriu, cum ar fi Solomon Marcus sau Mihai Nasta.

Interesant este că în această olimpică întrunire se pomeneau uneori cu anume sfioasă venerație numele lui Matila Ghyka și a lui Pius Servien (Coculescu), ca antemergători ai domeniului frecventat de noi, profesori sau ucenici. Prea multe nu știam (cel puțin eu unul) decît că era vorba de „oameni de primă mînă”, respectați și în Apus. Nici nu prea aveam de unde să știm. Cărțile lor existau în exemplare răzlețe, datele mai exacte despre viața și cariera lor lipseau cu desăvîrșire. Mai mult, din motive ideologic-politice, era mai înțelept să nu demonstrezi fațăș prea multă familiaritate cu purtătorii numelor.

În mod curios, situația asta a continuat în bună măsură și după 1989. (Nu vreau să ignor o traducere și o antologie Ghyka, dar ele nu mi-au căzut în mînă și nici n-am observat că li s-ar fi acordat mare atenție de către noua intelectualitate.) Foarte recent însă, în ultimele cîteva luni, au apărut cel puțin două documente importante menite să aducă puțină lumină. Este vorba de un articol lung, temeinic și detaliat în *Wikipedia*, redactat de un învățat român stabilit de cîteva decenii în America, iar în chiar **România literară** un articol bine cercetat al lui Mihai Sorin Rădulescu despre faza finală a vieții lui Matila Ghyka și rudeniile sale cu înaltă aristocrație engleză sau anglo-irlandeză.

Aș vrea să adaug informații despre un scurt episod al șederii *americane* a ofițerului, diplomatului și bogat-eruditului cărturar. Specialist în viața și opera lui Matila Ghyka tot n-am devenit între timp, dar anume detalii, cîte sunt, aș vrea totuși să le împărtășesc.

O fostă doctorandă a mea, Theresa Kennedy, a devenit profesoară și sefă de catedră la Colegiul Mary Washington, inițial colegiu de fete în Fredericksburg, Virginia. La acest colegiu, în anii 1947-1950 a predat și a locuit Matila Costiescu (ca să folosesc numele patern). Soția sa îl însoțea firește. Între 1945 și 1947 a predat la Los Angeles, University of Southern California, în departamentul de filozofie, cursuri nu numai de estetică dar și de semantică, sau de filozofia științei.

Am notat că biblioteca Colegiului Mary Washington, pe-atunci foarte distins, să nu spun snob, conține și azi un număr de cărți ale savantului diplomat: întii *Couleur du monde*, memoriile sale adică, atît în originalul francez, cît și în traducerea engleză publicată de celebra editură engleză Heinemann în 1961. Apoi însă și lucrări propriu-zise, de specialitate cum ar

Matila Ghyka în America

fi *A Practical Habdbook of Geometrical Composition and Design* (Londra: Tiranti, 1952), *Sortileges du verbe* (Paris: Gallimard, 1949), *The New Biology* (în arhivă), *The Geometry of Art and Life* (London:Sheed and Ward, 1946) și cred că altele încă.

Angajarea lui la Fredericksburg se datora în bună măsură pictorului Julian Binford (1908-1997), pictor azi uitat, dar care în vremea aceea era cunoscut prin picturi murale în biserici, clădiri de poștă și altele; un pictor realist, care după o fază, mai mult abstracționistă între cele două războaie la Paris (unde se cunoscuse cu Ghyka) a predat la Mary Washington din 1945 pînă în 1971.

Munca fostului diplomat și matelot la Colegiu nu era apăsătoare. Ghyka ținea trei cursuri: estetica, istoria artei și arta extrem-orientala (sino-japoneză presupun). Odată, ca parte din cursul din urmă, a prezentat studentelor colecția proprie de jaduri orientale. De asemeni s-a lansat și în prezentarea teoriilor sale mai puțin obișnuite privind rolul „proporției” în viață și în artă; a fost bucuros mirat de entuziasmul stîmît la studențime de aceste frumoase excentricități. În genere, e limpede că a fost stimat și simpatizat. Iată ce spune fostul decan, Prof.

î n s e m n ă r i

Edward Alvey Jr. în volumul „History of Mary Washington College 1908-1972” publicat de editura prestigioasei Universitatii Virginia în 1974.

Alvey îi rezervă lui Ghyka vreo 3 pagini în „istoria” sa, începînd cu propoziția: „Cadrelor didactice li s-a alăturat în 1947 un prinț adevărat”. Continuă cu titlurile, decorațiile, diplomele, averile și călătoriile lui Matila Ghyka. Descrie integrarea esteticianului la Mary Washington, folosind pasaje din memoriile acestuia, care, deși poate cunoscute unor cititori români, merită reproduse aici.

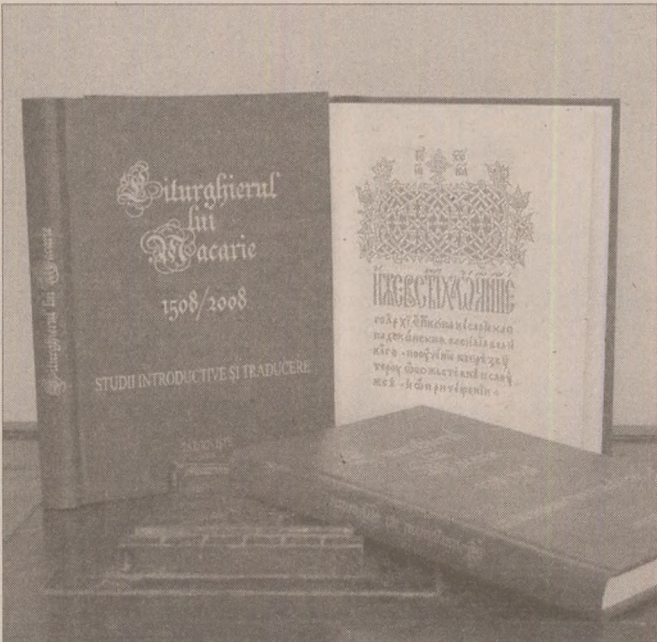
Ghyka scrie printre altele cu pătrundere psihologică și umor delicat:

„Campusul, adică întregul domeniu, inclusiv parcul și pajiștile, înconjurau adorabilele clădiri în neo-clasicism Palladian ale Colegiului. [...] Studentele erau 1500 la număr, iar nu 12.000 ca în Universitatea mea californiană (referința la University of Southern California din Los Angeles unde M.G. predase anterior – nota mea). Primul meu contact cu acest virtual gyneceu de fecioare, m-a făcut să mă simt ca un eunuc într-un harem – desigur, cu o deosebire esențială – dar acest sentiment s-a spulberat degrabă. Majoritatea fetelor aveau farmec și o delectabilă naturalețe, împletite cu distincția și manierele tinerelor doamne Sudiste, în viața reală sau zugrăvite în narațiuni. Unele din ele erau grozav de drăgălașe, adesea cu expresia visătoare și cu glezna zveltă pe care le-am atribui eroinelor lui Edgar Allan Poe acelor Ofelii sau unor *Belles Dames sans merci* (aluzie la o poezie de John Keats inspirată de imagistica medievală – n. mea) pe care le pictaseră Burne-Jones și Rossetti. Difereau de trupurile încărcate de vitamine ale fetelor californiene, care aminteau mai curînd de rodii sau piersici coapte. Atmosfera de secol al XVIII-lea specific Virginiei țesea o pînă fină de curtenitoare eleganță între dascăli și studențe: pe de o parte un unchi de galantă castitate, de alta parte o cochetărie încrezător-inocentă.”

În fond, oare de ce nu a rămas Ghyka acolo? Orașelul e (și astăzi încă) adorabil. Distanța de o metropolă (capitala americană Washington) este de puțin peste o oră cu automobilul. Aceeași distanță de munte, distanța mai mică încă de Oceanul Atlantic. Împrejurimile sunt (și azi încă) bucolice și dulci. Matila Costiescu avea însă cam 70 de ani și faptul acesta a influențat desigur întoarcerea în Europa. S-a retras în Anglia și în Irlanda, unde a trăit mai mult din expediente, uneori la limita supraviețuirii. S-a afirmat că în această perioadă ar fi scris (sub pseudonim) cîteva romane polițiste. Nu le cunosc, dar m-ar interesa să le văd.

Matila Ghyka rămîne o figură de prim rang în intelectualitatea interbelică, fără de care istoria culturală a României rămîne incompletă, după cum teoriile lui, scrutate meticolos, ar duce la rezultate dintre cele mai interesante.

Virgil NEMOIANU

Macarie, contemporanul nostru

AZI, VINERI, 12 decembrie 2008, în timp ce citiți un nou număr din **România literară**, la Biblioteca Națională a României se deschide a XI-a ediție a *Zilelor* acestei instituții de mare importanță, echivalentă cu un act de identitate al poporului nostru. Programul manifestărilor are în centru figura cărturarului Macarie, de la a cărui moarte s-au împlinit la 1 ianuarie anul acesta 450 de ani. După un cuvânt introductiv rostit de dr. Elena Târziman, director general al BNR, vor fi prezentate comunicări: acad. Gabriel Strempele, *500 de ani de tipar românesc*, dr. Doru Bădără, *Macarie și urmașii săi*, Agnes Erich, *Macarie și primul centru tipografic românesc*, Elena-Maria Schatz, *Liturghiul lui Macarie în colecțiile speciale ale BNR*, Dana-Silvia Țilică, *Ieromonahul Macarie și începuturile tiparului românesc*, Nicoleta Rahme, *Letiția Constantin, Macarie în era digitală*. În program mai figurează vernisajul expoziției *Sub semnul lui Macarie* (Dana-Silvia Țilică), lansarea publicațiilor Bibliotecii Naționale (dr. Elena Târziman, Mihaela Vazzola, Dana-Silvia Țilică, Lucian Popa, Ana Andreescu). Vor urma: lansarea *Revistei române de istorie a cărții, vol. III-IV* (dr. Doru Bădără, prof. dr. Mircea Angheliescu, prof. dr. Mihai Mitu, Letiția Constantin) și, după un moment de *suspense*, decernarea diplomelor de excelență de către directorul general al BNR. Întîlnirea se va încheia cu un recital al Formației de muzică veche „Anton Pann”.

După această infuzie de cultură de bună calitate ne va fi greu, seara, să mai urmărim la televizor obișnuitele emisiuni de divertisment sau filme cu împușcături. N-ar fi exclus ca, așezați în fotoliu, să luăm în mână, în loc de telecomandă, o carte. (Alex Ștefănescu)

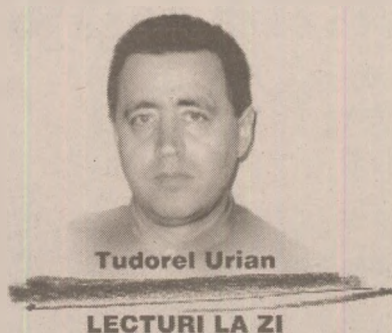
comentarii critice

DUPĂ 22 DECEMBRIE 1989 am citit zeci de cărți despre trecutul nostru comunist mai vechi sau mai apropiat. Cu speranța de a înțelege resorturile și mecanismele coșmarului trăit până în momentul fugii lui Nicolae Ceaușescu, am devorat istorii și analize ale sistemului, datorate unor reputați specialiști de la noi și de aiurea, prețioase mărturii ale unor opozanți, supraviețuitori ai sistemului concentrațional, dar și memorii ale unor foști demnitari sau ale unor oameni care au crezut sincer în comunism. Din toate aceste cărți am învățat câte ceva, dar niciuna nu mi-a produs un șoc emoțional, nu m-a izbit drept în moalele capului precum *Cu dinții de lână. Jurnal 1978-1983*, de Livius Ciocârlie.

Între 1980 și 1984 am fost student al Universității din Timișoara, iar unul dintre profesorii mei de literatură franceză era chiar Livius Ciocârlie. Înalt, subțire, cu o figură intens spiritualizată, avea ceva din aerul veșnic dilematic sau poate doar vag șovăielnic, al lui Jean-Louis Trintignant. Nu privirea sticloasă a învingătorului ca la, să zicem, Alain Delon. Pe stradă sau pe holurile facultății părea veșnic scufundat în gânduri, dădea impresia că ne zărește în ultima secundă când răspundea la salut ducându-și ceremonios mâna spre pălărie sau făcând un foarte discret semn din cap. Vorbea exact cât era necesar, răspundea strict la întrebările care i se puneau, ideea de a ieși cu noi studenții la o bere ni se părea din capul locului sortită eșecului așa că, de teama ridicolului, am renunțat să ne-o mai punem. Nu era o sperietoare în privința notelor, dar pe mine, cel puțin, gândul că m-aș putea face de râs la examenele lui mă obliga să învăț ca pentru puține altele. Îl respectam, admiram inteligența abordărilor în cursurile sale (despre care, aflu din jurnal că nu era foarte entuziasmat), dar zidul dintre omul Livius Ciocârlie și noi părea impenetrabil. După un sfert de secol, profesorul a dăruit singur acest zid prin publicarea unui jurnal, grație căruia se arată publicului precum Rousseau la Judecata de Apoi: „Voilà ce que j'ai fait, ce que j'ai pensé, ce que je fus. J'ai dit le bien et le mal avec la même franchise. Je n'ai rien tu de mauvais, rien ajouté de bon...”

Ceea ce la Rousseau este, în bună măsură, doar intenție, devine certitudine la Livius Ciocârlie. Principala calitate a jurnalului său este extrema autenticitate. Scrise alert, în ritm de proces verbal, însemnările devin o reproducere fidelă a existenței cotidiene a autorului la începutul deceniului nouă, cu bunele și cu relele. Majoritatea autorilor de memorialistică – mai ales atunci când este vorba despre perioada comunistă – greșesc dozajul. Operează selecții, din dorința de a da existenței lor o semnificație, pentru a-i proteja pe apropiați sau pentru a-i scuti pe cititori de unele detalii presupus lipsite de interes. În toate aceste detalii, aparent nespectaculoase, se ascunde însă autenticitatea unei existențe. Iar Livius Ciocârlie nu ascunde nimic. Își notează conștiințios și ne aduce la cunoștință fiecare coadă matinală (la ora 5 dimineața) pentru prețioasele sticle cu lapte, rezultatele și prestația sa în toate partidele de tenis jucate, veșnica nemulțumire legată de calitatea cursurilor pe care le ține. Nu ține sub obroc nici micile certuri din familie, amintește firesc discuțiile cu rude și cunoștințe complet necunoscute publicului larg, se arată destul de relaxat în discuțiile cu secretarul de partid și chiar în cele cu reprezentanți ai securității, își notează cu acribie lecturile, filmele vizionate, ideile pentru cărțile și articolele la care lucrează. Lumea scriitoricească timișoreană, dar și bucureșteană ocupă, firesc, un loc central în însemnări. Viața cotidiană a diaristului, ca a mai tuturor oamenilor în anii aceia, este cât se poate de redundantă. Cu excepția vacanțelor, traseele sunt mai degrabă fixe: coada la lapte – munca acasă – cursurile de la Universitate – vizita pe la revista „Orizont” în drum spre casă – partida de tenis – filmul de la televizor, înlocuit sau urmat de lectură până după miezul nopții. Printre aceste repere stabile își mai fac loc și alte întâmplări gospodărești (măturatul zăpezii din curte, datul cu aspiratorul), educativ părintești (orele de franceză cu fiica sa Alexandra) sau vag mondene (vizite, petreceri). Cu fireștile variațiuni personale, cred că foarte mulți intelectuali de la începutul anilor '80 se recunosc în acest mod de viață. Nota distinctivă a vieții în comunism era data mai degrabă

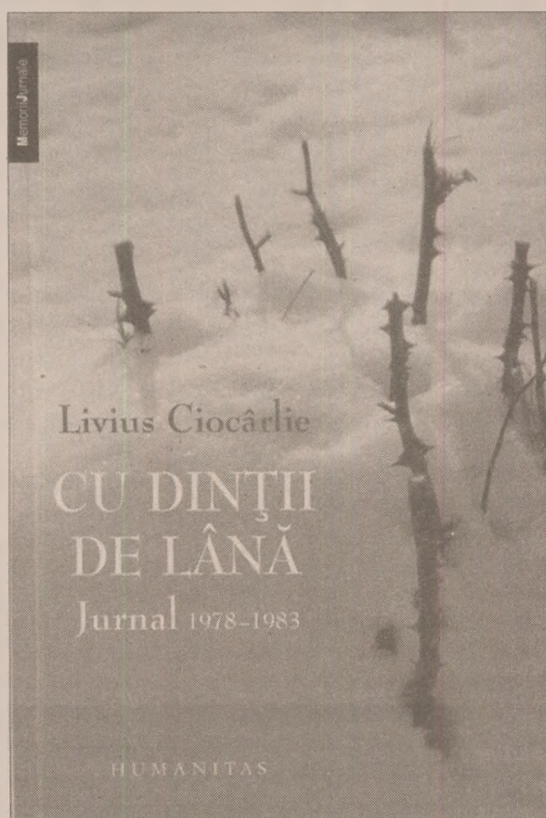
crise alert, în ritm de proces verbal, însemnările devin o reproducere fidelă a existenței cotidiene a autorului la începutul deceniului nouă, cu bunele și cu relele.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Belle photo de ma jeunesse

Livius Ciocârlie, *Cu dinții de lână. Jurnal 1978-1983*, Editura Humanitas, București, 2008, 422 pag.

de penuria de bunuri și de umilinta cozilor nocturne pentru obținerea alimentelor de bază, decât de climatul politic și propagandistic (ignorante și ridiculizate uneori chiar de activiștii de partid). În schimb viața culturală era mai intensă decât ne-ar plăcea astăzi să o credem (lista cărților citite de Livius Ciocârlie, temele aflate în lucru pentru diversele articole, cărți, conferințe, discuțiile cu scriitorii din București și Timișoara, chiar filmele vizionate o dovedesc cu prisosință). Nici erou nici victimă, scriitorul încearcă să ducă o viață normală

și să ofere familiei sale mici agremente într-o epocă tot mai apăsătoare suprarealistă. Nu se simte ispitit să intre în partidul comunist. Fără orgolii și fără spirit de frondă, se mulțumește să constate senin că albul este alb și negrul este negru, ceea ce îl face să pară în ochii unora drept o persoană incomodă, dacă nu de-a dreptul periculoasă.

În spiritul literaturii mitteleuropene, autorul nu are o părere prea grozavă despre sine. Este nemulțumit de articolele pe care le scrie, de prestația sa la tenis, de calitatea cursurilor pe care le ține, de lipsa de comunicare cu fiica sa Corina. Tonul întregii relatări este discret ironic și autoironic. Niciodată însă însemnările nu fac rabat de la precizie. În savuroasa relatare a unui colocviu aniversar Lovinescu, ADN-ul intelectual al personajelor implicate este lesne de recunoscut: „Vorbește Piru, anost, la urmă ne citește pur și simplu *Anonymus notarius*, Crohmălniceanu despre probitate, pasabil, Alexandru George, furios că deși a scris o carte despre Lovinescu nu l-au invitat, improvizează strălucitor despre atacurile la care a fost supus criticul de unii ca Piru și Crohmălniceanu, care azi îl laudă. Se așază și, până la sfârșit, își adună de pe covor sticlele de la ochelari și toate părțile ramei, desfăcută în trei bucăți și două șuruburi, când le are pe toate iar le scapă, îl mai ajută și eu să le adune, să le scape. Mă întreabă, inocent, nu cumva și pe dumneata te-au chemat? Ia vorba din gura unuia și altuia, ori pufnește poftim! ca să vezi!”

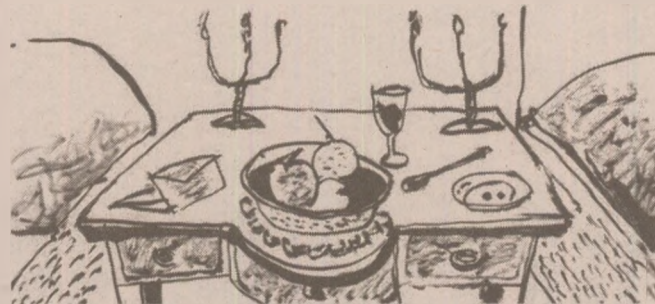
Însemnările lui Livius Ciocârlie au drept singur reper cronologic anul. În felul acesta ele curg, precum întâmplările unui roman, sau ca viața însăși, conferind impresia de autenticitate maximă. Nu este exclus însă ca unele caiete să fi fost asamblate greșit în jurnal. O însemnare din 1981, „Tito din ce în ce mai bolnav” (p. 172) este cel puțin bizară în condițiile în care, se știe, fostul președinte iugoslav a murit în ziua de 5 mai... 1980.

Mai toate paginile jurnalului îl recomandă pe Livius Ciocârlie ca pe un om liber, deloc obsedat de ideea că ar fi în atenția serviciilor secrete, probabil amuzat el însuși la gândul că ar putea fi perceput ca un pericol pentru stabilitatea regimului politic. În realitate lucrurile nu au stat deloc așa. Documentele din dosarele de urmărire informativă deschise de securitate demonstrează o adevărată paranoia a instituției în raport cu posibilitățile reale ale celui supravegheat. O anunțată vizită a lui Nicolae Manolescu la Timișoara și iminenta sa întâlnire cu Livius Ciocârlie pun pe jar autoritățile. Acestea recomandă cazarea lui Nicolae Manolescu într-o cameră a hotelului Timișoara dotată cu mijloace TO, introduc microfoane în toate încăperile în care vor avea loc întâlniri și activează rețelele informative din viața literară și din lumea universtară, instruindu-le să participe la toate întâlnirile pe care Livius Ciocârlie și Nicolae Manolescu le vor avea cu studenții și cu membrii cenaclului Casei Universitarilor.

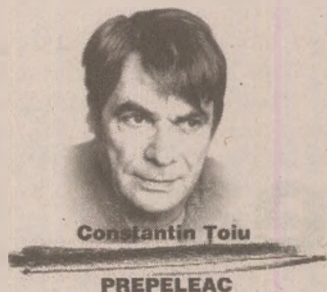
Cartea lui Livius Ciocârlie, *Cu dinții de lână. Jurnal 1978-1983* îmi prilejuiește o stranie întoarcere în trecut. Totul îmi este foarte familiar: locurile, oamenii, întâmplările, atmosfera din universitate, *l'air du temps*. Multe dintre personajele acestui jurnal au părăsit această lume. Citind cartea lui Livius Ciocârlie le-am reîntâlnit cu zâmbetul, gesturile și vorbele lor, ca într-o fotografie a tinereții. ■

primite

- Zeno Ghițulescu, *Torinaru*, roman, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2008, 220 p.
- Ion Maria, *Povestiri din cartierul din est*, poezii, Editura Brumar, Timișoara, 2007, 82 p.
- Viorica D. Ciorbagiu, *Doi cu sapa cinci cu mapa*, „Fals roman erotico-politic”, Editura Nico, Târgu Mureș, 2008, 144 p.
- Codruț Radi, *Dincolo de a fi*, poezii, Editura Premier, Ploiești, 2008, 80 p.
- Sorin Neagu, *Cetatea mirajelor*, poezii, prefată de Alex Ștefănescu, Editura Semne, București, 2008, 70 p.
- Marius Ghilezan, *Impostura. Despre snobism și puterea falsului*, eseu, prefată de Radu Paraschivescu, Editura Corint, București, 2008, 228 p.
- Daniel Săuca, *Homo Silagenssis*, „pagini de jurnal, tablete, gânduri”, vol. III, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2008, 104 p.
- Gheorghe Onuț, *Profesia de sociolog*, studiu, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008, 234 p.
- Bianca Marcovici, *Espresso dublă la Ierusalim*, poezii în română și ebraică, traduceri în ebraică de Tomy Sigler, 2008, 78 p.

a c t u a l i t a t e a

Constantin Toiu
PREPELEAC

Peștele siberian, Hotel Rossia

(Prima însemnare, brută, după care au fost prelucrate notele apărute mai demult în **R.I.** și în *Memorii*).

PERECHI de tineri căsătoriți vin la mormântul eroului necunoscut de sub Kremlin și se fotografiază. Ideea lor de a veni în pragul unei existențe în comun - pe care și-o doresc fericită - de a veni, anume, în acest loc funebru, la urma urmei, și de a-și încredința viitorul unui trecut eroic, dar nu numai...

Ei pleacă apoi în Volgile lor de tip nou, care pe radiator, poartă păpuși de celuloid mari legate, ca o emblemă a nașterii, un copil de plastic pe care iubirea rusă îl va face viu; ...ceva păgân, primitiv, - *Madona cu pruncul*, dar aici doar pruncul răstignit pe radiatorul unei Volgi de tip nou - taxiuri pe care șoferii ruși le gonesc nebunește ca pe front sub bombardament în linia a întâia, - războiul în anii șaptezeci fiind pretutindeni prezent; nu s-au sters de tot imaginile războiului, contactul cu nemții, adversari atât de tehnici, de la care au învățat ceva și pe care acum ei îi imită, în virtutea legii ce vrea ca doi adversari să împrumute unul de la altul ce are mai bun celălalt; ori ce-i lipsi până atunci...

Așadar, păpuși blonde ca rusoaicele, agățate cu brațele întinse pe radiatorul mașinii, în spațiul setos de viteză...

*

Femeia, „dijurnaia”, camerista de la *Hotelul Rossia* primind peștii siberieni aduși de Gabi Dimisianu și de mine împreună din îndelungata noastră călătorie prin Siberia, ... peștii înghețați cu care nu avem ce face, ... și îi dăruim, ... i-i dăm acestei rusoaice bătrâne cumsecade care îi primește, primește de la noi știucile mari, buștenii aceia afumați pe care abia i-am cărat din Siberia; ...dar, la început, rusoaica nu le ia, știucile mari crezând că nu i se cuvin, ci ia așa doi-trei peștișori numai, mici-mici, plutind în niște borcane; ...apoi când Gabi strigă în rusește *vsio!*... *vsio!*, adică, totul este al ei, - ca și știucile enorme, unsuroase, femeii nu-i vine să creadă că doi prinți preschimbați în pescari le aduc peștii ăia din povești...

Eu și Gabi, suntem doi prinți mascați, în pescari. Făcusem minunea aceasta, - când își dă seama că *asta era realitatea* - nu viața sovietică, care e doar amăgire; ...când înțelege acest lucru, înhață la iuteală cei patru monștri de știuci, nu cumva, să ne răzgândim, să fie numai un vis al rusoaicei ce a trăit revoluția lor și războiul lor, ... și dispăre cu pachetele grele de realitate.

Psihologie de asediu. Foame de asediu. Miracol... de asediați norocoși...

Cazați în aceeași cameră, peste nici un ceas, rusoaica vine la noi cu două sifoane mari în plase de metal, o noutate pe atunci, și ni le oferă în schimb, - toată lumea se dă în vânt după ele...

Primim cu recunoștință sifoanele... Pe urmă, această femeie uzată, care a trăit câteva perioade de foamete istorică, ne aduce *blânâi* proaspete de la cofetăria hotelului, unde este angajată o nepoată, și vrea să ne și învețe rusește.

Dimisianu știe ceva: nu el a strigat *vsio* - adică totul! când i-a spus rusoaicei să ia tot peștele împachetat?...

Mai rămân eu, care trebuie să spun cum se zice în rusește la cheie, - pentru cheia camerei, la nevoie.

Ea întinde spre mine cheia și silabisește ca la școală, răsfățându-se... șagălnică:

- Iată *clucik*... uite cheia!...

Eu zic ce zice, dar nu corect.

Ea repetă râzând și mai tare.

Eu îi arăt numărul cheii de care am nevoie.

Ea spune *Niet, niet - pa ruski!*... - și nu-mi dă cheia până ce nu repet clar cuvântul rusesc, - este modul ei de a mă răsplăti, dar care are, - ca totul aici, - aerul unei teribile constrângerii afectuoase.

(Textul princeps)

Rodica Zafiu
PĂCATELE LIMBII

Devino!

FXISTĂ în limba română verbe defective, care nu au toate formele flexionare, după cum există și verbe ale căror forme de trecut, de imperativ etc. se folosesc pur și simplu rar, din cauze formale sau semantice, ori din simple accidente ale evoluției lexicale. Adesea aceste neregularități gramaticale sînt sursa unor întrebări-capcană („Care e perfectul compus de la *a rage*? Dar de la *a converge*?”). În gramaticile românești se menționează cazuri de defectivitate maximă (verbul *a va*, păstrat în expresia *mai va*), dar se descriu mai ales situațiile în care din paradigma verbului lipsesc doar cîteva forme. Printre acestea, se numără destul de des imperativul, din rațiuni pur semantice: nu toate verbele desemnează acțiuni sau evenimente care pot fi impuse, cerute, recomandate. Verbele care desemnează stări, relații și evenimente non-umane sau care apar fără controlul voinței umane nu se folosesc la imperativ; uneori, conjunctivul cu valoare de imperativ poate totuși suplini formele lipsă (nu se folosesc imperativele *simți!* *poți!*, dar e posibilă formularea unui îndemn pe tiparul *să simți!* *să poți!*).

Cum stau lucrurile cu imperativul verbului *a deveni*? Verbul în cauză nu manifestă nicio incompatibilitate semantică cu categoria imperativului: cuiva i se poate cere să-și modifice comportamentul sau statutul, iar verbe mai mult sau mai puțin sinonime (*a se transforma*, *a se preface*, *a se schimba* etc.) au forme de imperativ. Totuși, imperativul *devino!* nu este frecvent folosit și poate să pară destul de nefiresc. Cauza este probabil istorică: *a deveni* e un verb din categoria împrumuturilor culte, intrate în limbă în ultimele două secole, ca împrumut din franceză și latină (fr. *devenir*, lat. *devenire*). Legătura sa cu *a veni* este evidentă: verbul francez *devenir* este el însuși un cultism preluat din latină (din *devenire*, derivat de la *venire*). *A veni* (urmașul lui *venire*, în română) e un cuvînt fundamental, din vocabularul de bază, vechi și popular. *A deveni*, analizabil ca derivat, a fost modelat în conjugare după verbul de bază: *devin*, *devii* - ca *vin*, *vii*. Nu s-a prea folosit, totuși, la imperativ, acolo unde verbul *a veni* prezintă o neregularitate, o formă specifică, avînd terminația atipică -o. În genere, se evită extinderea la împrumuturile culte a neregularităților, a alternanțelor, a trăsăturilor simțite ca populare. Există de fapt o anumită tensiune între tendința de regularizare a paradigmei și cea de conservare a legăturii cu forma de bază, cu toate neregularitățile

ei. În *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (1981), autorii - Alf Lombard și Constantin Gădei - înregistrau, la verbul *a deveni*, faptul că imperativul urma modelul verbului *a veni*, dar și că era „puțin folosit” (indicație prezentă și la *a conveni* și *a proveni*). În DOOM 2005, la *a deveni* (ca și la *a conveni* și la *a preveni*) nu se indică o formă de imperativ, în vreme ce la derivatul *a reveni* aceasta există (*revino!*). E o indicație implicită asupra uzului, poate chiar o recomandare. Vechiul DOOM (din 1982), nu indica o formă de vocativ nici la *a reveni*, ceea ce se putea interpreta în două feluri: fie ca o indicație asupra normalității formelor în -o, preluate fidel de la verbul de bază *a veni*, fie ca o recomandare de a nu folosi vocativul acestor verbe.

O căutare pe internet furnizează astăzi un număr surprinzător de mare de apariții ale formei de imperativ *devino!* E vorba de texte foarte recente, publicitare, traduse sau imitate, într-un amestec adesea straniu de limbi: „*devino* blogger partener!” (umbrelaverde.ro); „*devino* acum reprezentat Avon!!!” (ejobs.ro); „*devino* partener Eurodesk!” (eurodesk.ro); „*Devino* si tu Romanian VIP!” (străinătate.org); „*Devino* și tu afiliat!” (club.neogen.ro); „*devino* cunoscut” (cunoscut.ro) „*devino* expert windows serv networking cisco tutorial” (okazii.ro) etc. Repetarea insistentă a formei ne poate, desigur, obișnui cu ea. Tiparul de apel publicitar devine din ce în ce mai puternic, apărînd și în sloganuri de campanie oficială: „Obține o specialitate - *Devino* independent!” (edu.md).

Apariția formei *devino* mi se pare totuși stridentă în multe contexte. Poate că vinovate sînt mai ales stîngăciile traducerii, care accentuează nefirescul imperativului: „«Familie, *devino* ceea ce ești!»” sunt chiar cuvintele cu care Păstorul Bisericii Catolice se adresează familiilor creștine de pretutindeni (profamilia.ro); „Atunci când mănânci sau bei, *devino* gustul mîncării sau al băuturii și rămâi cu el” (almeea.com).

Așadar, utilizarea formei *devino!* reprezintă mai mult o stridentă stilistică, în curs de atenuare. Repetarea monotonă a apelurilor publicitare ne va obișnui, desigur, cu ea. Aș fi preferat mai multă prudență în impunere și mai multe tentative de a o evita, de pildă prin construcții cu conjunctivul (*Poți să devii...*; *te invităm să devii* etc.); probabil că ele ar fi părut totuși prea puțin directe, prea atenuate, prea îndepărtate de energia primară a somațiilor publicitare. ■

D.R. Popescu

Întoarcerea tatălui risipitor

LA SEDIUL POLIȚIEI din comună (fosta casă a Miliției, construită pe vremea comunismului), mâncând sarmale făcute de Gica pentru pomana soldatului erou, generalul Trandafir Pavălache asculta în tăcere (ca să mai poată gusta și o gură de zaibăr) raportul făcut de către Ioanea Păsulii despre starea Cioromârdei.

Se crucea, în sine sa, de ce-i auzeau urechile! În primul rând nu se putea hotărî dacă Ioanea Păsulii era bun de trimis la mititica sau își bătea joc de el, de Ioanea Păsulii, sau își bătea joc de el, generalul Trandafir, superiorul său, totuși!... Spunându-i că-i este foame și n-o să mai poată zăbovi, după înhumarea soldatului, la pomana aferentă, generalul Trandafir crezuse că Ioanea Păsulii o să-i dea, acolo, din ce mânca el de obicei, o felie de pâine cu!... Aș, Ioanea Păsulii dispăruse câteva minute și revenise, călare pe bicicleta sa din dotare, cu un coș plin în care pe lângă oala cu sarmale se mai afla o cratiță plină cu ciolan cu fasole, cozonac, țuică și vin!... și după ce-i relatase succint că toate aceste bunuri alimentare le luase de la comandamentul alcătuit de primarul Răgălie pentru pomana lui Paraschiv (le luase din curtea lui Gicu, unde Gica era șefă peste babele bucătărese!), Ioanea Păsulii îi povestise — ca în nopțile când se dădea în spectacol la petrecerea vânătorilor, organizată de Sfârâiac, de câteva ori pe an! — cum o mașină a lovit groaznic o căruță... și cum calul și vizitiul au fost grav răniți! Polițistul, apărut la locul accidentului, văzând în ce chinuri se zbate calul, de milă, l-a împușcat în cap! Apoi s-a îndreptat, cu pistolul în mână, către căruțaș, și l-a întrebat: „și dumneavoastră sunteți rănit?” „Nu, nu, Doamne ferește, a răspuns căruțașul, așa de bine nu m-am simțit niciodată!”

Apoi Ioanea Păsulii sări la dragălășeniile ce le spuneau Ghearăntoarsă despre prefect, iar Eugeniu Ioan Gingirică despre general, pe la spate (fascist, criminal, legionar, dușman al democrației, comunist, ceaușist), fiecare crezând că-l poate băga în cofă pe celălalt, când, de fapt, cei ce îi cunoșteau pe amândoi știau că sunt prieteni la cataramă și au afaceri împreună în... imobiliare și în noua parcelare și înzestrare a cimitirelor eroilor cu cripte la nivel european! Așa că nu se știa precis cât voia unul să-l distrugă sau să-l denigreze pe celălalt — și cât voia să afle ce părere au găgăuții despre asociatul său!... Ioanea Păsulii își spuse părerea pe șleau: „Nu sunt proști să-și sape singuri groapa, săpând groapa celuiilalt!” Mai ales că deschiseseră și un magazin rentabil (pe numele mătușii Teodora și al unchiului Scarlat), cu obiecte — suveniruri rămase de la eroii morți în războaie!...

Ioanea Păsulii nu-l uită nici pe Z.Z. Puțințlea, apostolul... prăbușirii României! Ca să-și facă reclamă printre ciurdele de televizioniste venite de la mare cu chiloții tanga în sacose, dându-se un fanatic pasionat al istoriei, Profesorul compara actuala superputere mondială cu Imperiul Roman, reproducând cui voia și cui nu voia să audă compilația sa din *Alifia* despre creșterea taxelor și impozitelor, creșterea datoriilor interne și externe, politici militare aberante — și destrăbălarea celor cu boase mediocre!...

Apoi Ioanea Păsulii îi întinse generalului, cu timiditate, filele lucrării sale de masterat, pe care o scrisese (transcrisese) la școala, ospiciul de nebuni din Iași, unde-și petrecuse o vreme destul de lungă, internat sub acoperire. Era vorba, în mare, îi explică el generalului, turnându-i zaibăr în pahar, de viclenia zeilor,

de prezența lui Ulise la Troia și de rătăcirile sale, mai apoi, ani de zile, spre dulcea sa soțioară, Penelopa, care-l aștepta neîntinată, deși veșnic asaltată de poftele atâtor regi netrebniți, ce voiau să i se urce în pat — și să ia, astfel, implicit, și rolul lui Ulise de conducător al străluminatelor Ithaca!

Cum sarmalele erau dulci-acrișoare și se potriveau cu vinul rozaliu și rece scos de la frigiderul postului de poliție, Trandafir asculta cu mare împăcare sufletească felul în care Ioanea Păsulii îi citea — recitând versurile din *Odissea* — din lucrarea sa notată de profesorul Z.Z. Puțințlea cu nota maximă!... Chiar îl interesară unele pasaje din lucrarea Orbului — pe care încă n-avusese timp s-o răsfoiască! — în care...

„Toți peste noapte dormeau și zeii ceilalți și oștenii

Numai Zeus n-avea parte de tihnă, nu-l stăpâna somnul,

Sta chibzuind cum să-l înalțe pe-Ahile

Cinstea mărindu-i cu pierderea multor ahei la corăbii...”

— Cum vremile se repetă, zise Trandafir cu înțelepciune mare, bre, cum acum suntem zei, oșteni, pleavă... Cum vremile repetă afurisenia asta cu momeala, cu visul!...

Ioanea Păsulii recită potolit ce avea scris în lucrarea de masterat:

„Una din toate la urmă-i păru mult mai cu cale,

Lui Agamemnon Ahile un vis momitor să-i trimită...

Visul la sine chemând, îi zise cuvinte ce zboară:

«Du-te, tu, vis momitor, pe la repezi corăbii ahee,

Unde adormit e sub cort Atrid Agamemnon, și spune-i

Toate și-ntocmai așa cum mi-e porunca, zorește-l

Să înarmeze pe-ahei, să bată cu toată grecimea,

Poate chiar azi să ia Troia cu ulițe largi pietruite»...”

— Și? întrebă Trandafir Pavălache...

— Visul se duce la Agamemnon...

— Și? zise, nerăbdător, Trandafir.

— „Dormi, tu viteaz născut din Atreu călărețul războinic?”

Pe drum trecea șeitan, bătând cu mare bucurie în toba pe care el cu mâna lui și-o ticluise: bătea toba tuturor ceasurilor, să anunțe în gura mare ce se mai întâmplase în Cioromârda

sau în lumea cea largă, ca și cum lui i se supunea timpul și astfel putea să nu greșească deloc atunci când spunea că pe drumul spre morgă fetița Irinei își legăna fratele în brațe — maică-sa, ametită de căldură, se întinsese pe pământ și se ruga pentru viața lui ca pentru o păpușă! — sau când o ponozlea pe Vinerica pentru pretenția ei de femeie (cu dorul și darul cocoșului fără aripi) ce poate lua în serios prostia lumii, ca să poată vedea jocul ascuns dintre înțelepciunea lui Dumnezeu și tâmpenia diavolului din paradis, șarpele cel ca o funie din solzi de aur și argint, ce făcea pe șmecherul!...

Dar pentru Trandafir, cel puțin așa cum reieșea din lucrarea de masterat a lui Ioanea Păsulii, șmecherul șmecherilor era Zeus!

— Ținea la Ahile? răsfoi el filele puse lângă oala cu sarmale... Da?

— „Îl provoca pe Agamemnon, păcălin-du-l, trimițându-i Visul-sol

Să-l întrebe: Dormi? Tu, viteaz, născut din călărețul războinic?”

— Eeei!... se miră Trandafir.

— „Nu-i dat să *doarmă* cât noaptea-i de mare un *sfetnic* al obștii,

Căruia *soarta-i încrede norodul cu grijile-i multe*...”

— Da!...

— Sublinierile-mi aparțin, zise Ioanea Păsulii

— Măi, ce ți-e cu zeii ăștia!... Va să zică Visul îi spune ce poruncă i-a dat Zeus, înțeleg!

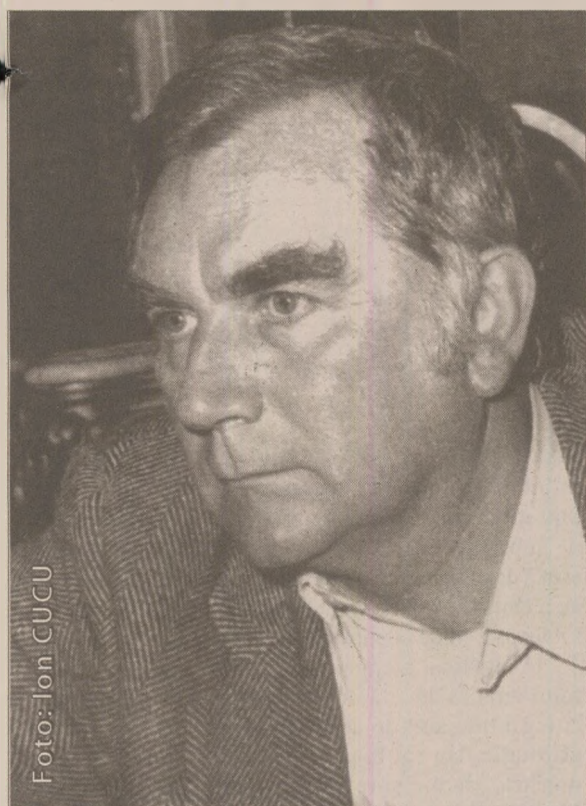
— „Care-i departe și tot are grija de tine”

— Ei!...

— „Să pornești cu oștirea asupra Troiei”...

— Văd ce-ai scris... precum că Somnul apoi a plecat! Ca și cum ar fi fost... un ins!... Spui mai departe, citez, că... aăă!... Vocea din Visul lui Manole... creează o altă tensiune spirituală... Nu e un Vis... parșiv, șmecher... Anunță o tragedie... pentru a se putea zidi un locaș sfânt! Visul lui Manole... parcă vrea să-l așeze pe zidar alături de... Visul ceresc... Zeiesc!... Ah, iar aici, aici e... țuchiș!... Păcurărașul din Miorița visează o... crăiasă a lumii, a lumii mireasă... care e și nu e moartea, e contopirea cu... eternitatea cosmică... O, e ceva mai mult!... E genial! E gigea!... Păcurărașul vorbește despre moarte ca despre un vis, ca despre vis!... Dar... dar cum ți-au trecut toate astea prin cap?

— Nu mie mi-au trecut, domnule general!... Am fost la Socola pe post de pacient... de nebun sub acoperire... și l-am întâlnit acolo pe Michelangelo Mitu Simon din Atena, care s-a izolat lângă Iași, scârbit de parșivenia

oamenilor — și scrie teze de doctorat pentru colegii săi de ospiciu! De altfel, cred că sunteți la curent cu faptul că după 1989... peste 80% din tezele de doctorat din România sunt copiate de pe internet, plagiate, false, făcute pe bani!... Numai Mitu Gogea (pe numele său adevărat, din buletin) scrie teze doar pentru prieteni, ca să le facă plăcere!... Eu m-am împrietenit cu el spunându-i că-l iubesc pe Laurence Olivier nu doar pentru *Hamlet* (care e proiectat la Socola, în fiecare Sâmbătă — dar numai cu secvențele unde apare Fantoma!), ci mai ales pentru că a fost agent de influență al serviciilor secrete britanice — în timpul când s-a aflat la filmări la Hollywood! — pentru a determina oficialitățile americane să sprijine eforturile Angliei de a rezista în fața invaziei lui Hitler...

— Da, zise Trandafir, convins că Ioanea Păsulii era agent sub acoperire și în Cioromârda, ca să raporteze... mai sus, sus de tot că!... Zise punându-și singur zaibăr în pahar — și turnând zaibăr și în paharul lui Ioanea Păsulii (care și la petrecerile organizate de Sfârâiac, unde se aflau întotdeauna... vânători străini, avea un rol, dacă... o ținea numai în bancuri cu ardeleni, ce dracu!):

— Și... Agamemnon?!

— „În cort a rămas Agamemnon

Singur gândind la fapte ce n-aveau să fie:

Și-nchipuia că într-o singură zi cuceri-va cetatea.

Nesocotitul, el nu știa gândul ascuns al lui Zeus,

Încă mai fusese menit ca troienii și-aheii să-ndure

Vaiete multe și-amaruri în valma cumplitelor lupte.”

— L-am cunoscut și eu pe Mitu Gogea-junior, zise Trandafir. Era profesor de muzică la fosta școală normală „Iosif Vulcan”, din Oradea. Prima sa Simfonie — pe atunci nu scria teze de doctorat! — a fost închinată „Cimitirului internațional”, din Slobozia-Ilfov. Fiecare parte a Simfoniei avea un motto-lege. Pe prima parte scria (în capul paginii!): „Potrivit Legii 635 din 2004, pentru fiecare mormânt (sau operă comemorativă de război) se instituie zona de protecție prin care se asigură conservarea integrală a acestuia și a cadrului său construit sau natural.” Partea a II-a începea cu Articolul 31: „Până la instituirea zonei de protecție a fiecărui mormânt sau opere comemorative de război potrivit art. 30, se consideră zonă de

protecție suprafața delimitată cu o rază de 50 de metri în localități urbane, 100 m în localități rurale și 500 m în afara localităților, măsurată de la limita exterioară, de jur-împrejurul mormântului sau opere comemorative de război”. Partea a III-a începea astfel: „Art. 32 — În zonele de protecție a mormintelor de război este interzisă desfășurarea în aer liber a unor manifestări care, prin poluarea sonoră sau vizuală pe care o produc, pot impieta asupra respectului datorat celor morți, precum și asupra sentimentelor rudelor venite să se reculegă”.

— Misia mea la Socola, domnule general, a fost — cred că vă mai aduceți aminte, doar erați de față când am raportat forurilor în drept! — să constat dacă Mitu Gogea și-a luat numele de Michelangelo Mitu Simon din Atena, de nebun ce era, sau ca să dezerteze de pe frontul din Kosovo, unde?... Era un artist, un învățat, sau un escroc? La Socola era liber să spună ce dorea! și spunea... „Acum... că Babilon este unicul conducător care poate scoate România din căcatul ticăloșit, acum... că el a... manipulat minciuna despre flota română evaporată... că valoarea zero lei și zero bani!...”

— Ei, hai să ne-ntoarcem la corăbiile lui... Homer! zise Trandafir, ascultând în telefonul mobil o voce care-i spunea că sicriul soldatului Paraschiv nu ajunsese la destinație (în cimitir) — și că se părea că se rătăcise prin Pădurea Verde! Ei, drăcia dracului, asta ne mai lipsea, să se rătăcească!... Sau să-l fure cineva, ca să-și bată joc de noi — și de întregul popor!... Ne dă afară pe toți!...

— Cine?

— Ei, se găsește cine!... Așa, deeci... Văd că scrie aici că... „Se duce la corăbii. Le povestește visul: să cucerească Troia!”

— Da, dar, ca și Zeus — vrea să păcălească armata! Zice:

„Eu am să-i pun la-ncercare...”

Și o să-i îndemn la corăbii să fugă, să plece pe mare.

Voi repeziți-vă care-ncotro și opriți-i cu gura.”

— Dragă colega, dădu generalul mâna dreaptă cu sergentul Ioanea Păsulii, cu stânga bătându-l pe umăr, hai să nu ne mai ascundem după... plop! Era să spun... să nu ne mai ascundem după greci, ha, ha... Un polițist pune bază pe fapte, pe motivațiile, implicațiile și direcțiile lor!... și e sensibil sau mai puțin atent la devierile lor morale, până când văd că devin criminale... La Socola nu l-ai căutat pe Mitu Gogea!... Sau ai vrut, prin el, să dai de urmele soldatului Paraschiv, plecat cu două luni mai înainte în Irak sau Afganistan!...

— Nu, domnule!

— Colega, nu mă lua de fraier! N-am venit să te descos! și eu l-am cunoscut pe Gogea Mitu, tot la Socola, înaintea dumitale... Mi s-a părut că toți acei... internați erau niște simulanți! Greșit! Unii erau mai nebuni decât colegii lor lăsați în afara Iașului, he, he... Deci: îl întreb pe Gogea Mitu într-o seară, la cină, când ne serviseră, ca desert, plăcinte poale-n brâu: „Ce mai faci, frate, cum te mai simți sâtu?” „Câteodată mă simt foarte frumos!” „Ești frumos, bre”. „Câteodată mă consider nebun, zice... „Nebun din dragoste? îl întreb. „Nebun de-a binelea. Mă văd ca un zeu, Dionisos, înconjurat de femei”. Va să zică, mi-am zis, ne considera pe noi toți cei de la Socola niște muieri, sau fugise de femeile din lume și se-nchisese la Socola, ca un zeu ce voia să scape de socotelile interesate ale tuturor farfuzelor, ori, pur și simplu, își bătea joc de mine... Ce zici?

— Nu zic nimic...

— Răspunzi super!... O să ajungi mare, colega! mai turnă Trandafir zaibăr în cele două pahare de pe masă. Gogea Mitu, profesorul de muzică, să reținem, și-a anunțat într-o zi de Vineri că a doua zi, Sâmbătă, în curtea școlii își va prezenta, la vioară, concertul „Înmormântarea eroului necunoscut”! Ei, la un moment dat, Sâmbătă pe la amiază, a pătruns în curtea școlii o bandă de țigani-lăutari, cu piculine, tromboane, tobe, goarne... În urma lăutarilor, pe un cărucior tras de un măgar, un sicriu! Gogea Mitu — nicăieri! La un moment dat, capacul sicriului se deschide într-o parte, ca o ușă, prinsă în balamale: scâââr! și se vede un mort, în copârșeu, acoperit de flori — și ținând pe burtă o vioară! Aplauzele dau în clocot! Mortul, învelit în tifon, ca o proaspătă mumie egipteană, se ridică în picioare! Era Gogea Mitu! În mâna dreaptă ia vioara, dar nu încearcă să cânte... Căci cu mâna stângă pune mâna pe bufnița împăiată, pe care elevii o știau din laboratorul de științe ale naturii... A tăcut câteva minute în șir, apoi s-a așezat din nou în sicriu și lăutarii l-au condus până în stradă — pe căruciorul tras de un măgar... Ce-a fost asta, o provocare, o luare în răs a tragediei soldatului necunoscut, o bătaie de joc?... Z.Z. Puțințelea a scris în *Alifia* că artistul a cântat o... „Simfonie ridicolă a tăcerii lașilor și orbilor”... În P.S. — a scris: „O porcărie!” Sicriul a ajuns la o galerie modernă a orașului, iar Gogea s-a dus de bună voie și nesilit de nimeni la Socola! Fermecat de năzdrăvăniile nebuniei, n-a vrut, ca și Paraschiv, recunoaște și tu, să se mai pună în slujba unui ideal de căcat, rătăcind peste mări și țări fără să-și poată dibui rostul vieții sale pe pământ și în lumea de dincolo!... Recunoaște, acolo l-ai căutat pe Paraschiv, care dezertase de pe frontul unde fusese trimis și pribegea ascunzându-se cine știe pe unde!... Dacă nu, cumva, acum, e ascuns în sicriul pe care e scris numele său cu creion chimic... și vrea să învieze când s-or duce toți la pomană, he, he... Nu, nu fă pe uluitul cu mine!... Cel mai sigur e sigur: că generalii armatei nu vor să recunoască faptul că Paraschiv și-a luat coada la spinare, de pe front, că a dezertat!... A dezertat — Ulise al tău, din lucrarea de masterat a lui Gogea Mitu! — și decât să recunoască această rușine cineva, îl declară mort! Îi fac funeralii naționale, bat clopotele, bang, bang, bang — și gata — limonada! Nu mai poți jeli un erou... un zeu absent! Așa că nu mă mai vrăji pe mine cu Agamemnon, cu Ahile, cu Zeus, iar cu nebunii nu mai încerca să mă duci în ispită... N-ai întâlnit la Socola și un înger trist?

— Nu... L-am întâlnit... întâlnit pe Sofocle!

— Sărmanul! și ce ți-a spus?

— Că după moarte nu mai există nimic!

— I-auzi?! Și pe cine-ai mai întâlnit acolo?

— Pe Euripide... Care a zis că după moarte nimicul se transformă în nimic!

— Bravo! și pe cine-ai mai întâlnit?...

— Pe Florin Piersic, venit la Socola, de zilele instituției... În costum negru, cu o batistă roșie în buzunarul de la piept, cu un șal alb la gât, el a fost întâmpinat cu aplauze de către toți nebunii... A zis: „Mă bucur că mă aflu în mijlocul dumneavoastră! Poate unii amici de-ai mei ar spune că aici îmi este locul!” Mitu Mihelangelo Simon din Atena — Gogea i-a zis: „Ce mai faci, măi, ciocoflendere? Priviți-l, oameni buni, pe Florin Piersic, cel mai mare ciocoflender — Gogea Mitu! — din lume!”

Fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție la Editura Cartea Românească

d o c u m e n t

Tov. Nicolae Ceaușescu: Are cuvîntul tovarășul Eugen Barbu; urmează tovarășul Crișan Adalbert.

Tov. Eugen Barbu:

Stimați tovarăși,

Am citit cu mult interes documentele puse în discuție în plenara noastră. Nu mă voi referi aici decît la probleme care ne sînt familiare, adică acelea legate de activitatea editurilor, a televiziunii și presei noastre. Nu voi uita, desigur, nici Uniunea Scriitorilor, din care încă mai fac parte (*rumoare*).

Iată, citind paginile care ne-au fost înfățișate mie mi se pare că trebuie să spun că ne aflăm în fața unui examen pe care, mai ales noi scriitorii, trebuie să-l trecem cu bine.

Cei mai mulți dintre inamicii politicii noastre vorbesc despre libertatea de creație, care ar fi, chipurile, nelimitată la ei, de o presă fără obligații, care-și poate permite orice. Ca unul care a călătorit ceva mai mult, și care e oarecum la curent, cit de cit, cu ceea ce apare, să zicem, în America, Franța, Italia, Germania și Anglia, trebuie să vă spun că dincolo de rezervele pe care le am față de presa capitalistă și de un anumit gen de literatură care se face acolo, pot să recunosc că există și o presă cinstită, o presă care riscă totul pentru adevăr, luptînd împotriva inechităților sociale, arzînd cu fierul roșu unde trebuie de ars. Dar această presă este stingherită, înăbușită de marii monștri ai rotativelor, care o zdrobesc cu tirajele, cu capitalurile lor și chiar folosind mijloace nepermise.

Mi se pare că orice stat își consolidează politica sa generală cu ajutorul presei. Încît nu putem să despărțim această unealtă care lucrează în conștiința oamenilor, de politica pe care o facem. Politica pe care o face statul nostru vă este cunoscută, nu există nici un mister. Poporul român a ales definitiv calea spre socialism. Acest popor, care ne cinstește pe noi, ziariștii și scriitorii, dorește înainte de toate, o politică socialistă, o artă socialistă, o literatură socialistă, o artă cu tendință – cum se spune –, fără ca noi să ne sfiim de acest cuvînt.

Ne aflăm, după cum bine știți, într-o dispută ideologică cu capitalismul, o dispută care nu a încetat de la nașterea socialismului. Putem să tratăm cu state capitaliste și cu reprezentanții acestui sistem de viață, dar nu vom renunța niciodată la ideologia noastră. Cei care ne deplîng și care spun că nu avem libertatea de opțiune, se înșeală. Noi, toți cei care lucrăm în presa socialistă, cei care tipărim cărți, slujim o idee. Deci, alegerea a fost făcută.

Aș merge și mai departe, spunînd – oricît ar parea de curios –, că avem totuși și cîțiva opozanți, unii mai puțin deghizați, unii disimulați, cum se spune, care-și permit să sfideze legile acestui stat. Cunoașteți cu toții cazul unor scriitori care au dezertat din rîndurile noastre, cunoașteți pe alții care nu au fost de acord cu tot ceea ce propovăduim noi, dar au revenit recunoscînd că au greșit.

Întrebarea care se pune este: sînt aceștia cei mai reprezentativi scriitori sau o idolatrie nemăsurată i-a scos la rampă, silindu-i să cînte aria calomniei, spre deliciul adversarilor noștri, care au putut să aplaude din fosa lor, pentru că în sfîrșit au apărut și la noi dizidenți, spre deosebire de acești adversari, noi nu facem atîta caz de dizidenții capitalismului, pentru că și capitalismul are destui dizidenți.

În această luptă ideologică, cum spuneam mai devreme, noi, ce aflați în tranșea socialismului avem avantajul de a scrie fără constrîngerea patronului, care te poate sili să ridici azi în slăvi pe cineva și mâine să-l umpli de noroi. Pentru că presa noastră este o presă mai puțin spectaculoasă, toată literatura noastră și filmele noastre nu sînt invadate de narcomani, de pederăști și de criminali care omoară în serie. Este o scădere pe care ne-o însușim. Poate că ziarele și cărțile noastre suferă de o oarecare monotonie. În loc să fotografiem oameni călcați în picioare de caii poliției sau doborîți de gloanțele organelor de represiune, noi publicăm fotografiile cartierelor noi, a uzinelor noastre, a școlilor noastre, adică, tot ceea ce constituie mîndria existenței noastre.

Ei bine, din motive pe care trebuie să le înțelegem am avut ani de zile organe de control ale presei și literaturii. Erau mai curînd acești oameni, cu care ne-am înțeles întotdeauna, niște sfătuitoari, care n-aveau dreptate mereu, dar de bună-credință, și care ne-au ajutat să nu lăsăm în pagini multe erori. Sigur că este neplăcut pentru un

Controlul conștiințelor (IV)

scriitor să-i atragă cineva atenția că nu știe ce s-a întîmplat luna trecută în Nigeria, de pildă. Nigeria nu este restaurantul Capșa, unde cum spunea un epigramist, se mîncă bine, pentru că scriitorii se mîncă între ei.

Și după acest lung ocol, cu care v-am răpit timpul, vreau să ajung la chestiunea pe care v-o supun în discuție. Iată, printr-o măsură cu adevărat revoluționară, partidul nostru, la ideea secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vine și ne spune: tovarăși, ziariști, tovarăși scriitori, de acum vă eliberăm de matusica voastră, Direcția Presei, vă încredințăm ziarele și editurile, scena și aparatul de filmat, pentru a vă arăta măiestria.

Sînt sigur că nu va trece mult și acest cicălit organ, care încerca să rotunjească bucățica de zahăr – deși zahărul e mai bun cînd are patru colțuri –, va fi regretat. Mulți redactori-șefi care citeau prin corespondență ziarul pe care-l tipăreau se vor grăbi să-și facă formele de pensionare. Editori care aflau din revistele literare conținutul cărților pe care le publicau în serie – între noi fie zis, am reușit să avem și o editură specializată în gafe politice, ca să nu spun o subversiune „Cartea Românească”, care a ajuns să fie discutată deocamdată numai în documentele de partid. Spuneam că, acești redactori probabil vor opta pentru alte meserii, constatînd că e foarte ușor să ai un titlu, dar că trebuie să ți-l respecti.

Nu vreau să spun că n-am avut redactori, șefi buni, editori buni, dar iată această răspundere personală către care sîntem îndreptați, incumbă, cum veți constata, și o seriozitate pe care nu mai putem s-o ignorăm.

Se merge și mai departe. Pînă și autorul de cărți sau de articole, pe care nimeni nu-l chema la ordine cînd existau dificultăți, va trebui să dea socoteală pentru lipsa lui de măiestrie, cel puțin în fața conștiinței sale.

Să nu se creadă că prin ceea ce spun vreau să cer să ne întoarcem la ceea ce a fost. Au existat și în aceste organe de îndrumare a presei destule muște la Arad, care întîrziiau procesul de producție, tăiau pagini bune din cărți, și mai ales redactori dornici să stea cit mai mult în dulcele lor fotolii, și de aceea evitau cît se poate așa-numitele „probleme”.

Trebuie spus că partidul nostru nu s-a ferit niciodată de probleme, și slavă domnului a avut destule de-a lungul existenței sale. O critică curajoasă a societății, ascuțită, s-a făcut totdeauna cînd a fost nevoie și nimeni nu a fost cruțat, oricît de sus ar fi fost pus.

În lunga mea carieră de ziarist am fost silit de multe ori să fac concesii. Întotdeauna, ca în povestea cu Făt Frumos, pînă la adevăr trebuie să treci o pădure și un rîu mare, dar n-aș putea să afirm că cineva m-a împiedicat pînă la urmă să spun tot ceea ce aveam de spus.

Este vremea, cred eu, să ne asumăm toată răspunderea, să devenim un factor activ în viața socială, cum am și fost, de altfel, pînă acum, unii dintre noi, înțelegînd că o conștiință politică, așa cum este a noastră, nu mai e nevoie să fie ajutată întotdeauna de oameni de pe margine. În privința aceasta, Uniunea Scriitorilor consideră că casele de filme, teatre, televiziune, edituri vor avea un cuvînt greu de spus. Să sperăm că ele nu se vor transforma în organe birocratice care să discute la nesfîrșit, că acele persoane care vor face parte din consiliile sus-numite vor fi conștiente de rolul care le revine.

Avem nevoie de o literatură sănătoasă, partinică, nerobită curenților literare de aiurea, legată de tradiția unei mari literaturi, cum e literatura românească, o literatură care să-și facă loc în lume nu prin imitație, ci printr-un timbru propriu, o literatură umanistă, generoasă, dedicată omului adevărat. Avem nevoie de o artă românească pe care acest mare și generos popor s-o recunoască, care să-i semene. Avem nevoie de filme care să arate saltul în conștiință al acestui popor, o cinematografie din care să nu lipsească problemele tăioase ale actualității, pentru că ele mai există, cu eroi veridici, bătaioși. Avem nevoie de o poezie patriotică, în sensul cel mai bun al acestui cuvînt, lipsite de lozinci, și trebuie să vă amintesc că această minunată idee a

„Cîntării României”, la care președintele țării noastre ține atît de mult, și pe care a inspirat-o, s-a dovedit încă de la prima ediție o mare reușită. Era firesc să fie așa și iată două milioane de români au cîntat, au scris versuri, au pictat, au jucat pe scenele țării, dovedind odată pentru totdeauna cît de talentat și înzestrat este poporul nostru.

În fața unei asemenea desfășurări de forțe artistice rolul omului de artă, al scriitorului este uriaș. Cred că colegii mei sînt de acord cu mine, cînd fac această afirmație. Un rol foarte mare îl va avea, însă, presa noastră, ziarele și revistele, radioul și televiziunea. Ele sînt cele mai accesibile canale de informare și mijloacele cele mai eficace de influențare, de educare politică, de culturalizare, și mi se pare de neimaginat ca noi să nu avem de aici înainte o presă responsabilă, vie, interesantă, la zi, scrisă de cele mai bune condeie, o presă care să aibă atitudine, în stare să respingă de la început nefastele tentative ale unora de a ne abate de la drumul nostru revoluționar.

Mi se pare de neimaginat de azi înainte să avem emisiuni de radio și televiziune adormitoare, lipsite de nerv, mi se pare de neimaginat ca de sub teascurile tipografiilor să mai iasă cărți scrise fără talent, cu idei bîlmăjite.

Partidul nu ne cere decît să ne facem datoria față de acest popor, care muncește din zi pînă în noapte pentru înflorirea României atît de încercată dintotdeauna, dar mereu biruitoare.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Are cuvîntul tovarășul Cornel Burtică, urmează tovarășul Simion Dobrovici.

Tov. Cornel Burtică:

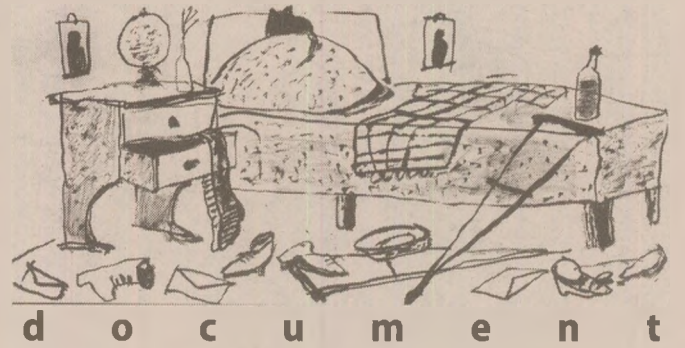
Stimați tovarăși,

Mai întîi doresc să mă declar de acord cu materialele și documentele supuse dezbaterii plenarei noastre, ele marcînd noi pași pe calea progresului economico-social al țării, pe calea creșterii nivelului de trai material și spiritual al populației, marcînd noi pași spre adîncirea și perfecționarea democrației socialiste. [...]

Trebuie să spun în mod autocritic că în activitatea Uniunii Scriitorilor, în general în modul de îndrumare a creației se manifestă multe neajunsuri. Într-adevăr există încă spirit de grup, există raporturi neprincipiale între mulți scriitori, există și încercări de intimidare din partea unora față de alții, unul mai gălăgios față de alții care stau mai la locul lor, există și multă demagogie. Și, de asemenea, tovarăși, cred că trebuie să scoatem în evidență și faptul că presa literară și centrală și județeană nu își face pe deplin datoria. Adevărul este că asistăm la o slabă prezentare a fenomenului literar, la o slabă confruntare de idei pe plan literar. Și adevărul este că cei care au ajuns în conducerea redacțiilor, uneori se comportă, în conducerea revistelor, uneori se comportă de parcă ar fi pe moșia proprie, nu sînt controlați cum trebuie, nu sînt îndrumați cum trebuie. Este un adevăr incontestabil. Cred că aceste neajunsuri, tovarăși, sînt determinate de slaba muncă politică-educativă desfășurată de organizațiile noastre de partid din aceste uniuni, de asemeni de neajunsurile modului de îndrumare a Uniunii Scriitorilor, de carențele existente în educația multor scriitori.

Totodată, cred că un alt motiv al acestor neajunsuri, este determinat și de faptul că sînt mulți scriitori care nu cunosc viața, sînt mulți care n-au trecut prin viață, direct de pe băncile facultăților sau din altă parte au devenit membri ai Uniunii Scriitorilor și foarte de tineri au devenit pensionari ai Uniunii Scriitorilor sau trăiesc din ajutoare sau din datorii. Adevărul este că așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu și la conferința Uniunii Scriitorilor, așa cum s-a discutat și la conferința și modificări la statutul Uniunii Scriitorilor, activitatea acestei organizații trebuie pusă cu totul și cu totul pe alte baze.

În concordanță cu viața, această uniune trebuie să devină într-adevăr locul de dezbateri, de îndrumare a creației literare. Totodată, aici trebuie să rezolvăm ca

Stenograma Ședinței de Comitet Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din ziua de 13 septembrie 1977

- după pauză -

Tov. Nicolae Ceaușescu:

Punctul 9:

Propuneri pentru modificarea unor acte normative decurgând din aplicarea hotărârii C.C. al P.C.R. din 28-29 iunie a.c. cu privire la activitatea de informare a opiniei publice.

Tovarăși au încercat în sinteza aceasta de 4 pagini să spună cam tot, dar nu știu dacă au reușit.

La primul punct, să scoatem de aici prevederea în care este vizat Ministerul de Interne.

Tov. Lupu Petre: Este aici o formulare care se referă la funcția de organe de apel.

Tov. Cornel Burtică: Este vorba de comisia de pe lângă Consiliul Culturii și Educației Socialiste, căreia îi sint atribuite sarcini de jurisdicție (la pagina 2 din sinteză, aliniatul 3 jos).

Tov. Dăscălescu Constantin: Tot la pagina 2 se propun următoarele: „să se completeze și precizeze, în decretul de organizare și funcționare, atribuțiile Consiliului Culturii și Educației Socialiste privind: exercitarea îndrumării și controlului activității tuturor instituțiilor cultural-educative, a uniunilor și asociațiilor de creatori, a organizațiilor de partid din instituțiile cultural-educative; instaurarea unei ordini și discipline severe”.

Nu înțeleg cum ar putea Consiliul Culturii să controleze organizațiile de partid? Cred că nu este bine.

Tov. Cornel Burtică: În legătură cu organizarea și îndeplinirea sarcinilor formularea poate nu este cea mai bună; însă avem în vedere faptul că această comisie, atunci când apare un litigiu între o editură și autor, trebuie să rezolve problema.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Comitetul județean de partid se adresează organelor de apel?

Tov. Cornel Burtică: În caz de litigiu, cui să se adreseze?

Tov. Miu Dobrescu: Avem în vedere organizațiile de partid din instituțiile de artă. Este în acest sens o prevedere a Plenei Comitetului Central, pe care am preluat-o exact.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu poate fi o asemenea prevedere...

Tov. Miu Dobrescu: Avem în vedere organizațiile de partid din instituțiile de artă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Puteți prevedea că unitățile din sistemul culturii și educației socialiste, în activitatea lor, vor conlucra cu organizațiile de partid, dar îndrumarea o face comitetul de partid respectiv, comitetul de partid pe sector, municipal, orașenesc.

Tov. Paul Niculescu: Nu înțeleg sensul propunerii de la pag. 2, potrivit căreia: „Consiliul Culturii și Educației Socialiste preia de la Comitetul pentru Presă și Tipărituri următoarele atribuțiuni: efectuarea lecturii, audierii și vizionării după apariția și difuzarea publicațiilor, emisiunilor de radioteleviziune, a cărților și altor tipărituri - în scopul sesizării cazurilor de încălcare a prevederilor legilor în vigoare...” În primul rând, amestecăm atribuțiile radioteleviziunii, care are trei organisme, între care și Consiliul național; în al doilea rând, la presă este un organ de partid. Pentru a efectua lectura presei este nevoie de personal pregătit și retribuit pentru această activitate.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu putem lăsa această activitate chiar așa la voia întâmplării! Libertate, libertate, dar în toată lumea există un control asupra tuturor publicațiilor. Există un minister al informațiilor în toată lumea, care dă autorizații, suspendă un ziar care a greșit sau îl dă în judecată. Nu înseamnă că nu te mai trage nimeni la răspundere. Trebuie să fie un organ de stat investit cu asemenea atribuții.

Tov. Paul Niculescu: Dar nu avem control de partid?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pe baza raportului secției Comitetului Central nimeni nu poate fi acționat în justiție. Sigur pe linie de partid este altceva, acționându-se cu mijloace de partid, fără a se putea lua măsuri de suspendare a unui ziar, de tragere la răspundere juridică, pentru că într-o asemenea situație, am transforma partidul în organ

de administrație.

Sinteza nu este bine formulată, să vedem redactarea din decret. Mă întreb însă dacă materialele au fost dezbătute în Comisia ideologică sau în biroul acesteia?

Tov. Leonte Răutu: Nici un material n-a fost văzut în Comisia ideologică.

Tov. Nicolae Ceaușescu: De ce a fost prezentat conducerii de partid, fără această dezbateră prealabilă? Să se discute mai întâi în Comisie sau în biroul acesteia.

Tov. Leonte Răutu: Dacă îmi permiteți, este clar că acest Consiliu al Culturii nu poate să aibă un aparat imens care să citească tot ce apare; eu înțeleg ca el să urmărească, dar el nu poate să verifice tot ce se scrie; citesc anumite lucrări apărute, pentru a urmări și sesiza lipsurile, că altfel ar trebui un aparat de două ori mai mare decât cel actual. Aici este vorba de un control, de urmărire, de sondaj, că lectura tuturor cărților este greu de asigurat.

Tov. Paul Niculescu: Acest lucru să se facă numai după apariția lucrărilor.

Tov. Leonte Răutu: Este un aparat restrâns.

Tov. Ilie Verdeț: O treime din ce a avut Direcția Presei se propune pentru aceasta.

Tov. Elena Ceaușescu: Un fel de control.

Tov. Leonte Răutu: Este vorba de a selecționa, de un fel de control.

Tov. Petre Lupu: Nu înțeleg cum rămâne cu casele acestora de film, întrucât au și ele o schemă.

Tov. Miu Dobrescu: Noi am considerat că reprezintă o verigă intermediară, că avem „Româniafilm”, case de filme și o direcție cinematografică, astfel încât apreciem că ar trebui integrată casa de film la cinematografie, mai ales că autorii de scenarii se adresează casei de filme, dar trebuie să le vadă și Direcția cinematografiei.

Tov. Leonte Răutu: Atunci, propuneți desființarea.

Tov. Miu Dobrescu: Nu, ele rămân în cadrul Direcției cinematografiei, pentru a desființa o verigă intermediară. Centrala se ocupă de baza materială.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu propun să desființăm direcția și să rămână centrala producției și sectorul de producție, direct subordonat acesteia.

Tov. Dumitru Popescu: Nu există Direcția cinematografiei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: A fost desființată și au înființat-o iar.

Tov. Miu Dobrescu: Este o direcție foarte eterogenă: direcția literară, publicații culturale și scenarii de film. La scenarii de film intră cinematografia.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Scenariile sint altceva.

Tov. Miu Dobrescu: La ora actuală nu avem o direcție a cinematografiei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nici nu este nevoie, este o centrală a filmului.

Tov. Miu Dobrescu: Este o comisie.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Centrala trebuie să se ocupe și să răspundă de toate, inclusiv de producția de filme, nu numai de comercializare. Conținutul activității este producția, iar conducătorul centralei trebuie să fie un activist, să aibă un ajutor pentru centrala comercială, tehnică, în raport de atribuții. Să nu facem încă o direcție că altfel complicăm lucrurile.

Tov. Paul Niculescu: Este vorba de o comisie și o direcție.

Tov. Miu Dobrescu: Comisia este obștească.

Tov. Paul Niculescu: Dar are atribuții de îndrumare.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Consiliul centralei să exercite acest rol.

Tov. Elena Ceaușescu: Însăși schema este foarte complicată.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Propun să retragem acest material și să se discute în Comisia ideologică, în biroul acesteia, inclusiv problema organizării, că altfel pierdem timpul. Nu putem face două organisme.

Tov. Elena Ceaușescu: Trebuie să se clarifice bine lucrurile că altfel le complicăm.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Comisia ideologică să discute problemele de organizare, să clarifice totul că altfel complicăm lucrurile. Avem o centrală care poate să aibă casele de filme cu gestiune internă; și înainte exista un grup care făcea același lucru. Acesta este rostul Centralei. Avem prea multe organisme care îi controlează și Consiliul Culturii și secția de resort de la partid și Comisia ideologică. ■

problemele acestea de pensii, problemele alimentare, așa cum a indicat tovarășul Nicolae Ceaușescu, să fie rezolvate într-un mod care să nu mai ducă la lupta pentru putere, pentru un post bun ca să-ți asiguri, să zicem așa, partea leului. Totodată, eu cred tovarăși că aceste neajunsuri și altele, nu este timpul acum și locul să discutăm, pot să fie îndreptate și cu sprijinul, în primul rând, al comunistilor care lucrează la Uniunea Scriitorilor, cu sprijinul membrilor Comitetului Central scriitori. Trebuie să arăt că în multe împrejurări, membrii Comitetului Central au sprijinit activitatea Uniunii, dar trebuie să arăt totodată aici, pentru că sintem în plenara Comitetului Central, că avem unii membri ai Comitetului Central care nu ajută la aplicarea hotărârilor Comitetului Central la Uniunea Scriitorilor. Avem situații, tovarăși, în care se manifestă rivalități chiar între membrii Comitetului Central, avem situații în care chiar membri ai Comitetului Central caută să monteze pe alți scriitori împotriva altor membri ai Comitetului Central nu dau – vorbesc de unii, să nu se înțeleagă că toți – atenția cuvenită reuniunilor Uniunii Scriitorilor, chiar și la conferința Uniunii Scriitorilor aveam membri ai Comitetului Central în prezidiu și jucau șah între ei. Este și normal că în asemenea condiții nu se poate să ai prestația necesară în fața scriitorilor. De asemenea alții care plecau, care se plimbau, care nu dădeau atenția cuvenită. De asemenea eu cred că trebuie ca membrii Comitetului Central să se angajeze total pe linia aplicării în viață a orientărilor date de

secretarul general al partidului, de conducerea partidului nostru, și prin activitatea practică și prin activitatea de creație. Nu putem una să votăm în plenarele Comitetului Central, iar când este vorba de creație în anul independenței să nu scrii un rând sau să te faci că ai alte proiecte. Mie mi se pare că comunistii de la Uniunea Scriitorilor și în primul rând membrii Comitetului Central trebuie să dea exemplu și în ce privește creația și în ce privește munca politică-organizatorică.

Trebuie să arăt, de asemenea, tovarăși,.....

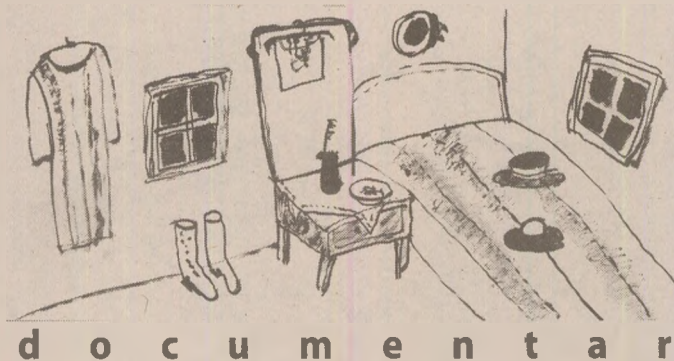
Tov. Nicolae Ceaușescu: Au trecut minutele, tovarășe Burtică.

Tov. Cornel Burtică: Imediat tovarășe Nicolae Ceaușescu, tocmai partea de autocritică.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dacă e autocritică, uite prelungim, cred că sinteți de acord.

Tov. Cornel Burtică:

Tovarăși, am arătat câteva din neajunsuri. Așa cum am spus și la început, aceste neajunsuri le văd prin prisma activității mele, care după părerea mea nu este satisfăcătoare în ce privește îndrumarea Uniunii Scriitorilor. Adevărul este că și Secția de Propagandă și eu în calitate pe care o am, nu am făcut suficient pentru ca aceste fenomene să fie iradicate. Pentru că nu se poate pune problema că nu știm ce trebuie să facem, din contră, tovarășul Ceaușescu ne-a arătat și la conferința Uniunii Scriitorilor și în alte împrejurări cum anume să acționăm, ce trebuie să facem, dar se impune acum o muncă organizată, pentru ca pas cu pas toate aceste indicații să fie aplicate în viață. Și vreau să mă angajez în fața plenei, în fața tovarășului Nicolae Ceaușescu că voi face totul pentru ca orientările stabilite, pentru ca activitatea la Uniunea Scriitorilor să se îmbunătățească, pentru ca toți scriitorii țării să se angajeze plenar pe linia aplicării în viață a orientărilor date de conducerea partidului nostru.

documentar

DUPĂ CONSFĂTUIREA bibliologică de la Călimănești, din 9-10 mai 1982, la care au luat parte cei mai de seamă cercetători din patrimoniul românesc mobil de tip carte și manuscris, a intrat mai mult în circulație conceptul de **bibliografie românească retrospectivă**, ca alternativă pentru conceptul de **bibliografie românească veche**, lansat încă prin Planul

Ioan Bianu din anul 1895 și pus în practică de către acesta, împreună cu Nerva Hodoș și Dan Simionescu, în cele patru volume monumentale ale lucrării, redactate și editate de către ei, până în anul 1944, sub auspiciile Academiei Române. Din păcate, disputa fundamental pozitivă de idei, de la Călimănești, nu a fost continuată și fructificată, cum ar fi fost util, nu s-a transformat în circulară de lucru, emisă de un editor, care să își asume lucrarea nouă, nu a generat criterii de cuprindere și metodă de lucru bibliografic, dimpotrivă, totul a rămas în doar cunoaștere orală, mai puțin în recunoaștere, pozițiile atunci exprimate într-un show unic prin amploarea pasiunilor și intensitatea argumentelor pro și contra, au rămas uitate, iar benzile de magnetofon, cu înregistrarea integrală a discuțiilor, făcute prin grija Doamnelor Monica Breazu și Rodica Bănățeanu, depuse la fostul Consiliu al Culturii și Educației Socialiste, nu se mai găsesc. În principal, atunci s-a ascultat de către noi toți, patrimonisti tineri și bătrâni, noi și vechi în ale domeniului, circa o sută de persoane din toată țara, referatul susținut de către **Angela Popescu Brediceni**, director general al Bibliotecii Centrale de Stat din București, cu titlul „**Conceptul de bibliografie națională retrospectivă română în lumina cerințelor istoriei naționale**”, în care cu multă îndrăzneală se propunea nu reeditarea amplificată și reordonată, renumerotată, a „Bibliografiei românești vechi”, ci înlocuirea ei cu o lucrare nouă, ca criterii, sferă de cuprindere și metodă de descriere, care să refacă totul sub titlul și conceptul nou, ca „**Bibliografia retrospectivă a României**”, împărțită în câteva etape, de la cea veche, cu începere la 1508 și până la cea modernă (1831-1918), apoi la cea contemporană, oprită convențional la anul administrativ 1952. După lectura studiului au urmat discuții extrem de participative și aprinse, de circa șase ore, la care au expus argumente pro și contra liderii domeniului, profesorii **Dan Simionescu**, **Alexandru Duțu**, **Ion Rotaru**, **Ion C. Chițimia**, **George Mihăilă**, **Gabriel Ștrempel**, **Virgil Cândea**, **Octavian Șchiau**, **Dan Zamfirescu**, dar și alții, dintre cei tineri, fără a se putea ajunge la un consens, care s-a dovedit imposibil în acel moment. Dezbateră, însă, a fost exemplară prin academismul ei, prin construcția de argumente, prin dragostea față de cartea și bibliografia veche.

Față de acel stadiu, domeniul însuși a evoluat, grație sesiunilor anuale ale cărții și manuscriselor de patrimoniu, care s-au ținut cu consecvență în luna mai a fiecărui an, până în 1989, și au acumulat argumente de refacere a lucrării în întregul și părțile sale. Cred că timpul a dat tot mai mult dreptate punctului de vedere, susținut atunci de referent, deoarece după trei decenii, acum se poate vedea mult mai bine, că soluția de bibliografie națională retrospectivă este mai potrivită spiritului deschis european actual, decât conceptul, mai restrâns, dedus din planul Ioan Bianu, foarte bun la vremea lui, pentru care avem tot respectul și admirația cuvenite. În ceea ce privește începutul tiparului la români, s-a operat inițial cu anul 1580 (**Vasilie Popp**, *Disertație*, Sibiu, 1838), apoi cu anul 1507 (începând de la **Timoteiu Cipariu** și **Ioan Bianu**), trecând la anul 1508, când apare prima carte cunoscută atunci în România. Aceasta a fost **Liturghierul** slavon al călugărului Macarie, la Târgoviște, de la care sărbătorim acum cinci sute de ani, printr-o superbă ediție integrală, facsimilată, care reprezintă o performanță a editorilor și bibliologilor români, de mare acuratețe și valoare europeană. Totodată, de remarcat delicatețea și modestia autorilor reeditării, care au respectat așa de mult entitatea **Liturghierului**, încât au tipărit în volum separat studiile, cu care însoțesc restituirea lui, socotindu-l ca un monument de piatră, la care nu trebuie adăugat și pe care nu trebuie intervenit.

Recunoscând aceasta, ne punem totodată întrebarea, dacă nu se poate cumva motiva în mod plauzibil o dată mai veche, cu care să înceapă înregistrarea de carte tipărită, în ceea ce am dori să fie „**Bibliografia retrospectivă a României, epoca veche**”. Răspunsul nostru este afirmativ

Un proiect cultural

Bibliografia retrospectivă a României

și vom schița aici argumentul într-o formă scurtă, dar care privește o discuție lungă și neterminată. Pentru aceasta, ca suport, vom aduce din memoria timpului **Consfătuirea bibliografică internațională de la Varșovia**, din anul 1957, care a deliberat și a recomandat agențiilor bibliografice naționale, că înregistrarea bibliografică este repetabilă, prin urmare se poate folosi înregistrarea bibliografică plurală și paralelă a unei cărți în mai multe bibliografii naționale, dacă persoanele, mai multe, ce au concurat la producerea cărții, țin de mai multe culturi și popoare. Aceasta este o viziune structurală binevenită asupra cărții, ca produs cultural, social și tehnic al unei societăți, care are în vedere responsabilități multiple pentru producerea cărții: în primul rând responsabilitatea intelectuală primară, de autor al textului, care este fundamentală, și fără de care celelalte nu ar exista. Prin aplicarea acestui principiu, de pildă, cărțile diaconului Coresi se pot înregistra simultan și paralel, în bibliografiile retrospective ale românilor, ungurilor și germanilor. Ceea ce unii au și făcut. Urmând aceluiași principiu, pe care alții deja îl folosesc cu succes, „**Bibliografia retrospectivă a României – epoca veche**” ar putea începe cu înregistrarea incunabilelor germane despre **Vlad Tepeș**, poreclit **Dracula** (1431-1476), ce au dat subiect de lectură în Europa atunci și acum, sau a incunabulului slovac despre **Matei Corvin** (1443-1490), pe criteriul apartenenței de subiect principal, ori a incunabulelor tipărite prin Europa de autori și tipografi din Transilvania și Banat. Astfel, BRR ar putea începe pe la anul 1473, sau chiar 1462, în loc de anul 1508, adică ar ocupa un loc mai potrivit în istoria incunabilelor, care se încheie la anul 1500 și din care am fost excluși până acum, grație egoismului unor bibliografi și bibliografii dominante, cum sunt cele germană, italiană, olandeză și franceză.

Operând cu conceptul în vigoare, la care adăugăm teoria înregistrărilor secundare repetabile și paralele,

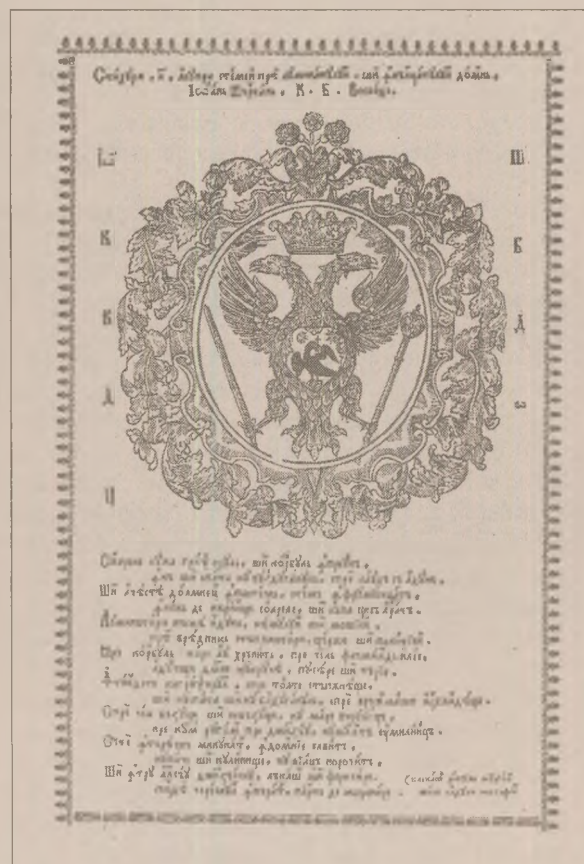
iață o posibilă listă, de incunabile, care ar putea să fie înregistrate paralel și în **Bibliografia retrospectivă a României – Epoca veche**:

Incunabile de subiect dominant românesc: **Vlad Tepeș**, sub titlul **Hystoria Dracole Wayda**, adică broșurele populare, ce se vindeau la târguri în Europa, cu ediții la Lubeck, 1485, Nürnberg, 1488, Bamberg, 1491, cu portret frumos desenat al domnitorului român, alte două ediții acolo la 1494, 1499, apoi la Strassbourg în anul 1500. Pe o gravură săsească din anul 1462, îngropată în text tipărit, apare de asemenea portretul desenat al domnitorului.

Matei Corvin, sub titlul **Chronica Hungarorum**, tipărită la Buda, în 1473, de 67 file. Pe lângă subiectul general, de esență românească, cinci capitole din cronică rulează pe teritoriu românesc, astfel: **De pugna regis / Caroli Roberti de Anjou / contra Bazarab voyvodam vlachorum**, **De obedientia Alexandri voyvode transalpini**, **De exercitu ad partes transalpinas**, **De recessu Bogdan voyvode in Molduam**, **De coronatione regis Matthiae** (pomenind la urmă campania de la 1467 în Moldova).

Autori: **Călugărul Georgius (Frater Georgius, presbiter)**, născut la anul 1422 în satul Romos, lângă Sebeș, răpit de turci la asediul orașului din anul 1438, deci la numai 16 ani, trăiește la ei, apoi fuge, ajunge în vest, scrie și publică la Urach (Eichstadt) disertația „**Tractatus de Ritu, Moribus, Conditionibus et Nequitia Turcorum**”, în 1482. Descrie ceea ce a văzut și a cunoscut pe propria spinare, credințele, obiceiurile, viața și viclenia turcilor, inclusiv expediția sultanului Murad II în Transilvania. Moare la Roma în anul 1502. Unii spun că prima dată și-a publicat lucrarea la Roma, în anul 1481, semnată cu pseudonimul **Captivus Septemcastrensis**.

Pelbartus Ladislaus, născut la Timișoara în anul 1430, scriitor țărănesc, predicator celebru și erudit,

d o c u m e n t a r

cu teologia făcută la Cracovia între anii 1458-63.

Scrie mult, publică între 1483-1499 mai multe cărți de rugăciuni și interpretări biblice, reunite în opera sa finală, de patru volume, *Auream Sacrae Theologiae Rosarium*, Venetia, 1503-1508, astfel:

1483 *Sermones*, sine loco, apoi în 1486 la Nürnberg; 1487 *Expositio compendiosa et familiaris Sensum Litteralem et Mysticum, complectens Libri Psalmorum...*, la Strassbourg (Argentorati); 1489 *Pomerium sermonem de Tempore*, sine loco, din nou la Hagenau în 1498; 1496 *Stellarium Coronae Mariae Virginis*, la Basel, reluare la Strassbourg în 1498; 1499 *Pomerium sermonum de Sanctis*, Hagenau, din nou la 1500; 1499 *Pomerium Quadragesimalium (Quadragesimale triplex)*, Hagenau.

Editori: În legătură cu incunabilele slavone, tipărite la Cracovia de Schweipool Fiol în anul 1491, s-a emis părerea că ar fi în legătură cu Mănăstirea Peri din Maramureș istoric, respectiv că editarea lor, după manuscrise maramureșene, ar fi fost comandată și plătită de către boieri moldoveni, care ar deveni astfel editori comerciale ale acelor. De verificat, ce se mai poate. Acestea au fost un *Octoih*, *Triod-Penticostar înflorit* și *Psaltirea* în limba slavonă. Reținem acum doar două opinii, ca punct de pornire în cercetare: Savantul rus A. Sobolevski spune că tipăriturile cracoviene s-au făcut după „texte de origine românească”, respectiv savantul A. I. Iașmirski afirmă că în secolele 15-16 stilul moldovenesc domina în manuscrisele rusești, deoarece acestea: „sunt pur și simplu copii după cele moldovenesti”, iar vignetele, inițialele și chenarele desenate de călugării moldoveni se imită întocmai de călugării din scriptoriile mănăstirilor rusești.

Tipografi de pe pământ românesc, itineranți în vest până la anul 1500:

Toma Septemcastensis de Civitate Hermanni, tipărește la Mantua în 1473 și apoi la Modena; **Bernard din Dacia** lucrează la Napoli; **Martin Burciensis de Setedino**, din Codlea, lucrează la Brunn; **Andrei Corbul** din Brașov lucrează la Venetia.

Concluziv, principiul înregistrărilor bibliografice repetabile și paralele poate să permită luarea în descriere a tuturor contribuțiilor la producerea cărții, atât de autor vedetă principală uniformă, cât și de vedetă secundară, una, sau mai multe. Și astfel, vom putea să facem dreptate popoarelor mai mici, creatoare de meteoriți culturali în plan european, dar care fac și ei parte din bolta bibliografică a Europei și să înregistrăm corect un număr apreciabil de incunabile, care s-au generat și cu contribuție din spațiul nostru, a cărui multiculturalitate este foarte veche, este chiar genuină, este în chiar etnogeneză și se vede în teoria straturilor.

Despre un asemenea punct de vedere au mai fost

glasuri, care s-au ridicat cu argumentația potrivită, dintre care menționez în primul rând pe ale colegilor patrimonisti de la Galați, **Nedelcu Oprea**, **Ana Andreescu**, dar mai ales **Dan Râpă Bucliu**, însă fără ecoul dorit, deoarece spiritul tradiționalist, întemeiat pe purismul bibliografic, a fost mai puternic, cel puțin până acum. S-a încercat chiar desprinderea cărții latine de cea chirilică, despre care Doamna Ana Andreescu concluzionează în cartea sa despre arta cărții: „Pentru cartea tipărită cu caractere chirilice, cercetătorii din domeniul istoriei cărții și a tiparului sunt de acord că perioada de început (a incunabilelor) se prelungește până la anul 1525.” (p.11)

Al doilea aspect, pe care îl aduc în discuție privește perioada de încheiere a BRV, adică anul 1830 și care se poate discuta, dacă este, sau nu este suficient de motivat. Încă în consfătuirile de la Iași, din 23-26 mai 1991, precum și la Ploiești, în 23 noiembrie 2003, am avansat părerea, că ar fi potrivit ca să se introducă în lucru o perioadă, numită „**Bibliografia românească premodernă**”, pentru producția editorială din România dintre anii 1688 – 1830, sau măcar pentru perioada 1780 – 1830. Criteriul nou, ce a stat și poate sta la temelia acestei periodizări, decurge din următoarele. A). În primul rând, nu mai suntem obligați să considerăm că funcționează o singură periodizare a istoriei, precum ne cerea materialismul dialectic și istoric, cea decursă din evoluția politico-economică a societății, adică pentru toate domeniile românești istoria modernă începea la 1821 cu Revoluția lui Tudor Vladimirescu. E mult mai interesant și mai aproape de adevăr să considerăm că fiecare domeniu are plastica lui istorică și comportă o periodizare proprie a etapelor în care s-a exprimat, desigur cu conexiunile inerente la contextul societății. B). Se poate socoti că un popor intră în epoca sa premodernă, atunci când are o traducere bună și completă a Bibliei în limba sa! Dacă da, și noi suntem dintre cei care cred astfel, înseamnă că în plan cultural, și special în plan bibliografic, epoca premodernă la români începe cu **Biblia lui Șerban Cantacuzino, de la Snagov, 1688**, care este scrisă într-o limbă română frumoasă și flexibilă, putând reda mesajul de înțeles al textului biblic. Ceea ce nu este puțin. C). Se poate socoti că un popor intră în epoca sa modernă, atunci când are prima gramatică tipărită a limbii sale! Dacă da, putem socoti că prin **Gramatica de la Viena, 1780**, a lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai începe epoca modernă, în civilizația cărții la români, căci despre aceasta facem vorbire. Criteriul este atractiv și serios, eu și alții credem în el și ar fi luminos ca să fie adoptat și practicat ca atare în reperele de lucru, ce s-ar putea numi „**Bibliografia retrospectivă a României – Epoca premodernă 1688-1780**.” Dacă am gândi și lucra astfel, atunci s-ar elimina și nepotrivirea cu practica europeană, regăsită de pildă, în cazul unor cărți ale lui **Dimitrie Cantemir (1673-1723)**, care au fost traduse și tipărite în veacul al XVIII-lea la Berlin, Londra și Petersburg, fiind incluse în bibliografiile moderne ale țărilor respective, în timp ce la noi sunt clasate în perioada veche. Cine are dreptate?

Cităm mai întâi, pentru pornire, punctul de vedere din tratatul de istorie a literaturii române, volumul întâi, București, 1970, unde se spune despre acest subiect: „**Fiind scrisă în latinește, Descrierea Moldovei nu face parte nemijlocit din literatura română, dar prin subiectele tratate... se leagă de istoria literaturii noastre.**” (pag.572) Uimitor punct de vedere, confuz, care acum cade cu totul în desuetudine, deoarece s-a scris mult și s-a lămurit deja, pentru cine vrea să perceapă, că istoria literaturii române poate să includă operele scrise în limba latină de autori români, precum **Elegia lui Gheorghe Șincai, de la Oradea, 1804**. Sau scrierile teologice, elaborate în secolul patru de către **Niceta din Remesiana**, între care **Te Deumul**. Toate fac parte din filologia și literatura română.

Dar să vedem despre ce cărți poate fi vorba în cazul lui **Dimitrie Cantemir (1673-1723)**. După refugiu în Rusia, în urma campaniei nereușite de la Stănilești pe Prut, iulie 1711, de unde se spune că prințul român a scăpat de turci, fiind pitulat în careta imperială sub fustele țarinei Ecaterina a tuturor rușilor, domnitorul român devine membru al Academiei de la Berlin în anul 1714. La cerere, Cantemir scrie două lucrări, care sunt gata în 1716, semn că le avea de mai mult timp în pregătire

și că le avea în minte. Acestea sunt „**Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae**”, respectiv „**Incrementa atque decrementa aulae othomanicae**.” Ele și altele sunt preluate de către comanditar și alți editori, după care începe traducerea și tipărirea lor în câteva capitale din Europa, între anii 1710-1789. Dar, iată operele lui Dimitrie Cantemir, tipărite, care pot intra în interesul subiectului nostru de azi și ele însele pot forma o epocă:

De muro Caucaseo. Publicat de T.S. Bayer, în: *Comentarii Academiae Scientiarum Petropolitanae*, Vol. I., St Petersburg 1726, 425-463;

The History of the Growth and Decay of the Othman Empire. Translated into English by N. Tindal, London, Vol. I-II, 1734/35;

Histoire de l'Empire Othoman, où se voyent les causes de son aggrandissement et de sa décadence, Paris 1743;

Istoria o žizni i delach Moldavskago gospodarea Constantin Cantemira. Prelucrare în limba latină și rusă de T. S. Bayer, Moskau 1783;

Istoričeskoe, geografičeskoe, političeskoe opisanie Moldavii s žizni sočinitelej, nemeckago prelopenia perevel Vasili Levšin, Moskau 1789;

Exceptum ex operibus latinis Demetrii Cantemiri, vavvoda Moldaviae, Imperii Romani et Rusiae Principis, membri Academiae Berolinensis et Petropolitensis, qui regnavit anno 1710.

Copia dess Fürsten Demetrii Cantemirs in der Wallachei wider die Ottomanischer Pforte publicirten Manifests, 1711;

Geschichte des osmanischen Reichs nach seinem Anwachsen und Abnehmen, beschrieben von Demetrie Kantemir, ehemaligem Fürsten der Moldau, Hamburg 1745;

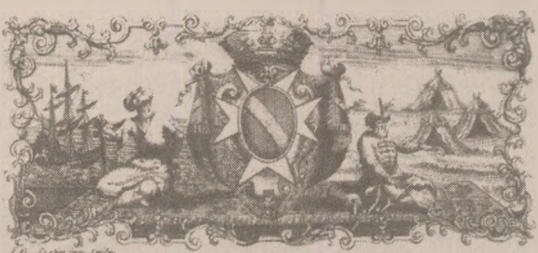
Beschreibung der Moldau, in: A. F. Büschung's Magazin für die neue Historie und Geographie. Hamburg, III (1769), 537-574 & IV (1770), 3-120;

Historisch-geographisch- und politische Beschreibung der Moldau, nebst dem Leben des Verfassers und einer Landcharte, Frankfurt und Leipzig 1771; **Wunderbare Fügungen der göttlichen Rache an der Familie der in der Wallachey berühmten Cantakuzenen, wie auch der Brankowanischen Familie**, in: H. L. C. Bachmeister, Russische Bibliothek zur Kenntniss des gegenwärtigen Russland, Riga, St. Petersburg, Leipzig, VIII, 1783, 147-184.

Vezi și Beschreibung der Moldau. Faksimiledruck der Originalausgabe von 1771. Nachwort von Constantin Măciucă, București 1973.

Încercând o schiță a marelui subiect, care este civilizația scrisului și cărții (manuscrise, sau tipărite) în România, pomesc de la prospectul publicat de către **Nicolae Bălcescu** în „**Magazin istoric pentru Dacia**”, tomul întâi, la anul 1845, pe nedrept uitat, trec prin planul și experiența **Ioan Bianu** (1895) și a celor, care l-au urmat, până în zilele noastre, ajungând la următoarea schema de meditație: **Corpusul despre civilizația scrisului în România**, cu trei mari secțiuni, **Bibliografia manuscriselor** (care să includă începuturile scrisului antic pe piatră, pe lemn, pe textile, scrisul brodat, scrisul pe ouă, pe ceramică, pe ciuperci, pe inele, pe orice suport, ajungând în Evul Mediu la scrisul pe pergament și hârtie), apoi **Corpusul însemnărilor de pe cărți vechi**, tratate diplomatic, ca documente cu formule caracteristice (A se vedea studiul „**Biblioteconomie din însemnări pe cărți și manuscrise vechi**”, în volumul „**In honorem Gabriel Ștrempel**”, București, 2006, p.425-47), respectiv **Bibliografia retrospectivă a României**, cu etapele veche (1473-1688), premodernă (1688-1780), modernă (1780-1918), contemporană (1830-1952). Acesta este un proiect uriaș, care plutește de prea multă vreme între specialiști, pentru a fi ignorat în continuare. Marele lui avantaj este că nu produce o ruptură de lucru și poate prelua tot ce s-a descris bine până acum, adică asigură o continuitate bună de metodă și materie, la care poate adăuga, dacă principalele instituții de specialitate, în primul rând **Biblioteca Academiei Române**, ar fi dispuse să-i dea importanța cuvenită și să ne aducă în rând cu lumea, dându-ne de lucru pe un plan bine întocmit. Ar fi cel mai potrivit omagiu adus **Liturghierului**, la cinci sute de ani de la apariția fulgurantă din anul 1508.

Conf.univ.dr. Constantin MĂLINAȘ

A SON EXCELLENCE

MONSEIGNEUR

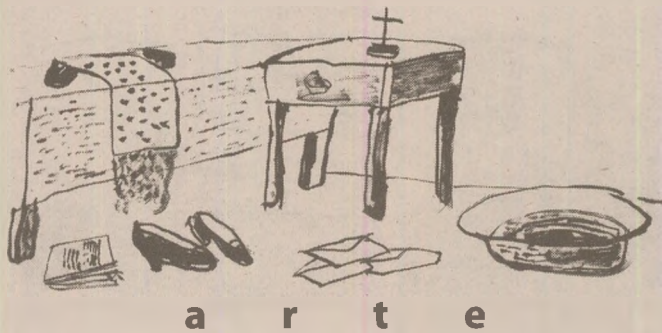
LE COMTE DE NOAILLES.

GRAND D'ESPAGNE DE LA PREMIERE CLASSE, Prince de Poix, Comte de la Motte, Tilly, Vicomte d'Esquines & de Warmeriville, Seigneur de Souplacourt, Blangy, Agnieres & autres lieux, Chevalier de l'Ordre de Malte, Marquis d'Arpajon, Gouverneur & Capitaine des Chasses des Villes, Châteaux & Parcs de Versailles, Marly & Dépendances, & Colonel d'un Regiment d'Infanterie de son Nom, &c.

ONSEIGNEUR,

L'HISTOIRE du progrès & de la décadence de l'Empire Othoman que j'ai l'honneur de présenter à Votre Excellence, est

Dragul meu Lev Abramovici

FSTE DECEMBRIE. Și, de ceva vreme, Maestro, este secolul douăzeci și unu. Ce ducem cu noi de colo, dincolo? Care e drumul? Cum putem să mergem mai departe fără să știm ce e în urmă? Cine pe cine judecă? Alergăm umăr la umăr cu timpul și vrem să ajungem primii, înaintea lui. Unde? Gîfîim. Gîndim sofisticat și ne încurcăm în propriile trasee ca într-o junglă neprielnică. A elabora înseamnă și a înțelege. A încerca, măcar, să tinzi spre esență. A fi preocupat de ordinea morală. Cui îi mai pasă? În această goană teribilă uităm complet să trăim. Să iubim. Să fim liberi. Și, de cele mai multe ori, nici măcar nu ne dăm seama de asta. Compromisul este cel mai la îndemînă. Ne ispitește în fiecare ceas. Cedăm. Tot mai mulți și tot mai mult. Vîrtejul ne ia, ne ridică și ne duce sus. Sus este în sus? Ce este asta „sus”? Amînăm mereu înțîlnirea cu conștiința proprie. Ochii și mintea și sufletul tînjesc după altfel de acumulări, vanitatea împinge la contabilități de lumești fapte, succese, glorie, bani. Deșertăciune. Există momente în viață, experiențe, înțîlniri – șanse, cu alte cuvinte – cînd cerurile se deschid și ceața se ridică. Ceața din mine, din tine, din noi. Atunci, dăm cu ochii unii de ceilalți. Atunci, ne vedem. Atunci, sîntem altfel. Nu știu dacă mai buni. Dar altfel. Fiecare. Sîntem liberi. Profund. Atunci, pentru o vreme, contează ce se petrece pe lumea asta dincolo de „eu” și de „mine”. Axul interior își îndreaptă cocoașa și redevine vertical. Atunci, e fabulos.

Este decembrie. 2008. E noapte. Nu ne-am despărțit de mult. Am văzut „Viață și destin”, spectacolul dumneavoastră după romanul lui Grossman, spectacol despre care am vorbit cîndva, cînd m-ați invitat la Sankt Petersburg, cînd visam amîndoi să vină la București. A sosit acum, la acest început de decembrie. De ce acum? Pentru că acum trebuia. Abia în seara asta am înțeles. Pentru că acum avem, poate, distanța de care luciditatea are nevoie. Luciditatea nu exclude emoția și sensibilitatea, ci doar accentele pătimașe ale apropierei. Nu pot să dorm. Refac scenă cu scenă. Cinematografic. Filmul din spectacolul dumneavoastră și al unei trupe formidabile s-a mutat în mine. Cu tot cu bagaje, cu valize mici sau mari din lemn, cu sertare mici sau mari prin care stă povestea mea, a bunicilor mei, a dumneavoastră, a prietenilor noștri, a dușmanilor. S-a mutat în mine cu lașități sau cu forța de a-ți asuma destinul, cu tot ce se poate găsi într-o viață, cu reziduuri, cu amintiri, cu obiecte, cu fotografii. Din cîteva detalii se reface o lume.

Din aproape nimic se naște teatrul. Pașii de vals și pașii morții își duc umbrele și corpurile printre obiecte, printre granițe fel de fel, prin bucurie, extaz, durere, prin aburii istoriei. Aici, Maestro, nu este vorbă despre disecții, despre teatru, despre actorie și regie. Este vorba și despre asta. Ba încă într-o manieră desăvîrșită. E cu mult mai mult, însă. Am intrat în mintea și în spiritul unui om preocupat de oameni. Fiindcă m-ați poftit în intimitatea ființei. V-ați pregătit pentru asta. Am intrat în laboratorul dumneavoastră, în felul în care el, Lev Dodin, vede omul în relație cu el însuși, cu istoria, cu chestiuni cruciale. Omul cu putințele și neputințele lui. Cu minciuna din el, cu trădările uriașe, cu rezistența sau cu absența ei în fața morții. Și a puterii. De orice fel. Am intrat, cu alte cuvinte, în viața unui artist care spune povești cu oameni despre oameni. Simplu. Îngrozitor de simplu. Am trăit pe aici zeci de ani ignorînd, de fapt, ideea de libertate. Lumina. Fie că am șoptit prin case, prin familii cîte ceva din ororile și erorile comunismului, că i-am plîns pe cei omorîți prin pușcării cumplete, la canal și în spitale psihiatrice, fie că n-am știut nimic din toate astea. Am trăit privați la urma urmelor de o dimensiune umană fundamentală: libertatea. Or, acest spectacol-mărturie tocmai despre asta vorbește. Răvășitor. Fără patimă. De regulă, Maestro, discuțiile cam tranșează și separă istoriile. Holocaustul și Gulagul nu sînt intersectate în memoriile celor care se străduiesc, cum pot, să țină treze conștiințele. Se vorbește despre una sau despre cealaltă pată din existența umană mai degrabă exclusivist și intolerant. Ceea ce Grossman propune, iar dumneavoastră, Lev Abramovici aduceți pe scenă este tocmai acel discurs moral în care prăpastia separă nu în funcție de sînge, de gene și de etnie, ci numai după ticăloșie. Fascismul și comunismul stau de aceeași parte a baricadei. Împreună cu totalitarismul, cu extremismul. Împreună cu un arsenal întreg de bestialități și cruzimi. Tot acolo este cinismul diabolic și prea adîncă aplecare a omului spre odioșenii îndreptate, din cauze aparent diferite, împotriva celuilalt. Hitler, Stalin și pleiada și-au născocit ținte, le-au numit diferit. Ura față de om a fost, însă, la fel de uriașă și de covîrșitoare. Ca și în spectacolul acesta, am trăit cu toții pe aceeași scenă. În fața și în spatele gratiilor. Familiile și-au dus povestea mai departe. Unii prizonieri în temnițe comuniste sau hitleriste, alții, prizonieri în spatele cortinei de fier. Unii iubind, alții urînd. Unii semnînd pactul cu Mefisto, alții rezistînd. Ce este umilînța și cînd ne atinge? Nu-mi este rușine să plîng, Lev Abramovici. Istoria și-a aliniat mereu

**ecția de actorie, lecția de regie
nu sînt termeni abstracți, reci.
Nu există o graniță trasată
limpede între viață și teatru.**

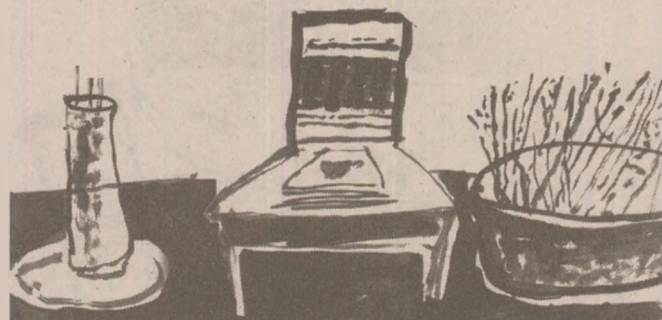
victimile. S-a mărșăluit prin frig și beznă. S-a murit. S-a rezistat. S-a cedat. Despuiați de tot și de toate, prizonierii din orice pușcărie, evrei sau anticomuniști, își cîntă povestea. Instrumentele de suflat fac o fanfară care urmează moartea-îngheț din noi, din istoria la care, unii, am fost complici. Sau nu. E clar-obscur. E noaptea din ființele păcătoase. Mulți dintre cei dinăuntru pușcăriile au fost cu mult mai liberi și mai demni decît noi, cei dinafară. Ce a însemnat „înăuntru” și „afară”? Pe orizontală, am fost în același plan. Pe aceeași scenă. Ca în spectacolul dumneavoastră. Am pășit într-un spațiu sau în altul, ne-am dus destinele pasate peste garduri și interdicții, în pași de vals, în pași de moarte. Ce este fericirea, Maestro? În timp ce unii băteau pas de defilare, alții își frămîntau iubirile cu tandrețe, prin cotloanele unui pat salvat de la dezmembrare. Cum au rezistat sufletele la atîtea dezmembrări? Și pactul semnat a fost, pentru unii, o deșirare interioară. În vreme ce o mamă evreică își spune povestea băiatului, fiind singura moștenire ce i-o lasă, altă mamă își pierde mințile plîngîndu-și băiatul mort pe front. Povești de familie petrecute împreună, spuse și purtate mai departe. Pe verticală, însă, sîntem singuri. Cu bagajul personal. Și cu conștiința individuală.

Mi-ați scris, atunci cînd lucrați la spectacol, că mergeți cu actorii la Auschwitz. Că veți rămîne acolo cîteva zile și cîteva nopți. Eu am fost la Sighet, una dintre pușcăriile în care comuniștii au vîrît și au ucis oameni pentru care libertatea nu a fost o vorbă în vînt. Voi merge și eu, în anul ce vine, la Auschwitz. Intersecțiile sînt necesare. Ca și experiențele pe care le trăim, pe care sîntem dispuși să le aflăm, să le înțelegem. Fiecare gest, detaliu sau cuvînt rostit de actorii acestei trupe mari este trecut prin mintea și sufletul lor. Lecția de actorie, lecția de regie nu sînt termeni abstracți, reci. Nu există o graniță trasată limpede între viață și teatru. Oamenii se plimbă și pe teritoriul ficțiunii, și pe cel al realității. Și își duc cu ei destinele. Spectacole ca acesta, ca „Cevengur”, ca „Gaudeamus” sau „Claustrofobia”, ca „Vania” sau ca „Lear” ne aduc împreună. Nu știu pentru cît timp. Împreună este atunci cînd îmi sparg lanțurile în care m-am încătușat și nu vreau să fiu singură. Împreună este atunci cînd îmi pasă. Cînd devoțiunea fantastică a acestor actori mă tulbură. Într-un fel, ceva din mine pleacă odată cu ei. Ceva din ei, din dăruirea lor, din disciplina lor, din inteligența lor, din venerația lor față de teatru și față de dumneavoastră rămîne, de fiecare dată, cu mine. Vă urmăresc ritualul: pășiți încet-încet pe scenă, pînă la rampă. Vă aplecați, salutați. Vă întoarceți, apoi, cu fața la actorii dumneavoastră. Îl priviți, pe fiecare în ochi, și îl aplaudați pe fiecare în parte. Ca un dirijor care își salută fiecare muzician din orchestră. Vă văd, undeva discret, în foaiere, cu Liviu Ciulei. Cu Victor Rebengiuc. Istoria merge mai departe, cu fiecare dintre voi. Cu fiecare dintre noi.

„Trăiește, trăiește, trăiește, trăiește...” îi șoptește, la final, mama fiului său.

Mi-am permis să-mi petrec această noapte cu dumneavoastră, Lev Abramovici Dodin. În tîhnă. Acum, apar stele pe cerul dimineții mele. Cu bine! ■

a r t e

Un basm pentru adulți

PRIMA întâlnire cu Angelin Preljocaj și creația sa, petrecută la noi în țară cu cincisprezece ani în urmă, la finalul programului *La danse en voyage*, a însemnat dragoste la prima vedere. Compoziția sa coregrafică *Lacrimi albe*, dar mai ales cealaltă lucrare *Noces* a lui Stravinsky, ne-au dezvăluit un coregraf de o mare forță și originalitate, de o deosebită muzicalitate (piesa lui Stravinsky nu e deloc facilă muzical) și de o bogată fantezie plastică, capabil să îmbrace în haina contemporanității teme mai vechi, privite cu un ochi proaspăt. I-am urmărit apoi creația pe canalul TV Mezzo, în *Romeo și Julieta*, *Medeea*, *Parcul*, *Sărbătoarea primăverii*, piese realizate cu propria companie sau cu dansatorii Operei din Paris, regăsind de fiecare dată același creator incitant prin propuneri, chiar dacă în cazul ultimei piese amintite am apreciat că nu a atins cotele valorice ale altor coregrafi, pe aceeași temă. Amintirea tuturor reușitelor sale ne-a făcut să așteptăm, cu nerăbdare, reîntâlnirea cu acest creator de dans contemporan francez, de origine albaneză, care a prezentat de curând la București, în Sala Mare a Teatrului Național București, ultima sa creație, transpunerea binecunoscutului basm al Fraților Grimm, *Albă ca Zăpada*, în viziunea sa coregrafică.

Mirării exprimate de o serie de spectatori și critici privind alegerea acestui subiect, mai ales a celor care i-au cunoscut îndeaproape preocupările din ultimii ani, și anume cele două piese anterioare abstracte, *Empty Moves* și *Eldorado*, în care se concentraseră asupra cercetării formale a mișcării, le-a explicat că și-a impus întoarcerea la narațiune, la concretețe, ca o constrângere asumată. Constrângerea impusă de folosirea unui text preexistent și a unei muzici bine cunoscute (ce este drept, alegându-și singur pasajele ce i s-au părut potrivite pentru fiecare scenă, din Simfoniile lui Gustav Mahler) și, spre surpriza tuturor, folosirea chiar și a structurilor proprii unui spectacol narativ conceput în stil romantic – clasic, cu solo-uri, *pas de deux*, *pas de trois* și dansuri de ansamblu. Aici însă s-a oprit întoarcerea sa la formule preexistente, pe care le-a configurat cu partituri coregrafice proprii stilului său de dans contemporan, în care a folosit tocmai toată experiența sa anterioară de căutări formale. Fiecare compoziție coregrafică trăia prin sine și mi-ar fi plăcut să fi putut vedea fiecare dans în costume de repetiție, numai pentru valoarea în sine a mișcărilor, mai ales că mi-au plăcut prea puțin costumele, realizate de un celebru creator de modă, Jean Paul Gaultier. Au fost voci care au spus, după premiera de la Bienala Dansului de la Lyon din acest an și spectacolul prezentat apoi la Paris că Preljocaj a urmărit pur și simplu, liniar, povestea Fraților Grimm. Or, el a ales acest subiect, așa cum sigur o spune, tocmai pentru a putea glosa pe marginea unor situații contemporane, cât și a propriilor sale preocupări tematice. Există în libretul spectacolului său câteva puncte nodale, câteva accente puse cu bună știință, pentru a sublinia semnificațiile urmărite. Spectacolul începe neașteptat cu nașterea pruncuței care va fi Albă ca Zăpada, naștere la care mama ei moare. Tema maternității, aici împletită cu moartea, este o temă care l-a preocupat pe Preljocaj în ultimii ani în câteva lucrări, precum în *Buna Vestire*, și el avea nevoie de acest început, nu numai pentru a arăta apoi prin trei întruchipări succesive – prunc, copilă și adolescentă – cum a crescut Albă ca Zăpada sub protecția tatălui ei, ci pentru a o putea aduce mai târziu din nou în scenă pe mama naturală, sub forma unui spirit care plutește în aer și vine să își însoțească copilă,

presupus moartă după ce a mușcat din măr, în momentul trecerii dincolo, așa cum spune tradiția că s-ar petrece lucrurile cu fiecare dintre noi, aflat sub protejuria cuiva. Interesant este însă că, după ce o va ridica în aer, o va aduce înapoi pe pământ, adică la viață, intuind sau parcă înțelegând că ciclul vieții copilei sale nu s-a sfârșit. Iată un episod care nu are nici o legătură directă cu povestea propriu-zisă. Cu povestea are însă o strânsă legătură uriașa oglindă cu ramă aurită în care se oglindește regina cea rea, mama vitregă, pentru a afla mereu același lucru, că ea este cea mai frumoasă femeie din toată împărăția. În această oglindă, sau în prejma ei, vor fi ilustrate, de fapt, cele trei vârste sau trepte ale vieții unei femei, tinerețea Albei ca Zăpada, întrezărită cu furie în apele oglinzii de mașteră, apoi maturitatea târzie a femeii moderne (regina are alura și costumul unui top model) care încearcă adesea, în zilele noastre, să-și prelungească tinerețea cu mijloace artificiale și bătrânețea, deocamdată doar mimată de mama vitregă, care în hainele unei bătrâne va încerca să o amăgească pe tânără ei rivală.

Deosebit de interesant este și modul cum sunt prezentați piticii acestei povești. Adâncurile la care coboară aceste ființe telurice, au fost înlocuite, în mod deosebit de ingenios, de scenograful Thierry Leproust, cu un perete vertical, în grotle căruia intră și ies piticii, atârnați de frânghii, ca spălătorii de geamuri ai zgârie norilor. Piticii sunt în acest caz ființe primare, dar bune, curioase să înțeleagă ce ființă este Albă ca Zăpada, dar dispuse să intre apoi în jocul propus de ea. Toate dansurile lor sunt o reușită, după cum tot o reușită sunt dansurile de curte (mai puțin costumele), momentul de „pastorală” al tinerilor îndrăgostiți, care prin decorul cu bolovani mi-a amintit de pădurea de la Fontainebleau sau dansul cerbului care va fi sacrificat de vânători (aici, spre deosebire de poveste, sunt trei) pentru a i se smulge inima din piept. O mențiune deosebită merită însă dansul reginei, Céline Galli, care încearcă și reușește să-i vâre cu forța mărul în gură Albei ca Zăpada, interpretată de Nagisa Shirai și dansul prințului salvator, Sergio Diaz, mai întâi singur și apoi cu corpul neînsușit al iubitei sale. Dar aici și muzica minunată a Simfoniei a V-a a lui Mahler și-a spus cuvântul, în genere muzica fiind bine aleasă și bine interpretată, și luând uneori aplauze pur și simplu, doar pentru absoluta armonizare dintre ea și mișcare.

Și totuși ne îndoiim că basmul Fraților Grimm, în versiunea lui Angelin Preljocaj i-ar încânta prea tare pe copii. Atmosfera e adesea întunecată, culoarea în pete mari lipsește din costume, decorul primului tablou de curte este extrem de sobru (un fundal compact auriu, foarte înalt, cu aspect metalic apăsător, clausturant), iar descifrarea simbolurilor este mai curând la îndemâna adulților decât a copiilor. Și ceea ce ne-a părut de neînțeles a fost alegerea interpretei principale, cu un corp îndesat, scurt, vânos, deloc avantajat de costumul care în mișcare îi dezvelează mereu o pulpă și o fesă sau alta, semănând mai curând cu un pampers pentru sugaci decât cu un veșmânt diafan pentru eroina unei povești. Sau ea trebuia să fie o antieroină? Totuși rolul ei nu așa a fost conceput. Dar cum am depășit, parcă de o veșnicie, vârsta care cere în primul rând încântare la întâlnirea cu o creație artistică, ne-am putut bucura, de tot ceea ce ne-a oferit acest ultim spectacol realizat de Angelin Preljocaj, de bogăția, amplexarea și expresivitatea mișcării, în ansamblul ei și de simbolurile sugestive pe care le-a întruchipat.

Liana TUGEARU

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

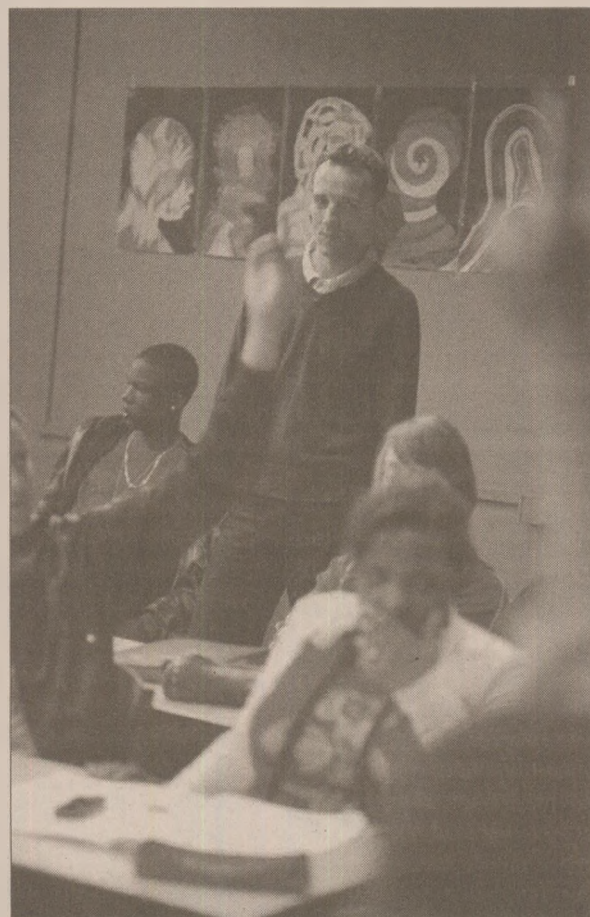
PENTRU destul de multe din filmele distinse cu Palme d'Or la Cannes în ultimul timp, am avut senzația că premiul a funcționat compensatoriu, indicând temperaturi politice, supralicând intenții și ideologii umanitariste. Filmul lui Laurent Cantet nu ignoră coordonatele unei teme cu impact social puternic, viața școlarilor din arondismentul 20, o școală unde componența etnică se evidențiază numaidecât, o școală unde elevii provin din familii cu o condiție socială modestă și un nivel cultural rarefiat. În aceste medii, violența ia naștere aproape firesc, frustrările se fac numaidecât simțite, și nu numai la nivelul elevilor, ci și la cel al colectivului de profesori care își văd efortul didactic inutil. Laurent Cantet pornește de la o realitate care se oferă ca subiect mai degrabă documentarului, și deloc întâmplător, filmul său va purta această amprentă de *cineverité*, cu dezbaterile în "cancelarie", cu desfășurarea unor "lecții", cu aparteurile de pe coridoare între colegi. Cele două planuri alternează și regizorul face ca ele să se intersecteze, să intre chiar în conflict, fără ricoșeuri teziste, acele prefabricate mulaje educaționale despre emanciparea elevului de culoare excepțional căruia un profesor inspirat îi valorifică excepționalismul în spiritual democrației și al egalității șanselor bla-bla. Mai există și varianta oii negre pe punctul de a fi albită tot prin intervenția inspirată a unui profesor cu vocație ca în *Minti periculoase* (1995) al lui John Smith. Acolo presiunea mediului era decelabilă în reflexul mentalitar și în cultura tribală a gangului, iar profesoara Louanne (Michelle Pfeiffer) găsea în poezia lui Bob Dylan transformată în muzică - Mr. Tambourine Man - punctul de inflexiune cu *underground*-ul, poezia ca orfism cultural servind împlânzirii civilizaționale a mediilor periferice anarhice. Eșecul în film nu era total, profesorul reușea să scoată din indistinct, din masa anarhică, amorfă, dezabuzată indivizii, fiecare cu istoria lui, cu sensibilitatea lui, cu aspirațiile lui. În *Cercul poetilor dispăruți* (1989) al lui Peter Weir, profesorul cu vocație interpretat admirabil

În clasă (*Entre les murs*, 2008); Regia: Laurent Cantet; În rolurile principale: François Bégaudeau; Gen: Dramă; Premiera în România: 12.12.2008; Durata: 128 minute; Produs de: Haut et Court; Distribuit în România de: Independența Film.

Dincoace și dincolo de ziduri

de Robin Williams utiliza poezia pentru a sparge osificarea canonică a sistemului, poezia funcționând invers, ca un factor anarhic, menit emancipării, formării unei personalități sensibile. Și acolo eșecul nu era pe de-a-ntregul eșec, el arăta că sistemul nu trebuie să ignore acest potențial prometeic al educației, că împlânzirea excesivă înseamnă deformare sau inhibiție a impulsurilor vocaționale. Un alt film îmi vine numaidecât în minte, *La revedere, copii* (1987) al lui Louis Malle, unde nu radicalitatea sistemului școlar, ci a celui politic nazist impune solidarități neașteptate, elev-elev și elev-profesor, în sens bun, așa cum filmul lui Dennis Gansel, *Valul* (2008) indică limitele strategiilor manipulative și riscul unei exorcizări tardive a demonului totalitar al solidarităților negative. Filmul lui Laurent Cantet reușește să păstreze o distanță elegant-sanitară nu numai față de soporifice educaționale care fac parte dintr-o propagandă justificată educațional, dar și față de modalități mai complexe de a realiza dinamica tutorial-filială dintre elev și profesor admitând în orizontul unei realități deloc comode și eșecul. În final, profesorul Marin (François Bégaudeau) realizează un bilanț întrebând pe fiecare din elevii săi de școală generală un lucru care le-a rămas în memorie din ceea ce au învățat în cursul anului. Pe rând, elevii aleg câte o temă din diversele materii, care le-a captat atenția. În fond, realizezi că este destul de puțin, dar că acel fapt evocă nu cunoașterea sistematică, ci rațiunea unei deveniri, a formării în spiritul deschiderii sensibile către ceea ce te înconjoară. La finalul orei, una dintre eleve se apropie de profesor și-i face o confesiune tulburătoare, neașteptată. "Eu n-am învățat nimic!", "Eu nu înțeleg ce învăț în franceză. În niciun fel." Și apoi: "Nu vreau să merg la profesională." Eșecul acesta îl dublează pe cel legat de recalcitrantul Souleyman, exmatriculat și silit probabil să se întoarcă în Mali, fosta colonie, în sărăcie și cu sentimentul ireparabil al eșecului. Trebuie spus că tonul acestor replici nu este unul acuzator, ci doar unul nelinistitor. Apreciez la Laurent Cantet faptul că include aceste eșecuri în realitate nu ca pe produse ale sistemului pe care-l disecă fără *parti pris*-uri politice, ci ca posibilități. Regizorul nuanțează relația profesor-elev, prin a o extrage acelei idealități pedagogice, privind-o ca relație subiectivă, încărcată de prejudecăți, de nemulțumiri, de rezerva cu care tinerii îi privesc pe adulți, cu mefiența pe care adulții o au față de recalcitranta impulsivă a tinerilor. Polemica începe uneori de la o listă de cuvinte scrise pe tablă a căror semnificație va fi dezvăluită, numai că

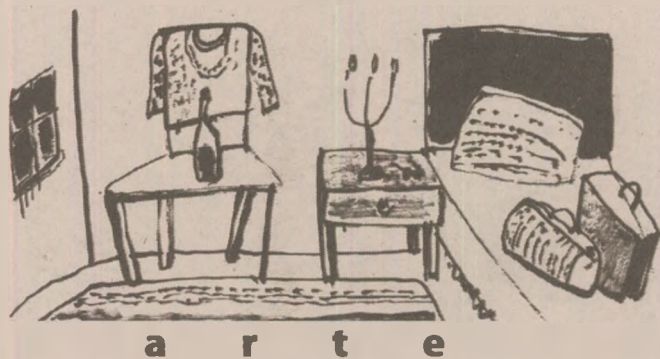
red că meritul principal al filmului lui Laurent Cantet stă în această punere în ecuație a relației polemice dintre profesor și elev ca situație existențială.

profesorul realizează că o parte din acele cuvinte nu sunt neutre, că unele își găsesc analogon-ul lingvistic în argoticele adolescente. El observă că sunt cuvinte care stânesc dezbateri aprinse și că elevii săi au simțul replicii sesizante, că inteligența și intuiția funcționează chiar și acolo unde exprimarea lasă de dorit. În film nu apare privilegiatul instrument orfic, poezia, pentru a împlânzi demonii adolescenți, și eșecul se conturează mai bine nu ca eroare de sistem, ci ca posibilitate. Souleyman, băiatul de culoare are o sensibilitate artistică reală, o profunzime care se face remarcată, dar și o violență care-l va descalifica. Nici carisma, nici bunele intenții, nici inteligența dirigintelui Marin nu-l vor ajuta să depășească limita, zgomotul și furia care-i bruiază calitățile, așa cum efortul profesorilor, mulți dintre ei în mod real dedicați meseriei, conduc la afirmația tranșantă și tulburătoare a elevei: "Eu n-am învățat nimic!" dublat de anxietatea împingerii pe o treaptă socială inferioară asimilată școlii profesionale. Cred că meritul principal al filmului lui Laurent Cantet stă în această punere în ecuație a relației polemice dintre profesor și elev ca situație existențială și nu ca simplă retorică pedagogică fără a impune concluzii și fără a propune o soteriologie laică pentru defavorizați. Personalitatea fiecărui individ în parte și încercarea de a înțelege dincolo de propriile condiționări cultural-mentalitare rămân coordonatele principale ale actului critic din filmul lui Cantet. ■

Dunărea pare mai curînd un reper al precauției, un factor de separație, și mult mai puțin un liant simbolic între secvențe ale civilizației europene.

a r t e

C. Artachino - Balcic

N. Darascu - Balcic

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Dunărea, între liant cultural și handicap

NAINTE de 1989, România trăia iluzia libertății raportîndu-se în mod absolut și exclusiv la vecini. *Sudul* trăgea cu ochii la bulgari, *vestul* la sîrbi, *nordul* la unguri și *estul* la ruși. A trage cu ochiul nu este aici doar o abstracțiune, un simplu generic pentru diverse curiozități, vagi și ele, ci acțiunea concretă, dureroasă și frustrantă de a încerca ieșirea din caverna lui Ceaușescu prin orientarea antenei

de televizor pe azimuturile corespunzătoare și prin dirijarea măruntele economii către produsele exotice ale micului trafic, ale negoiului primitiv *de frontieră*. Ceea ce lumea occidentală ne oferea atunci direct și eficient erau doar cele cîteva posturi de radio, în principal Europa liberă și BBC, de unde veneau informații adevărate, unde se făceau analize necrutătoare și unde mecanismele răului erau permanent demontate și privite microscopic pe toate părțile. În rest, datorită relațiile politice directe ale marilor cancelarii europene cu regimul lui Ceaușescu și cu el personal, încurajările erau doar amăgiri, un fel de energizant pentru răbdare și de afrodisiac pentru speranță.

De ascultat, ascultam așadar, cu sfințenie, posturile de radio occidentale, aceste nuclee de informație reală și modele de gîndire liberă, care erau, într-un fel, chiar exponatele noastre din afara sistemului, forme atipice de opoziție și de acțiune politică, dar de privit, priveam televiziunile vecinilor, și de cumpărat, cumpăram tot de la ei. Cumpăram capsatoare pentru borcane, țigări BT și castraveți de la bulgari, *Vegeta*, ceasuri electronice și țigări *Wikent* de la sîrbi, cosmetice și anticoncepționale de la unguri, măsline, cafea, unt vrac, stafide și aparate de radio Selenia, pentru Europa liberă, de la ruși, de fapt de la basarabeni și de la ucrainieni. La urma urmelor, cine nu stătea pe graniță, mai exact pe liziera Dunării de-a lungul traseului Vest, Sud, Sud-Est, era literalmente suspendat din punct de vedere informațional, iar cine nu avea neamuri pe lîngă frontieră bea nechezol pînă intra în spital și vedea guma de mestecat doar în secvențele de pe stadioane. Pînă și Marea Neagră devenise un fel de cîmp al reveriei pe care ne exersam psihologic îndemînarea de a proiecta libertatea ca orizont vast, ca spațiu incomensurabil, dar și ca drum explicit către Istanbul. După 1990, totul s-a schimbat brusc și definitiv. Lumea și civilizația europeană, alături de structurile euro-atlantice, s-au transformat radical și au devenit, peste noapte, realități determinate și ținte legitime într-o enormă aspirație către normalitate și adevăr. Celor 2 ore de televiziune românească li s-a mai alăturat

cifra 4 și, dacă tot s-au făcut 24, am văzut acolo de toate, de la măceluri în direct la provocarea măcelurilor prin televiziune, de la reanimări, spălări publice de biografii și pînă la tot ce-și dorea, mai mult sau mai puțin explicit, ochiul nostru lacom și abstinent. Vechile antene, confecționate clandestin prin fabricile sufocate de marfă nevîndută, au ruginit lent, privind melancolice în direcții vetuste, castraveții, guma de mestecat, cosmeticele, cafeaua și *Vegeta* au început să se găsească pe toate drumurile, iar bieții noștri vecini, ale căror capre erau privite pînă nu demult cu invidie, măcar pentru singurul motiv că nu-și exhibau rîia, au devenit, la fel de rapid, simple fatalități geografice. Ungurii au devenit revanșarzi, sîrbi au intrat sub dictatură, bulgarii au început să ne sufle de la Koslodui, direct în ochi, aerosoli radioactivi, moldovenii s-au dovedit rusofili, ucrainienii naționaliști, iar Marea Neagră poluată și inaccesibilă în sezon din pricina prețurilor mari. În cei nouăsprezece ani de zile care au trecut de la revoluție, alungiți spre Europa ca personajul lui Creangă în căutarea fetei împăratului Roșu, ascunsă tocmai pe partea cealaltă a Lunii, nu am avut

nici un eveniment cultural semnificativ care să ne reconecteze la zonă, care să redeschidă, în cazul în care ele au fost cu adevărat deschise vreodată, căile de reală comunicare cu vecinii. Dunărea a încetat și ea să mai fie acel sinistru poligon de tragere în ținte vii pentru grăniceri și mormînt fluid pentru aventurierii fără noroc, transformîndu-se patetic într-un drum al petrolului, într-un mare ceremonial economic născut din embargoul impus Serbiei. De altfel, cuvîntul embargo își schimbase el însuși înțelesul, transformîndu-se, dintr-o abstracțiune comercialo-juridică, într-un fapt concret, cum ar fi denumirea unei meserii. *A face embargoul* avea, atunci, oarecum aceeași semnificație cu *a culege căpșuni* în accepțiunea actuală.

Cu excepția Ungariei, mai tentantă prin apropierea sa de Occident și al cărei model l-am fi urmat dacă am fi avut resurse, și de Moldova, al cărei statut este cu totul particular, care au avut, în cadrul unor schimburi culturale oficiale, o prezență mai consistentă în spațiul românesc, în perioada amintită nu s-a organizat nici măcar o singură expoziție reprezentativă de artă bulgărească, de artă sîrbă sau ucrainiană. Faptul că Miloșevici se transformase într-un ucigaș al propriului popor și devenise un atavism al sălbăticiiei într-o lume care aspira la concordie, că bulgarii ne-ar fi competitori pe tresele integrării europene sau că ucrainienii și-au însușit Insula Șerpilor este o chestiune care se discută într-un cu totul alt plan și ea nu trebuie să blocheze circulația valorilor artistice, apropierea culturală și chiar integrarea zonală ca premisă a celei europene și globale. Noi îi cunoaștem foarte bine pe bulgarii occidentali, de la Canetti la Todorov și de la Kristo la Kristeva, îl cunoaștem pe Markov ca victimă a umbrelei (bulgărească și ea), dar pe artiștii plastici, pe poeții și pe scriitorii bulgari de la doi pași nu-i cunoaștem deloc și nici nu dăm prea multe semne de neliniște din această pricină. Pe scriitorii și pe artiștii contemporani sîrbi îi știm tot în măsura acreditării lor în Occident, Kis, de exemplu, Pavic sau Marina Abramovici, sau prin participarea lor nemijlocită la viața culturală românească, Adam Puslojici sau Vasko Popa, în vreme ce peste ceilalți se lasă o tăcere similară cu aceea care se așterne și deasupra Ucrainei. Iar în această perspectivă, Dunărea, cea care a stimulat discursuri culturale fascinante, de la peisagistica riverană, pînă la muzica central europeană și la Danubius-ul lui Magris, pare mai curînd un reper al precauției, un factor de separație, și mult mai puțin un liant simbolic între secvențe ale civilizației europene care se ignoră suveran, poate tocmai pentru că sînt atît de apropiate. ■

L. Grigorescu - Strada din Balcic

m e r i d i a n e

Ă ÎNCEPEM cu prezentarea personajului.

Se numește *Werner Gadliger*, este grafician și artist fotograf, trăiește la Zürich, a expus mult, în multe țări, a scos multe albume, toate sub semnul nonconformismului natural ca un semn din naștere, un fel de nebunie nedisimulată, dar nici ostentativă, prezentă în firea oricărui artist care a renunțat demult la datul cu tifla „pour scandaliser les bourgeois“, dar continuă să provoace „șocul“ estetic la prima vedere. L-am cunoscut la Lenzburg, în Elveția, acum un an, la o lectură, mi-a făcut câteva fotografii – cele mai reușite din colecția mea de poze –, câteva complimente, cum se obișnuiește după o lectură, un pahar de vin roșu... am ris fiindcă s-a recomandat „Gerner“ în loc de Werner (Gerner s-ar traduce în românește „mai plăcutul“, „mai dragul“), de atunci îi spun așa. Acum, aflindu-mă, din nou, cu o bursă în Elveția, mă întâlnesc în secret, pe coridoarele mănăstirii măicuțelor capucine cu Ion Caraion, cu Genu Ghelber, cu Cioran, cu Regele Mihai și multe alte spirite românești, dragi mie, și încep să simt tot mai mult că parcă ne-am chema unii pe alții, de oriunde am fi, pentru o scurtă suetă în această țară „paradisică“ – îmi asum desuetudinea acestui cuvânt –, prin care și-au plimbat prietenii mei „rău-iubiți“, cum plimbi un câine orb în lesă, patria pierdută... Gerner m-a sunat, ne-am întâlnit la seara festivă dedicată lui Gellu Naum, în incinta Bibliotecii Centrale din Zug. Au prezentat Ernest Wichner, poet, directorul instituției Literaturhaus – Berlin, care traduce piesele de teatru, scrise de „cel mai mare poet român“, cum este numit în spațiul german și eu cred că așa se și cuvine, și scriitoarea Herta Müller, în calitate de prietenă a celui omagiat. Pentru cei care nu au aflat încă (din păcate la noi multe aplauze sau manifestări de apreciere ajung târziu sau nu ajung deloc), vreau să amintesc aici că acum doi ani, la Tîrgul de Carte de la Frankfurt a apărut *Antologia* exhaustivă a operei poetice a lui Gellu Naum în traducerea lui Oskar Pastior, care a murit subit, cu două zile înainte de prezentarea cărții. Să-l fi invitat prietenul lui român la o Comană, știută numai de ei? Stăm în sală alături de Vlad Zografi și, la un moment dat, ne-am uitat consternați unul la altul: Cum să-și dea publicul elvețian seama de valoarea poetului român, dacă nu s-au citit decît trei poezii scurte, complet nerepresentative, rămînînd ca Ada Milea să cucerească sala cu *Apolodor*. Pentru spectatorul elvețian, Gellu Naum rămîne, fără îndoială, autorul cîtorva piese de teatru traduse de Ernest Wichner și a „cîntecului“ *Apolodor*, tradus impecabil de Rolf Bossert, care mă convinge, iată, la mai bine de douăzeci de ani de la sinuciderea sa, că a fost cel mai adevărat poet din Aktionsgruppe-Banat. Și acum intră în scenă Gerner alias Werner Gadliger. După o ședință de vreo 15 minute de pozat (sînt un fotomodel excelent!), îmi dăruiește albumul lui de grafică și fotografie *Augen-Blicke* („Augenblick“ înseamnă în germană „clipă“, o fi venind de la a *clipi*, pentru că dacă încercăm să despărțim cuvîntul german compus *Augen-Blicke*, ne vom deplasa traducerea dintr-o direcție temporală în una spațială: *Ochi-Priviri*).

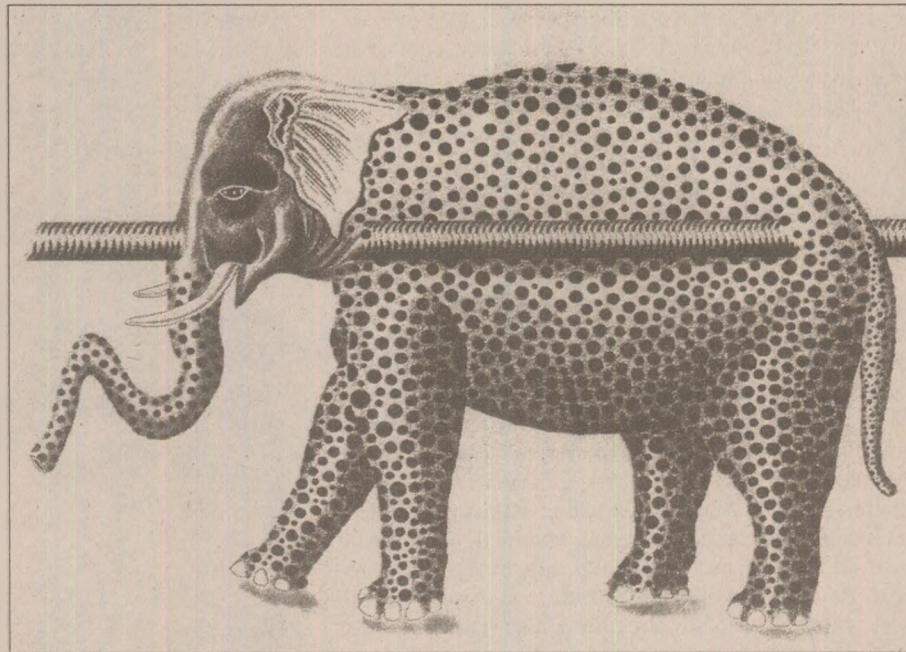
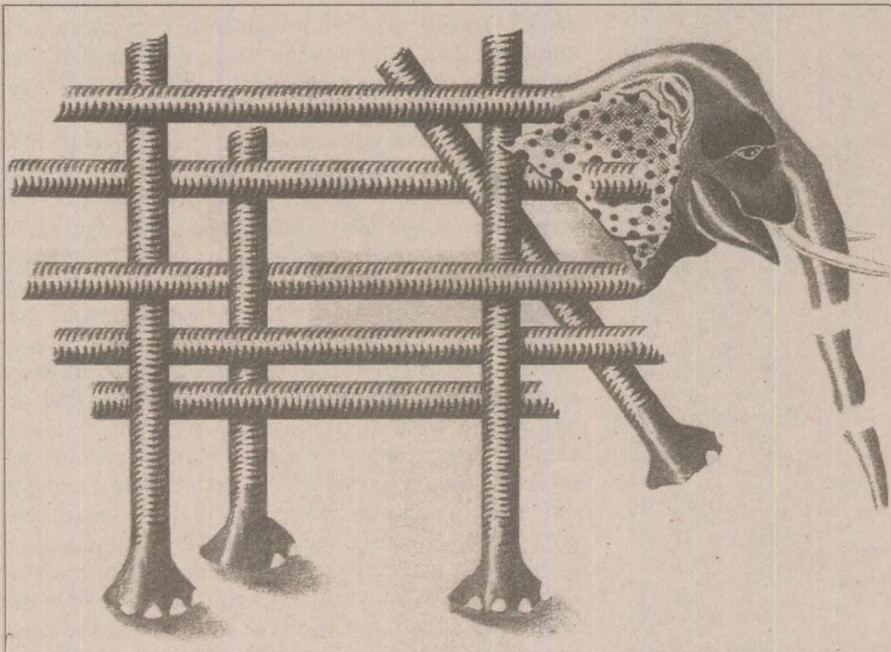
De ce elefanții, mein Gerner?

Werner Gadliger

Răsfoind reproducerile de grafică, gravurile, ne întrebăm care este relația interioară, lanțul ascuns care l-a tras pe fotograful specializat în fotografii din avion spre desen și spre gravură? Imaginile rezultate dintr-un impuls care nu urmărește să ajungă nicăieri, are ceva din gratuitatea unei lucrări care se reproduce mecanic ca o generație spontanee. În ciuda detaliului, lucrat cu o minuție de bijutier, la prima impresie poți crede că cineva se joacă pe hîrtie cu creionul în timpul unei convorbiri telefonice... Concomitent însă, în desenele mici în general, de formatul unei ferestre de avion, locul imaginii pare nelimitat, aparițiile se construiesc singure într-o spațialitate și o metamorfoză infinite, nerespectînd nici o altă regulă decît aceea a stilizării în exces a detaliului care creează viziunea. E atîta gratuitate și atîta fantezie nemotivată în această artă, încît, ducîndu-mă zilele trecute la Zürich

să viziez „Căbaretul Voltaire“ pe Spiegelgasse (și casa lui Lenin care se află în vecinătate), m-am pomenit în sala plină cu manuscrise, scrisori și fotografii, lăsate în dezordine, pe pervazul ferestrelor, pe un colț de masă, lîngă un șemineu, parcă de cineva care a plecat în grabă și le-ar fi uitat acolo. Am căutat mult numele lui Tristan Tzara alături de Marcel Duchamp sau de Ivan Goll sau... nici nu mai știu – multe nume necunoscute – pînă să-l găsesc, și închipuiți-vă, m-am pomenit că-l caut pe Werner Gadliger, a cărui respirație o simțeam acolo. Dar surpriza cea mai plăcută mi-a făcut-o albumul acestui producător neobosit de animale fabuloase, peste care domnește maiestros un elefant ca un exemplar de tranziție între natură și tehnică, o premoniție, un avertisment? Și deodată, fotografiile mi-au adus în față cîțiva prieteni comuni, coincidență și mai bizară cînd te afli într-un

m e r i d i a n e

spațiu străin. E grozav să te trezești în fața unui om pe care îl cunoști atât de puțin și să-ți descoperi atâtea predilecții și întâmplări comune, încât îți vine să strigi: „Cum adică, lumea asta mare în care abia am intrat este atât de mică?” Uite-o pe Aglaja Veteranyi, uite-l pe Werner Morlang, cunoscutul critic și teoretician literar, uite-o pe Marianne Frisch – fosta soție a lui Max Frisch – pe care am cunoscut-o la Berlin, acum vreo cinci ani, în casa lui Ernest Wichner și s-a născut între noi o simpatie reciprocă... E grozav să-ți dai seama că pătrunzi încet, încet în conștiința unei lumi pe care nu ți-ai fi putut-o imagina niciodată a ta: cum stam aseară, după lectura, pe care am avut-o împreună cu Christian Haller la Școala de literatură din Aarau, la un pahar de vin roșu, într-o locanță de lângă gară cu mai tinerii poeți Markus Bundi și Andreas Neeser (conducătorul cursurilor de literatură la clasele mari), se simțeau atât de absorbiți de grijile cotidiene, de politică, de viitorul unui tineret debusolat, încât au început să vorbească în dialectul alleman care stă la baza limbii elvețiene: nu înțelegeam nimic, mă uitam la ei ca la teatru, erau pentru prima dată ei, cei mai adevărați și, culmea, eu nu mai eram în sală, eram pe scenă cu ei, pentru prima oară am simțit fizic că aparțin nu unei țări, ci lumii. L-am întâlnit, firește, și pe Werner Morlang, cu aerul lui de bonom, de uriaș pus pe fapte bune; când m-a văzut a scos-o pe Aglaja din buzunarul de la piept, mi-a adus ultimul ei volum: *Vom geräumten Meer, den gemieteten Socken und Frau Butter* (Despre marea dereticată, șosetele închiriate și doamna untură), apărut postum. Nu știu ce sînt textele astea. Fac și eu acum ca minunații mei confrăți din juriu care mi-au spus că n-au putut să-mi dea premiul US pentru *Fetița cu o mie de riduri*, fiindcă le-a fost imposibil să decidă dacă e poezie sau proză... atunci e mai mult ca sigur quasi-literatură denumire dată de Octavian Soviany, Adela Greceanu și Nora Iuga acelei literaturi care seamănă cu elefanții lui Werner Gadliger. Adică ceva între trompă și furtun, ceva ce nu știe ce vrea. Adică ceva ce nici Aglaja poate n-a știut pînă la capăt.

Aglaja VETERANYI

Hai să facem amor

Un bărbat și o femeie stau pe divan. Divanul stă într-o cameră.
Camera într-o casă.
Casa stă fix pe cap.
Lângă casă e un pătuț cu un copil acoperit de pămînt.
Sau un cuib de pasăre c-o ureche în el?

El își pune miinile pe pieptul ei. Ea deschide ochii, privește-n tavan. O lampă. În spatele tavanului e podeaua etajului de deasupra. Poate la etajul de sus se petrece ce se petrece și la etajul de jos.

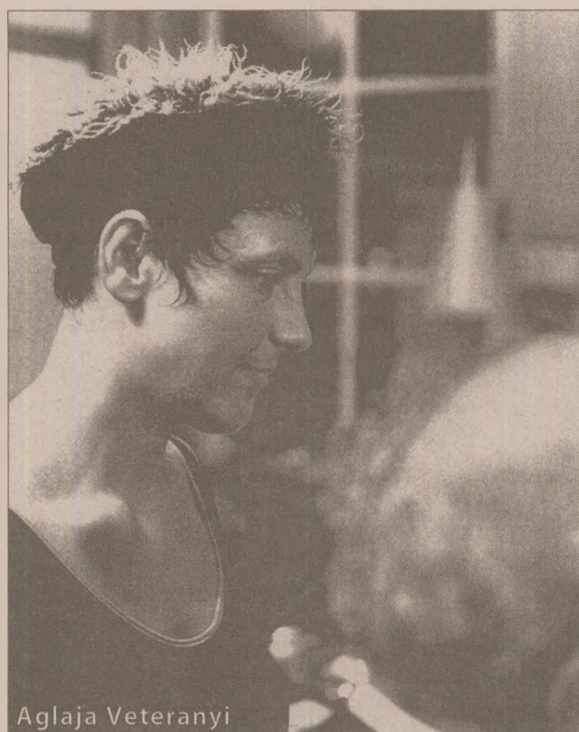
Ea plînge. Lacrimile îi curg în gură, au gust de sudoare.
Ea începe să-i lingă fruntea.
Asta îi place lui.
Atunci membru lui se face mare și ea trebuie să-l descheie la pantaloni. Nu se grăbește și numără pînă la patru. Pe urmă i se năzare că ar vrea să-și amintească ceva la ce nu s-a gîndit niciodată.

În timp ce el își pune membru între sîinii ei începe să cînte-n somn copilul acoperit de pămînt

Abia a terminat el că ea se spală pe mîini în orificiul de scurgere de lângă ușă
Este o ușă ca toate ușile în toate odăile.

Tata

Nu mă las omorît, spune copilul urît.

Aglaja Veteranyi

Își bagă mîna-n gura mamei pînă-n fund.
Te iubesc, spune copilul și linge mirosul din gura mamei.
Mama are o gură mare și-o limbă imblănită
Nu mai mînc, spune copilul. Hai, prinde-mă!
Se apleacă și-și lasă burta să se tîrască pe podea.

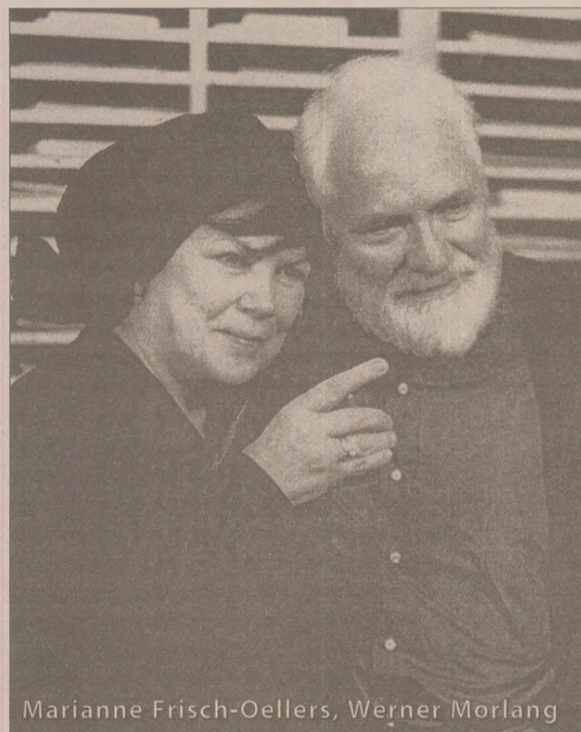
Mama crește ca o linie, pare o crăpătură în aer.

Copilul își întinde vîrfurile picioarelor și spune, Am visat o burtă în care zac ca mort. Burta are ochi mulți. Toți arată ca tine și m-au văzut exact.
Nu-i iubeam pe ochii ăia, mă priveau printre coaste.

Copilul urît se așează pe podea și începe să numere degetele care pătrund prin pereți.

Vizită 1

Tata intră-n cameră și se așează pe obrazul ei

Marianne Frisch-Oellers, Werner Morlang

Vasăzică, spune ea, ai venit?
Am venit, spune el.
Ai venit?
Da, spune el, da.
El stă un timp. Pe urmă se ridică
Acum plec.
Ea își împătorește obrazul și-l pune în dulap.

Lecția de pedeapsă

Tata a murit în lipsă.
Mama trăiește-ntr-un leșin.
Am crescut din ce în ce.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.
Și nu vreau copii.

În românește de
Nora IUGA

Grafica și fotografiile de Werner Gadliger

peste opt mări și țări

UNA din aventurile pe care ni le-am dorit cu toții în adolescență, citind cărțile lui Karl May despre Africa, sau *Copiii căpitanului Grant*, a fost desigur să ajungem la Capul Verde, pe malul Atlanticului, străbătând continentul. Iată-mă deci cu o oarecare întârziere – (de câteva decenii...) – la Saint-Louis, aproape de granița cu Mauritania, împreună cu două minunate prietene, arhitecta Anca B. și specialistă în istorie africană Simona C. Dar nu străvechiul oraș colonial Saint Louis, cu arhitectura lui grațioasă, mi-a rămas definitiv în memorie, ci îndrăzneala de a străbate drumul către Dakar pe malul oceanului, în timpul refluxului, într-un Jeep alergat de valurile care refăceau, pe îndelete, în urmă, adâncimile populate de crabi, meduze și, fără îndoială, duhuri ale apelor...

Nisipul dinaintea noastră fusese cu numai câteva minute înainte acoperit de spume, iar în urmă năvălea din nou genunea, amenințătoare, peste care pluteau straturi de păsări în căutarea cadavrelor. Alți curajoși pe care i-am întâlnit încumetându-se să gonească pe acea netedă întindere (de fapt aflată mereu sub valuri, în afara celor două ore de amiază când durată drumului dintre Saint-Louis și Dakar putea fi scurtată la jumătate datorită refluxului) i-am fi putut număra pe degetele unei mâini.

Aș putea scrie un scenariu de film despre acest drum, petrecut mai degrabă prin ocean decât pe malul oceanului, căci valurile ne acopereau mașina ca o palmă uriașă care se îndura totuși să se ridice, înainte de a strivi. Contrastul între văzduhul atât de albastru și amenințarea adâncurilor amețitoare mi-a dat exact măsura vieții pe care o trăim pe pământ: balans între noroc și primejdie. Cu totul alt fel de primejdie decât cele descrise în cărțile lui Robert Kaplan (care au răspândit în ultimii ani clișeul „primejdiei Africii” – suprapopulație, criminalitate, boli, migrații, droguri... răzburările celor săraci, deșertificare, lipsa resurselor de trai, migrație și refugiați, eroziunea statelor naționale, renașterea tribalității...). Ce-i drept, numele Africii a inclus încă de la început o notă de mister terifiant (rădăcina feniciană care a dat afar, „praf”, s-a păstrat în toate limbile semitice; romanii vorbeau despre *Africa terra* – țara așilor, trib berber; și s-a mai pomenit o posibilă etimologie greacă, *aphrike* însemnând „fără frig” – etimologie contestată însă de filologi, datorită evoluției fonetice târzii). Africa e considerată „leagănul civilizațiilor”, locul cu cele mai vechi exemplare androide și primele semne ale unor ocupații omenești (aproximate acum șapte milioane de ani). Dar cunoașterea ei de către europeni a avut loc târziu (doar Egiptul fiind știut în vechime – și atunci, ca parte a Asiei; abia Ptolemeu,

Africa Terra

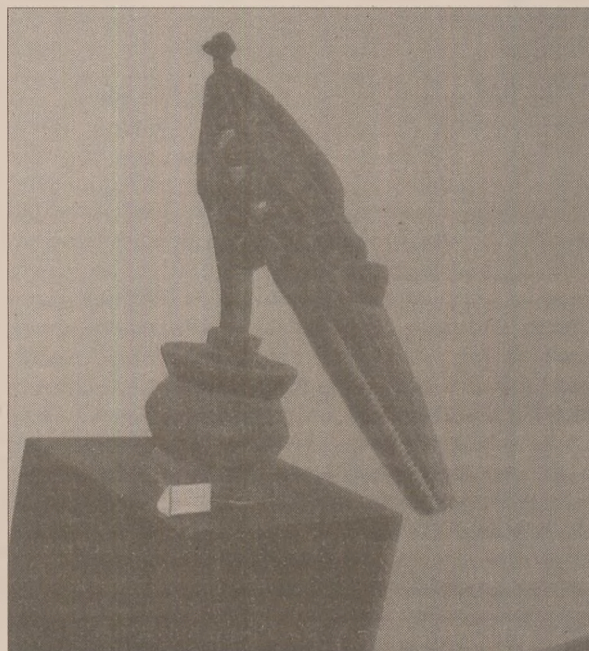
în secolul I, definind hotarul african la Suez). Coloniștii secolelor XIX-XX descriau Africa drept „continent negru”, „fără civilizație și fără istorie”, deși, încă în antichitate, în afară de Egipt, Nubia fusese pomenită de Herodot, Etiopia creștină fusese cunoscută de romani, iar în evul mediu, hispano-arabii – între care vestitul Leo Africanus – trecuseră Sahara și vizitaseră numeroase regate de-a-lungul fluviului Niger.

Senegalul, aflat la sudul râului cu același nume din Africa de Vest, mărginit de Oceanul Atlantic la Vest, Mauritania în Nord, Mali în Est, Guinea și Guinea Bissau în Sud, are drept religie dominantă islamul, răspândit aici în secolul al XI-lea. Mai multe puteri europene – Portugalia, Olanda, Marea Britanie în secolele XV-XVII, iar apoi, din 1850, Franța, au încercat să-și impună supremația asupra acestei piețe de sclavi (sclavii erau exportati de pe insula Gorée, de unde au luat drumul robiei milioane de africani. Am fost și noi pe această insulă, care acum e un mare centru de artă, fiind locuită de sculptori, pictori și țesători care fac, anual, târguri de capodopere. Nu-ți vine să crezi că rostul acestor locuri a fost schimbat atât de fundamental. Am cumpărat de aici un vas din ceramică de Casamance – regiunea vestită pentru violență și mișcări separatiste – pe care îl privesc uneori în lumina de apus, amintindu-mi culoarea câmpiilor nisipoase).

O vreme, Senegalul a făcut parte din Federația Mali, apoi și-a câștigat independența în 1960, *Léopold Senghor* fiind primul președinte ales al Senegalului, în același an. Acum e o republică prezidențială, condusă de Abdulaye Wade (reales în 2007), împărțită în unsprezece regiuni, cu 11 milioane de locuitori. Exporturile par la prima vedere reduse (pește, chimicale, bumbac, arahide, calciu fosfat) și sunt direcționate mai întâi spre India, abia apoi către parteneri precum SUA, Marea Britanie, Italia. Tehnologia informației e însă destul de avansată, țara fiind conectată la internet încă din 1996.

Ca european, nu poți merge în piață să cumperi fructe, nici pe jos nu te poți plimba, căci nu te poți apăra de

nisipul dinaintea noastră fusese cu numai câteva minute înainte acoperit de spume, iar în urmă năvălea din nou genunea.

cetele de localnici care se reped să-ți ofere produse. Totuși trăiesc aici peste 50.000 de europeni, majoritatea francezi, foarte fericiți de existența lor între cei din triburile Wolof, Peul, Toucouleur, Jola, Mandinka, între refugiații din Mauritania și metișii afroeuropeni. Cei mai mulți localnici merg la școli coranice, totuși araba nu e prea vorbită. (Islamul, la care aderă 97% din populație, s-a răspândit mai ales pentru că era văzut ca o formă de rezistență la colonizarea franceză). Wolof e lingua franca, dar desigur te poți înțelege oriunde cu franceza și portugheza, mai ales dacă te mulțumești să ceri suc de bissap, mango sau fructul baobabului numit „pâinea maimuțelor” și nu ții neapărat să discuți filozofie (acest lucru fiind însă foarte posibil, deoarece Universitatea Cheikh Anta Dioup, numită astfel după celebrul istoric, filozof și antropolog, cu peste 60.000 de studenți – este vestită pentru studii africane, istorie, politică, filozofie și sociologie).

Valorile africane sunt considerate politețea și respectul față de străini, față de bătrâni (singurii care știu să păstreze coerența comunităților și valorile tradiționale), integritatea fapturii, cinstea, responsabilitatea față de comunitate și altruismul, intuiția, holismul, respectul față de mediul înconjurător (pământul aparținând în egală măsură strămoșilor și tuturor celor în viață, nimănui și tuturor). Pornind de la nevoia de a trăi în comuniune cu natura, nevăzându-se separat de „pom sau piatră, animal sau eveniment social”, cum spune Leopold Senghor, senegalezul trăiește la prelungirea lumii invizibile în cea vizibilă, lumea spirituală fiind garantul existenței pământești. În ciuda vizibilei sărăcii, accentul cade însă asupra bunăstării din lumea de jos: existența lumească, în pace și armonie, trebuie să includă mijloacele materiale necesare unei vieți demne și împlinite, ca și unei morți demne de includerea în rândul „strămoșilor”. Proverbele și miturile africane vorbesc despre pace, ploaie și prosperitate, răbdare și împărțășire. Pietrele și anumiți pomi sunt lăcaș pentru duhuri; universul e străbătut de energia care l-a creat (ce-i drept, din întâmplare, ceea ce îndeamnă la fatalism – lumea părând un haos unde nenorocirile pot să apară oricând, dar de care oamenii se pot apăra prin magie). Realitatea e capricioasă, viața se manifestă în forme polarizat-contrastante. Omul trăiește după o etică stabilită de „oracolul interior” al conștiinței, justiția are – într-o lume puternic centrată pe comunitate – un rol important pentru păstrarea armoniei, pacea, condiție a progresului, e o valoare religioasă și morală rezultând din această justiție/armonie (toată lumea având de pierdut dacă o persoană făptuiește un act imoral).

La Muzeul de Artă Africană din Dakar am văzut mai multe capodopere arhetipale decât ar fi visat vreodată Brâncuși, în cele mai stilizate închipuiri ale sale. Ar fi fost și mai multe, mi s-a spus, dar acum câțiva ani, într-o iarnă grea, au fost arse sculpturile pentru că... nu existau lemne de foc. Ce flăcări vor fi dat acele păsări!

m e r i d i a n e

Definiții ale snobismului

● Două cărți recent tipărite în Franța aduc în discuție snobismul. Una este celebra *Carte a snobilor* a lui William Makepeace Thackeray, o culegere de cronici din revista englezească *Punch* de la sfârșitul anilor '40 ai secolului XIX. A doua este *Istoria snobismului* a lui Frédéric Rouvillois, profesor la Universitatea Paris-V, autor și al unei lucrări despre istoria politeței. Cu această ocazie, un hebdomadar parizian a cules de la câțiva istorici, scriitori și jurnaliști scurte opinii despre snobism. Iată câteva care seamănă cu niște definiții: „Snobism înseamnă să aperi, când toată lumea atacă, pe cineva care te oripilează în vreme ce încântă pe toată lumea”; „A fi snob înseamnă să privilegiezi imaginarul în raport cu realitatea și principiul frumuseții în raport cu acela al utilității”; „Snobism e numele pe care-l dăm uneori plăcerilor neînțelese”; „Între singurătate, care constă în a da lecții tuturor celor care n-au șansa de a fi ei înșiși, și insatisfacția de sine însuși, snobismul e totdeauna o schizofrenie”; „Snobismul e o tristă pasiune de adăugat la catalogul lui Spinoza”; „A fi snob e totuna cu a merge contra curentului”; „Există snobism în orice ins care își consideră clanul, grupul, banda ca fiind centrul lumii și care privește cu dispreț pe oricine se află în afara cercului său.” Se știe că *snobism* vine de la *sine nobilitate* și era formula prin care se caracterizau elevii colegiilor englezești al căror nume n-avea particulă nobiliară. Ei se constituiau într-un fel de salon al refuzaților, trăgându-și noblețea din refuz.

Un eseu despre Vassili Grossman

● Vassili Grossman (1905-1964) a intrat în patrimoniul literar mondial cu *Viață și destin* – romanul total al „secolului extremelor” – operă monumentală străbătută de o neliniște metafizică mai rusească decât credea scriitorul însuși, o capodoperă comparabilă cu *Război și pace*, salvată prin obstinarea a doi prieteni fideli, Semion Lipkin și Simon Markish. Filosoful și jurnalistul francez Salomon Malka a publicat la Ed. CNRS o carte cu titlul *Viață și destinul lui Vassili Grossman* în care povestește istoria zbuciumată a romanului, dar și traiectoria celui care, în perioada stalinistă, a făcut să se audă o puternică și extrem de curajoasă voce disidentă. Exercițiu de admirație, eseuul îi dă lui Grossman adevărata dimensiune de scriitor antistalinist, mesager european al celei mai bune tradiții antidespotice. Malka demonstrează convingător cum acest Tolstoi evreu, încheind și socotelile cu iluziile progresiste, și-a pierdut încrederea în ideea hegeliană conform căreia tot ceea ce e real ar fi rațional. În 1963, Grossman scria: „Chiar acum, în epoca triumfului puterii statului asupra libertății omului, gânditorii ruși, îmbrăcați în zeghea lagărelor, enunță, răsturnând legea lui Hegel, principiul suprem al istoriei universale: «Tot ceea ce e inuman este lipsit de sens, dement și inutil»”.

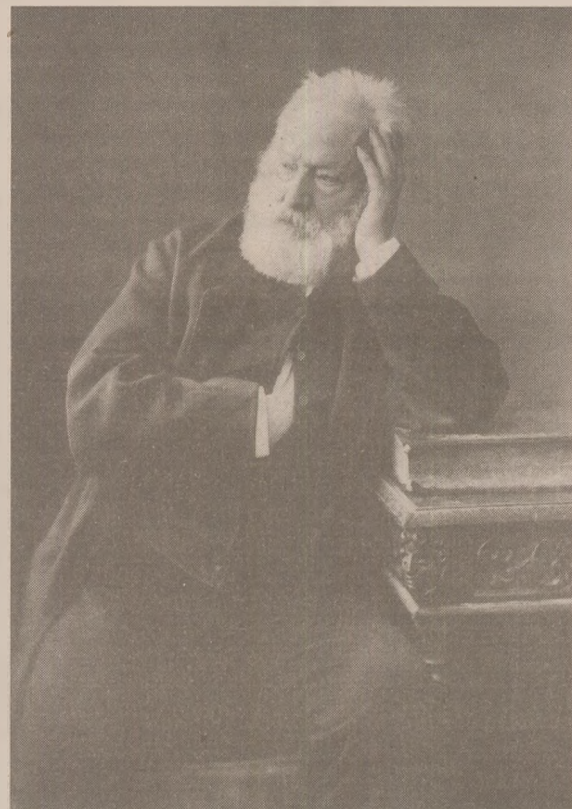

Coana Chirița în voiaj pe Canalul Mânecii

● Jean-Loup Chiflet a publicat un dicționar al traducerilor literale în engleză ale unor expresii idiomatice francezești. Aproape o mie de astfel de expresii au trecut din limba lui Proust în limba lui Shakespeare. Lingviștii le numesc *calcuri*, copii fidele, adică. Românii le țin drept chirișme, de la numele personajului lui V. Alecsandri care reproducea în acest mod în românește cuvinte francezești. Dicționarul lui Chiflet conține și „traducerea” corectă, de fapt echivalentul în engleză al expresiilor cu pricina din franceză. Doar că aceste echivalente n-au nici pe departe hazul chirișmelor. Pentru un francez, probabil, fiindcă un englez nu înțelege nimic din chirișme. Jucată la Paris, *Chirița în voiaj* ar părea o piesă absurdă ionesciană.

Biografia lui Hugo

● După Maurois, Decaux, Gallo, un nou biograf al lui Hugo, Jean-Marc Hovasse, a publicat recent un al doilea tom al cărții sale, consacrat primilor ani de exil ai poetului și romancierului (1851-1864). Ani trecuți în fugă de biografii anteriori, deși ei sunt cei mai productivi dintre toți. La Jersey și apoi la Guernesey, scrie Hugo *Napoleon le petit*, *Les Chatiments*, *Les Contemplations*, *La Légende des siècles* și încheie romanul *Les Misérables*. Început cu 15 ani mai devreme sub titlul *Les Misères*, „cel mai de seamă roman al nostru”, cum îl consideră Hovasse, este reluat în 1860 la Guernesey. În exil, Hugo a fost însoțit de un <goum>, adică de un contingent militar precum cele din colonii, după cum l-a botezat el însuși în glumă (referința o face Hovasse într-un interviu din *L'Express*): soția, cei doi fii, una din fiice (a doua, Leopoldine, murise și Hugo o va rechema, ca Hasdeu pe Iulia, prin spiritism, laolaltă cu Dante, Shakespeare și bunul Dumnezeu!), fratele ginerelui său, câțiva prieteni proscriși ca și el, precum și Juliette Drouet, iubita lui de-o viață. Hovasse descoperă cu ce-și ocupă timpul acești oameni: toți scriu literatură. Soția lui Hugo îi face biografia, Juliette îi scrie epistole îndrăgostite, unul dintre fii traduce din Shakespeare, iar celălalt scrie teatru. *Les Misérables* vede lumina tiparului în același timp la Paris, la Bruxelles, la New York, la Rio de Janeiro, în franceză, bineînțeles (limba în care poetul se conversează și cu spiritele lui Dante și Shakespeare). Un veritabil triumf. Și financiar: editorii îi plătesc

300.000 de franci-aur, o sumă considerabilă. Hugo e probabil pentru multă vreme singurul miliardar (la valoarea de azi) dintre scriitori.

Me, Cheeta

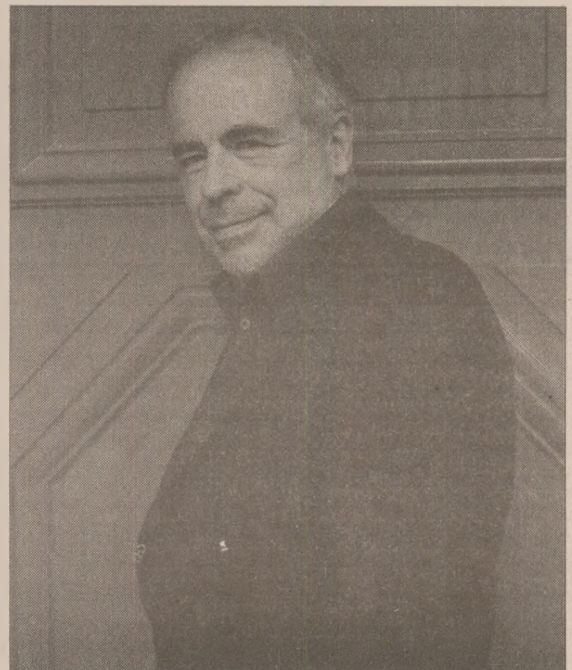
● Criticii literari ai marilor ziare britanice au citit cu toții autobiografia unui star și, ceea ce e și mai ciudat, le-a plăcut foarte mult. Au mers pînă într-acolo încît au numit-o cea mai nostimă carte a anului 2008. *Me, Cheeta. The Autobiography* (Ed. Fourthe Estate) este povestea vieții celui mai celebru cimpanzeu de la Hollywood, maimuța care l-a însoțit pe ecran pe Johnny Weismüller în numeroasele aventuri ale lui Tarzan, înainte de a face o lungă carieră cinematografică. Desigur, Cheeta, ca toate starurile inculte și analfabete, a folosit un „negru” pentru a-i povesti parcursul. E vorba de scriitorul britanic James Lever, care a pastșat genul „autobiografie de actor”, demontînd și sistemul „fabricii de staruri” care s-a construit în California anilor '30. Cartea este deopotrivă istoria vîrstei de aur

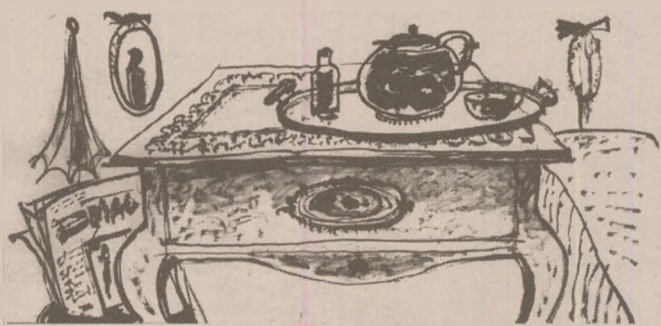
a Hollywood-ului – „cea mai amuzantă, dar și cea mai critică din cîte s-au scris pînă acum”, apreciază „The Observer”. Știind că nimeni nu poate da în judecată un animal pentru defăimare, Cheeta povestește extravagantele tribulații ale starurilor, la care a participat, de la orgiile de pe yachtul lui Errol Flynn pînă la accidentul cu Rolls-Royce-ul lui Douglas Fairbanks, care-i dăduse ei volanul, convins că e în stare să conducă un automobil. În ciuda numeroaselor anecdote și invenții din povestire, unele destul de crude cu anumite persoane din lumea filmului, pastșa comică are un mare succes. Cît despre Cheeta – ea e „un autor” în viață: are 76 de ani și profită de o odihnă binemeritată, în condiții confortabile și cu o bună îngrijire, la Palm Springs.

Romancierul clasei de mijloc

● Americanul Richard Russo e considerat cel mai bun romancier al clasei mijlocii din S.U.A. După marele succes cu *Declinul imperiului Whiting* (Premiul Pulitzer 2002), cel de al șaptelea roman al lui, *Puntea suspinelor* nu are, cum s-ar putea crede, un subiect venețian (faimosul pod e doar o metaforă a trecerii către moarte). Scriitorul își plasează acțiunea într-un orașel american în declin, explicînd într-un interviu: „Mă interesează clasele și păturile sociale, iar micile orașe de care nu a auzit nimeni sînt ultimele locuri din S.U.A. unde ele trăiesc amestecate. Dacă locuiești într-un oraș ca Boston sau New York, vecinii de cartier se îmbracă la fel ca tine, au cam aceleași slujbe și același venit, chiar și nevestele lor seamănă cu a ta. Nu prea mai există comunicare între păturile sociale. În schimb, în orașele mici, toți se cunosc și vorbesc între ei. Așa am crescut eu și așa văd cetatea ideală. Din păcate, și această organizare a orașelor e pe cale de dispariție.” Subiectul îl constituie destinele opuse a doi copii din anii '50 din Ploucsville, ca și cele – numeroase – ale rudelor și apropiaților lor. În cele 700 de pagini intriga avansează încet, fiecărui personaj dîndu-i-se importanță. În centru stă totuși Lucy (Lou C.), obsedat de tatăl pe care îl imită – acesta e un etern optimist, nu prea inteligent și cam laș. În schimb, mama e dură și pesimistă, dar puternică și lucidă. Explică Russo însuși în „Le Figaro Magazine”: „Personajul meu principal avansează în orb, mergînd pe urmele tatălui său, pe care-l găsește ocrotitor, în timp ce mama, realistă, îl sperie. Pentru că tatăl și el acționează ca majoritatea americanilor:

preferă mitul, realității. Cei doi bărbați refuză să vadă lucrurile așa cum sunt, aleg să trăiască într-o mitificare a vieții cotidiene. E cu adevărat istoria Americii și asta mă sîcîie și mă înduioșează. Știi fraza lui John Ford: Cînd adevărul devine legendă, tipăriți legenda! Așa funcționează milioane de americani.”

a c t u a l i t a t e a

Constanta Buzea

POST-RESTANT

IMIC nu mai contează când se năruie zidul/ și dispăre ultima urmă de glonț/ E plin de orfani și EMO sinucigași/ nu mai există rațiune/ Nu te cunosc nu mă cunoști dar nu mă lăsa/ afară în ploaie/ Mi-e FRICĂ! Am călcat pe inima de gheață/ și pe cioburile însângerate/ ale oglinzilor/ De ce/ e atâta durere între pietrele de pavaj/ a căzut cumva Dumnezeu din cer?“ (Alexandra Dolfi); „...soarta unui cuvânt nu-i fundal friicii de a muri în/ solitudine și zădărnice, ci sensul libertății, sus/ dincolo de năluca tristeții/ de gest – cuvântul nu dă rest, nici dâră/ nici umbră/ în el se tăce“ (Valeriu Dg Barbu); „să ne iubim/ lance a singurătății/ care obturează admisiile de oțel –/ învârtind amorul pe unghia universului/ aprinzând turnesolul din inimi/ ca un proiectil/ sub măștile de hidrogen/ ah! spune-mi, millz, cum e Dumnezeu?/ tras pe sârmă de puști/ cu dinții portocalii/ mestecat de milioane de nări/ de creiere în tăcere/ atât de intens încât/ aerul roșiatic și dens/ ia forma sticlulelor de opium din vitrine/ cu o privire de-a ta/ cu o mișcare/ ce smulge crinolina sârmoasă/ cu doar un gest/ cu un atom/ cu jultura piciorușului tău/ chipul de mucenic/ se răsucesce în sus/ ca un tirbușon de plută/ ca o elice de oscioare.// să ne iubim.../ deși acesta nu e un omagiu“ (Sânziana Maria Stoie); „Poftiți

maică, luați și mâncați!/ Mâncați, cum nici o generație nainte n-a făcut-o./ Faceți burta mare, haliți până la os,/ să nu lăsați nici zgârciurile, nici pielea/ de parcă ați fi pus în capul mesei Mafoamea./ Leorbăiți ciorbe, vinuri, zămăraie,/ nu v-ar mai ajunge, nu v-ar mai sta.../ Nehaliților! Nesătuilor! Nepotoliților!!!/ Guri de burdihan, guri de iad!/ Se ciocoî lumea, nu vezi,/ stă la căldurică toată ziua/ cu mâna pe puță./ N-are treabă, nu tu cărat apă/ nu tu făcut foc, nu nimic./ Barem de animale, nici capu nu-i doare./ Ia colea vreun măt fleocăit/ de gingășii urdinoase.../ Da-l iubește, nene, cât pe zece oameni,/ că la sărac n-ar da.../ Sta-le-ar în gât zeamă de pisică!/ Așa maică, io-s pensionară./ Na, că munciși măicuța o viață/ și nu-mi dau nici de pâine./ Nu muncii la stat prea mult, făcui copii,/ unii se prăpădiră de-a-n totul/ dar alții s-au dus, duce-s-ar cu-a brânzii/ în Gălăți, în Arad, în străinătăți./ Nu mai știu de mumă-sa,/ nu tu scrisoare, nu tu un semn,/ nu nimic. Doar sembuibă/ ei și aștialți,/ sterpii, fugarii, puturoșii./ Băgați maică în voi/ până vă roadeți și degetele din mână./ Învățați să faceți carieră de viperă,/ să vă putrezească c... în mașini/ și să vă ardă la ficiți/ că n-aveți alta mai scumpă./ Băgați maică în voi,/ nu vă mai uitați la baba voastră/ slabă ca bastonul istic./ Băgați ca un val de lăcuste./ ca nehalitii cei mai ațoși/ ce se pomeniră pe-aici./ Doamne, iartă-i!“ (Gabriel Adrian Mirea); „spre nopțile uitate-n târguri grele/ eu mă îndrept cu pași mărunți și singuri/ când nu mai pot a îngropa prin crânguri/ fațada ștearsă-a României mele// omor cu gândul fețe inamice/ mă-mpiedic sobru de un trai grotesc/ și asta-i țara-n care azi domnesc/ picioare strâmbe semne și varice// privirea mea se-ndreaptă către pleavă/ organice nimicuri cu pretenții/ zadarnice-ntrebări se strâng la poartă// trăiri intense-n veșnică dumbravă/ când locului pe rând incompetenții/ conduc o societate-aproape moartă“ (Ionuț Popa); „Intru-n posesia ajutorului social/ și-mi cumpăr o pâine, de toți banii, o pâine/ și

dintr-o dată devin,/ dacă nu mai fericit, (mai liber)/ sigur mai spiritual,/ mai câine:/ pun mai mult suflet când plâng/ pe umerii costelivi ai zilei de mâine.// Uneori admit că n-am un ban în buzunar,/ că prostul se poate uni împotriva mea/ cu întreaga omenire,/ (oricum, anii trec, greoi, pe lângă mine/ și mult mai lungi decât s-ar cuveni)/ că mă săcăie gândul sinuciderii,/ beau, atunci, ca să uit,/ reușesc să-i păcălesc pe mulți,/ pe mine, niciodată.“ (T. Roșu)

Și această mică antologie, pentru care am făcut efortul de a răscoli în sacul meu plin de scrisori, și a citi cu grija de-a alege acele texte al căror numitor comun să fie disperarea și lipsa unor soluții simple de supraviețuire-ar fi putut continua la nesfârșit! Scriem, se pare, dintr-o nevoie de aer, scriem de sete și de neputință de a privi în viitor. Și din solidaritate cu lumea necăjită înțeleg că dacă nu scriam ne sufocam fiecare în bârlugul său, în somnul său, înfrigurat, unde există, dar nu pentru toți un brad fabulos de Crăciun, împodobit cu texte pe care nu le citește mai nimeni. Numele care apar cu câte-o mostră, ce șansă au să apuce primăvara? Poate că toate își înțeleg la focul vreunei speranțe infime, bucuria gloriei de sine, semnând textul și astfel mai respirând. Autorii acestei mici antologii așteaptă să fie văzuți, înțeleși, iubiți, recunoscuți în ecouri dintr-un viitor care își macină în prezent oglinzile fermecate. Vin Sărbătorile, vine Crăciunul, vine An-Noul beat ca laleaua, să ne colinde cu Steaua... Și m-am gândit să-i adun aici, pe același loc de hârtie, să fim împreună, să fim în calea ninsorilor cu tristețe versuri și cu ciudatele trăiri asemănătoare, sătui de sărăcie, insultați de nepăsarea celor care au din belșug căldură în casă și bucate aburinde pe masă. Să fim sănătoși, să scriem versuri, să ne răzbunăm în acest fel magnific pe neșansă, și pe tremurul din voce când din destin vine minunata urare Crăciun luminat! La Mulți ani! ■

Prin anticariate

Vise rele

FĂRĂ ELE, știm de mult, s-ar putea stăpâni universul, chiar din borta unei coji de nucă. Uneori, cu ele se poate lumina ciudat, încântător, o lume de culori sumbre. Cu-aceste vise răvășite, inegale, asupra cărora nu ai nici putere, nici control, dar care-ți scriu, obligându-te să consimți, poezia. Li se întâmplă suprarealiștilor, și aproape tuturor celor care, trăind aceleași vremuri, stau în ochiul aceleiași furtuni.

Așa privind lucrurile, un titlu ca *Stăpîna viselor*, antologia din Constantin Nisipeanu apărută la Editura pentru Literatură în '68, cu prefata lui MRP și un portret de Jules Perahim, e o surpriză și o capcană. O încercare de a trage, acoperitor, paravanul dragostei peste contururi mai complicate. Cum se obișnuiește la bilanțuri, Miron Radu Paraschivescu prinde, în cuvîntul înainte, echilibrele înșelătoare ale omului și ale versului. Înclinînd ceva-ceva spre Argezi, și biografic, făcînd, mai apăsător decît el, pasul compromisului, și artistic, printr-un împrumut de construcție a imaginii cu neputință de negat, Nisipeanu are, totuși, în mînă, pensula cu care sfărîmă densitățile. Tot ce ar trebui să fie culoare, greutate, miez se transformă într-un borangic cu memorie, aproape invizibil, dar sfîrînd, cînd cade, efectul întreg al corpului din care s-a extras.

Primul volum antologat e *Cartea cu grimase*, din 1933. Poezie de concentrări și de clivaje, mizînd pe un șoc care devine autentic abia în volumele de mai tîrziu, cînd regizorul lui nu se mai preocupă de el. Pur argehiziană, în *Cartea cu grimase*, e *Ioana*, povestea veche a intrării unei fete de la țară în lumea cu poște

și păcate. Versurile de sfîrșit aruncă vâlul de perle peste smîrcuri: „De-atunci, Ioana, la toți, seară de seară./ Le-a fost cînd floare de jar, cînd nor, cînd vioară.“ Un joc. Un altul, joacă de sine, e *Atavism*: „Dacă e joc, opriți jocul afurisit!/ Căci mă simt ostenit.../ Mi-e gura amară și trupul greu./ De parcă aș duce-n mine un Dumnezeu...“. Renunțările, știute, ale modernismului.

Poezia care, însă, combină imagini din recuzita comună a marilor clasici ai perioadei, într-un fel care nu-i al lor, ci al unui poet în stare de vise calme, e *Discurs pentru un amurg*: „E ca un semn pe retina multor ani/ Această despletire de gînduri în amurg;/ Cerul la gît purta mărgelile de curcani/ Și patina ca un copil pe apele ce curg...“. Gustul pentru calambururi, bătrînețe chemată-n tinerețe, pe care-l remarcă prefăcătorul, întinde de asociații ca de-un elastic, scofînd, uneori, efecte linfrumozose: „Cerul mic în carul mare duce Domnului iubire“ (*Noapte*). Visul nou, visul „leneș – de burghez“, visul „înfîpt ca un os în gîtlej“ sînt feluri de-a trăi într-o geografie, altminteri, ori searbădă, ori peste poate de violentă.

La numai un an distanță – surprinzătoarea prolificitate a obsesiilor... – în 1934, apare al doilea volum, *Metamorfoze*. O poezie cu titlu frumos, *Întîlniri neverosimile*, și trup deșirat, presărînd imagini paradoxale ca pe un drum al oaselor, îi e dedicată lui Sașa Pană. Eterogenă, de neînțeles, sclipitoare, ca o poală de bijuterii culese de la calcioc. Pe *insulă cu Ilarie Voronca* se termină cu o declarație de frăție ca-n basme: „Sîngele e o floare pe care ți-o ofer

s-o porți la butonieră.“. *Protozoar* e pură alunecare printre cuvinte, sprintară ca ritm, bulversantă ca sens: „Am în sînge un patrupe/ Cu trei snopi în barbă/ Ziua paște ca un ied/ Soarele și melcii în iarbă// Parul scurt prin pălărie/ I se vede ca o sită/ Scuturînd pe munți scrumbie/ Ca din apă argăsită// Lunca îi e închisă belci/ Cu bordeiul la ureche/ Scofînd fum ca pe zăvelci/ Printr-un ciur mușcat de streche“. Un animal fantastic, descris într-o limbă care nu seamănă cu nimic. Imaginea căpitanului din *Undeva, o călătorie*, care „binoclează timpul prin norii de catran“ e chiar aceea a îndrăgostitului lui Baudelaire, de „țări și țărmi himerici“. Un poet.

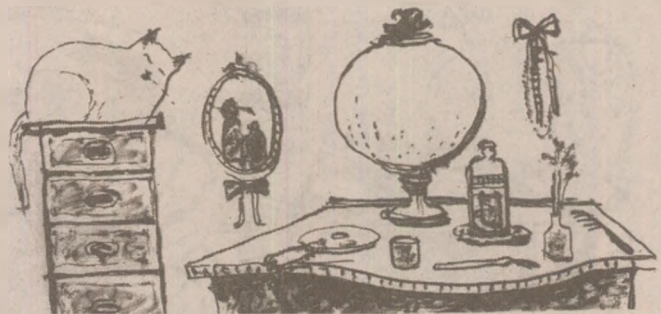
În 1937 apare *Spre țara închisă în diamant*, la fel de coaptă întru suprealism și pozele lui de-o gentilețe neînțeleasă. Diafană, vis pur de crîsmă sordidă, e fata din aburi de rachiu, Galatea crîșmarului, limpede, neștiutoare, din furtuna dedicată lui Tașcu Gheorghiu.

După șapte ani de tăcere, tăcerea războiului, iese la iveală *Femeia de aer*, o demonstrație de iluzionism și un cîntec de dragoste. O rețetă: „Puțină ameteală, puțină apă sărată, puțină gheață/ Și viața reintră în normal./ Întunericul e în același timp întuneric/ E în același timp lumină./ Dacă închizi ochii totul se transformă după cum îți este inima.“ Ranna (încă un calambur...) este această frumoasă fără trup, avînd contururi înșelătoare și greutatea presimțite. Ca aerul, ca decepția. Iată, de pildă, o declarație: „Ce frumoasă ești, Ranna!/ Trupul tău curge pe lîngă mine ca o apă./ Vocea ta e o ventuză/ Care se aprinde în fiecare floare/ Cînd îți atinge mîinile./ Părul tău miroase a bună-dimineală./ Buzele a scoici/ Cu apele închise înăuntru.// Te iubesc pentru că semeni cu o stea de mare./ Pentru că porți ciorapi de fum.“ Presiunea și imponderabilitatea, distanța și voluptatea stau, dificil, împreună, în spatele unei transparențe vag împăienjenite, ca privirea unui om obosit.

Greu să rezumi, sau să vezi unde duce o poezie care fuge de orice fel de reazăm, de orice fel de structură. Singura ei concluzie e o întrebare tîrzie, din *Să ne iubim visele* (1967), pusă lui Virgil Teodorescu: „O, zbruciumată noapte, vise au fost valurile/ pe care le izbeai atît de neîndurător/ de țărnul scufundat în adîncu-mi?“

Simona VASILACHE

a c t u a l i t a t e a

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Trenul special

DE PE STRADĂ l-a înghătat Pomenea pe Claudiu poștaşul. El i-a băgat pistolul în coastă și jandarmul care-l însoțea l-a răscolit prin buzunare și de-abia după aceea i-a luat tasca de toval. Adică exact invers de cum îi spusese polițistul. În tasca avea Claudiu un cuțit și un pistol. Pomenea uitase cătușele pe masă în secție, altfel n-ar fi avut nevoie de ajutorul jandarmului. Claudiu, băiat educat, protesta fără să ridice vocea: Era un abuz! Când s-a văzut fără tasca, a făcut o mișcare cam bruscă, de l-a lovit Pomenea la rărunchi cu crosa pistolului. Nu voia să iasă scandal. Nici Claudiu n-ar fi vrut, era un tânăr demn, dar simțea că nu mai avea încotro; a început să urle: Mă omoară poliția! și așa a ținut-o pînă la secție. De-abia în arest a tăcut, ceea ce l-a indispus pe Pomenea. L-a dat pe Claudiu pe mîna unui jandarm mai dobitz la cap și i-a cerut să-l frăgezească puțin, iar el s-a dus să mai aducă vreo cîțiva la bașcă. Pe unii îi dibuise judecătorul. Pe ceilalți îi ochise el mai demult, dar nu se putuse atinge de ei. I-a arestat cu birja. Pînă seara nu mai avea loc în secție.

Maiorul Scipione nici nu voia să audă să-i primească și pe aștia la regiment. El nu știa cum să scape de legionarii lui. După toate telefoanele lui că se demoralizează trupa dacă stă cu civili arestați în cazarmă și că nu e treaba armatei să facă treaba poliției, Scipione a reușit să scape de ai lui. I-a scos într-o dimineață la plimbare pînă la gară, unde îi aștepta un vagon de pușcăriși, care urma să fie dus la București de un tren de marfă, special. Când a aflat asta de la șeful gării, maiorul a bătut o telegramă la București: *tren de persoane sau le dau drumul*. Apoi a pus mîna pe telefon, de față cu șeful gării – el n-adesese vite la gară, domnule general, și onoarea îl împiedica să-i lase pe prizonierii săi, români, să fie transportați ca vitele. Veniseră la gară rudele celor din convoi, să le aducă de mîncare și haine de schimb. Cîrciumarul Fănică și doi băieți de prăvălie le-au oferit pîine, salam, brînză și țigări. Când l-a văzut, Stelian le-a strigat camarazilor să nu primească nimic de la el. „Nu-mi dai tu mie de pomană, țărane!” Arestații nu-l ascultau. Luau în tăcere tot ce li se oferea, încît Stelian n-a mai putut decît să-i ureze cîrciumarului să-i rămînă în gît pomană asta și să ajungă pe drumuri! Fănică nu i-a răspuns. Și-a scos aparatul de fotografiat din buzunar, i-a făcut o poză și l-a întrebat unde să i-o trimită. „Acolo unde-o să ajungi și tu, janghinosule!” Când au început soldații să împingă convoiul spre vagonul-pușcărie, cei care veniseră la gară după arestați s-au pus pe strigat: Să ne scrii! Îmbracă-te, mamă, gros, că e frig! Te aștept, acasă! Se aude un chiot de copil: „Trăiască Garda și Căpitanul! Vezi ce faci pe-acolo! Apoi o vece de femeie le-a acoperit pe toate celelalte: „Îi omoaaaară pe toooți! Îi duuuuc să-i omoare!” Era nevasta lui Stelian, care ajunsese cu întîrziere la gară, îmbrăcată cu o haină de blană peste cămașa de noapte. Jipetele ei au sfîrșit un vuiet printre cei de pe peron care s-a potolit numai cînd Stelian a ridicat mîna, de pe scara vagonului: „Nu vă lăsați!...” Șuieratul nesfîrșit al unei locomotive i-a acoperit glasul, apoi au început să sirenele locomotivelor din triaj, iar după ele au început să urle, sfîrșiți, cîinii din oraș. Locomotiva care șuierase prima a pornit furioasă îndărăt și după vreo două minute a intrat pe linia moartă unde aștepta vagonul-pușcărie. Maiorul Scipione cîștigase. Amenințase Bucureștiul că dacă prizonierii lui nu sînt tratați omeneste îi eliberează, cu somația de a se prezenta fiecare de bună voie acolo unde i se va spune că era așteptat. Vagonul a fost legat la coada acceleratului de la ora 12. La Ciulnița acceleratul s-a oprit trei minute, cît să fie dezlegată pușcăriia pe roți. Apoi vagonul cu prizonierii lui Sipione a fost preluat de trenul special de marfă, așa cum se stabilise inițial. ■

Livius Ciocărlie

DIN CARTEA CU FLEACURI

FIECARE își are colțul său de lucru, cărțile sale preferate și se crede unic.“ (152) Chiar este unic, asta e uimitor. Că „prostiile foarte secrete, foarte dragi“, deși „singulare“, sunt „universale“ e adevărat. Ceea ce nu-l împiedică pe prostul sau deșteptul în chestiune să nu aibă înlocuitor.

Uneori, în marginea reflecțiilor, desene. Toate foarte vii.

„Adormit, nu pot să vreau să mă trezesc.“ (172). Fals!

Doi oameni bogați, cu vilă somptuoasă în Occident, vor să-i ia casa unei bătrâne pensionare. Cei doi bogați sunt fiul și nora ei.

Un moment, Valery m-a trezit. După aceea m-am stins. Prea nu mă interesează analizele lui din caiete. Nici măcar nu-mi dau seama dacă sunt interesante sau nu.

În câteva minute am renunțat, răsfoindu-le, la două cărți. O lectură cum ai arde un chibrit. Le-am „evaluat“. Parcă da, parcă nu... Mai bine, nu!

Am răscolit prin bibliotecă, doar-doar voi putea să citesc ceva. Până la urmă, am ales *Bâlciul deșertăciunilor*, pentru că ce spune titlul e cel mai aproape de ce se întâmplă în capul meu.

În pat la zece fără zece. Am zis că astăzi nu mă uit la televizor, astăzi citesc. La zece m-am culcat. Figura cu *Bâlciul deșertăciunilor* n-a ținut.

Citesc totuși, de trei luni, jumalul lui Carol I. După ce-l termin, pot să trec la cartea de telefon.

„Nu valorez nimic în legătură cu ce nu mă duce la nimic.“ (222) Dacă „valorez“ ceva, cât de cât, numai în legătură cu ce nu duce la nimic poate fi.

„Scepticismul constă în a crede în sine.“ (238) Oare ? Aș fi zis că a fi sceptic înseamnă a nu crede în nimic. Sau poate nici măcar sceptic nu sunt.

„Câteodată să ne rugăm – pentru Diavol.“ (238) Dacă e să te rogi pentru ceva, numai pentru Diavol, adică pentru ce nu este în regulă, poți să te rogi. Însă rugăciunea, adevărată, nu are obiect.

„Ceea ce mă face atât de lent în a construi, atât de pus pe amânare (*temporisant*) – este abundența ideilor...“ (247) Ceea ce mă face atât de lent în a construi, încât nici nu mă apuc, este că n-am idei.

„Oboselii de același îi urmează oboseala de nou.“ (250) Celei de nou, oboseala de același Acesta fiind acel *perpetuum mobile* al creației, în tehnica atât de mult și de inutil căutat.

„Nu știu“ – vrea să spună *totdeauna*: știu prea bine.“ (258) De acum încolo, în loc de *nu știu*, am să spun *știu prea mult*.

„Nu sunt făcut pentru romane, nici drame – marile scene, mîniile, pasiunile, momentele tragice, departe de a mă exalta, mi se par izbucniri mizerabile, stări rudimentare, în care toate prostiile își dau drumul – ființa se simplifică până la prostie în loc să înnoate în circumstanțele apei.“ (271) Circumstanțele apei! Există o prostie care umanizează, pe când prostia pe care o spune el aici... Sigur, știu ce vrea să zică. Toate astea te îndepărtează de problema ființei. Amestec neavenit de planuri. Dar, mă rog, e opțiunea lui. Prostia lui, vreau să zic.

În cursele de maraton vezi căte un grup compact din care toți alergătorii par să aibă aceleași șanse. Și brusc, din când în când, câte unul începe să rămână în urmă, până nu-l mai vezi. Ca el mă simt.

„Nerozia criticilor literari care caută omul în operă urcînd de la expresie la acest om, fără a ține seama de principiul fundamental al scrierii care este șarlatanismul,

masca, falsul psihologic, voitul...“ (285) Că principiul scrierii e șarlatanismul etc. trebuie adus – degeaba – la cunoștința criticilor proști.

La frizer, un client spune că face acuși 73 de ani. Comentariu, în urma lui. „E cu un picior în groapă. Ce mai vrea ?“

Incertitudinea memoriei. Văd, cu lumina ei ante-meridiană, dimineata când am jucat tenis cu lectorul francez. Transcriu jurnalul acelui an și aflu că dimineata aceea a fost după-amiază pe la trei.

Mi s-a făcut dreptate. T. a dat peste jurnalul meu de la școala primară, cel cu misteriosul, din punct de vedere diegetic, *Mi-am scris jurnalul și m-am culcat*. A recunoscut: copil tîmpit. Falsă modestie! Auzi aici!

„La fiecare pas îmi dau seama că lucrurile ar putea sta diferit.“ (373) Adică, îmi dau seama că nimic nu e necesar. În sine, nu e necesar. E necesar ca o femeie să nască pentru ca eu să trăiesc, dar nu e necesar nici ca ea să nască, nici ca eu să trăiesc.

„Orice cadavru ne jignește.“ (388) Nu cadavrul ne jignește, ci gândul că vom arăta ca el. De aceea, pe cine m-ar expune îl urăsc de pe acum.

Când am început să scriu aici, sub semnul decrepitudinii incipiente, mă răsfațam întrucîtva. Mă răsfaț și acum, de vreme ce nu mi s-a aburit de tot mîntea, cum mă tem că se va întâmpla, dar mă răsfaț mai puțin. Sau poate e invers. Am devenit mai întrepid. Lectura unei reviste îmi lua câteva ore; acum, în douăzeci de minute nu mai am ce alege din ea.

Semnele involuției sunt certe însă – paradoxal – faptul însuși rămîne incert. Așa cum gazul ieșit dintr-un cuptor a cărui flacără s-a stins nu are miros, nici rarefierea minții nu se simte. Am unele dovezi și totuși parcă sunt aceleași. Tensiunea așteptării vine de acolo că știu: procesul acesta nu are un prag pînă la care poți să iei măsuri. Aluneci către starea când nu mai e nimic de făcut avînd încă sentimentul că nu ți s-a întîmplat ceva grav. E un ce aventuros în riscul asta și îmi folosesc resursele de frivolitate pentru a profita, pe fondul lîncezelii, de tensiunea acestei aventuri, dar e o aventură asemănătoare cu un război pe care poți să-l pierzi, pe care e probabil că ai să-l pierzi. Autopăcăleala e în aceea că încă nu l-ai pierdut.

Pot încă să-mi mobilizez mîntea când sunt nevoit. Pentru o lansare, un vernisaj. Nu pentru ceva literar, în afara frazelor de aici.

E și un prag psihologic. Dacă m-aș sili, aș putea încă să vorbesc în public din proprie inițiativă, să răspund la scrisori. Simt însă că, deși pot, nu mai pot.

„Toată literatura este în sinonimie.“ (406) Într-un fel. În metonimie, nu mai puțin. E drept că pentru metonimie e nevoie, de obicei, ca marchiza să iasă la ora cinci, ceea ce Valery, se știe, găsese neinteresant. Și se confirmă: e ceva vulgar în treaba asta. Nu lipsa de interes e vulgară. Există oameni cu capul în nori, care n-o observă pe marchiză și, deci, nici n-ar scrie despre ea. Vulgar e să te crezi un ales fiindcă ești nesimțitor. Fie și când chiar ești un ales.

„Când ușurătatea își dă osteneala să scrie și îndrăznește să-și propună durată, lucrul ăsta e comparabil cu lașitatea.“ (424) Într-asta stă principala calitate a boxerilor buni, în a-ți da lovituri puternice imediat după ce tu abia i-ai atins.

„Tot ce e scris în aceste caiete ale mele are caracteristica de a nu se vrea niciodată definitiv.“ (430) Nu e cazul meu. N-aș fi în stare să revin. Odată lăsată în urmă o carte, uit de existența ei. E dreptul meu de autor. Nu și al cititorilor. Ei să facă bine să o țină minte. Nu pentru ei trudesce? ■

actualitatea

Sfârșitul anticariatelor

Serios, divers și bine informat se dovedește a fi numărul 11 (din noiembrie 2008) al revistei timișorene **ORIZONT**. Cronicarul a citit-o cu plăcere, oprindu-se pînă la urmă asupra a două articole. Mai întâi, vești bune privind traducerea autorilor români în limbile europene ne dă Ilinca Ilian în articolul „Spania citește România”: „Dacă adesea ne întrebăm de unde trebuie pornit pentru a ne promova în străinătate literatura, din trecut sau din prezent, din epoca interbelică, desigur, ușor atinsă de patina timpului, însă totuși solidă ca reputație, sau din contemporaneitatea cea mai acută, răspunsul, iată, poate veni din Spania. Ultimele apariții ale noastre în spațiul hispanic cumpănesc fericit recuperările și pulsul fierbinte al literaturii prin publicarea, pe de o parte, a unor opere de Camil Petrescu, Mihail Sebasitan, Max Blecher și pe de altă parte a unor antologii sau cărți de Denisa Comănescu, Dan Lungu, Alexandru Ecovoiu. Mă refer aici la două aripi facute să bată la unison datorită neobositului și talentatului traducător Joaquín Garrigós, pînă de curînd singurul talmaci din română în spaniolă. De puțin timp, efortului său încep să i se alătore și alții, iar acest articol este dedicat unuia din ei, Viorica Patea. Sub semnătura și îngrijirea acesteia au apărut la interval de cîteva luni două traduceri remarcabile: *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt (*Diario de la felicidad*, traducere și editare de Viorica Patea în colaborare cu Fernando Sánchez Miret și George Ardeleanu, Ed. Sigueme, Salamanca, 2007, carte apărută cu sprijinul Institutului Cultural Român prin Programul de subvenții pentru editare) și *Proiecte de trecut*, celebrul volum de povestiri din 1982 al Anei Blandiana – *Proyectores de pasado*, Ed. Periferica, Cáceres, traducerea din spaniolă de Viorica Patea și Fernandó Sánchez Miret.” O veste mai puțină bună ne dă Radu Pavel Gheo în articolul „Slănina și cartea”: „Nu demult am remarcat un lucru care, pentru un oraș de talia și cu pretențiile culturale ale Timișoarei, ar trebui să fie șocant: în Timișoara nu mai există *nici un anticariat*. Singurii care mai vînd cărți apărute acum zece, douăzeci, cinci zeci de ani sunt cei cîteva vînzători ambulanți, «cărutașii», cu tarabele lor plasate în aer liber (sigur atunci cînd e vreme bună).” Într-adevăr, dispariția anticariatelor spune mult despre locul pe care începe să-l ocupe cărțile în sufletul oamenilor.

Concilierea generațiilor?

Din nr. 11/2008 al revistei **RAMURI**, ne reține atenția interviul amplu acordat de criticul Gheorghe Grigurcu Dorei Pavel. Este adusă în discuție, printre altele, situația actuală a cronicii literare, o instituție aflată în regres, crede autoarea interviului. Aceasta mai ales după ce criticii din generația interlocutorului ei, cei mai mulți, și-au diminuat prezența. Gheorghe Grigurcu nu este de aceeași părere: „Și în anii 80, și în anii 2000 s-au ivit cronicarii literari care să «preia ștafeta» noastră, a celor ce în anii 60 am avut ocazia de-a inaugura o nouă etapă a speței (...) Cronica n-a murit și nu-i prevedem extincția”. Și pentru a ilustra cele spuse, cîteva referiri concrete: „Exegeții afirmați în ultimii ani, îi amintesc mai întâi pe cei de la **România literară**, care-mi sunt mai familiari, Daniel Cristea-Enache, Sorin Lavric, Tudorel Urian, Cosmin Ciotloș, Simona Vasilache, precum și alții, între care Paul Cernat, Carmen Mușat, C. Rogozanu, Luminița Marcu, oferă criticii omagiul unei sensibilități estetice imediate, al unui joc speculativ atrăgător (...). În orice caz nu s-a

ochiul magic

produs o breșă între critica de ieri și cea din această dimineață de secol”. După cum se poate vedea, conflictul dintre generațiile literare nu este, cel puțin în cazul criticilor, chiar insurmontabil.

Să nu spui niciodată niciodată

Stăm ca proștii, cu gurile căscate la televizoare ca să aflăm vești. Despre soarta noastră. Mereu în mîinile altuia, altora, mereu, parcă, la discreția jocurilor, contextului, hazardului politic. De lecuit, ne lecuim prea puțini. Ca o boală contagioasă ne contaminatează precipitarea din preajma alegerilor și de după. Sondajele ne ameteșc și mai tare. La CNN, la știri, am apărut zilele astea din nou. Nu cu vreo ispravă de bine. Nu. Cu celebrul schimb de pahare răsturnate în poală sau direct pe figură de doi vajnici politicieni români. O întreagă dezbatere pe această temă la un important canal de știri. Mai deloc despre febra facerii și a defacerii guvernelor. Schițe de guvern, de o culoare sau alta, am avut și înaintea votului. Oamenii politici se grăbesc spre putere. Pentru noi, perspectivele nu erau încîntătoare. Jocuri fine, întîlniri de taină,

tăceri, declarații reținute sau, dimpotrivă, ditirambice, du-te, vino la Cotroceni și pe la sediul fiecărui partid politic. Scenarii peste scenarii, zeci de emisiuni tv și de articole prin ziare care asamblează puzzle-uri fel de fel, combină, mută, își dau cu presupusu. Am auzit cu toții nume de prim-miniștri, nu a fost o gamă largă, de alianțe, de miniștri, de formule de putere și de opoziție. În timp ce noi sîntem tot mai ostensiți de viață, de criza care amenință și despre care nu se înghesuie mai nimeni să vorbească mai clar – în Germania este subiectul numărul unu al analizelor și comentariilor de mare finețe ale specialiștilor, iar doamna Merkel este ținta unor contestații solide, cu argumente – politicienii noștri sînt neobosiți. Mirosul puterii îi ametește. Dorința e mare. Cui îi pasă de noi? La începutul săptămînii, bombă: PSD, implicit PC, face Guvern cu PD-L, care nu zice nici „pîs” de UDMR. Numai puțin dacă s-ar derula filmul înapoi, ar țîșni injurii, mocirlă, venin, scuipături, injurii. Mă rog, tot arsenalul. Nu vor merge NICIODATĂ împreună. Îi despart oceane și continente. Acum, zîmbete mulțumite, programe comune solide, înțelegere și armonie. Să rămîna povestea așa? Oricum, doamnelor și domnilor, un lucru e limpede. Îl știm de prin filme: să nu spui niciodată „niciodată”. Nici în iubire și, se pare, nici în politică.

Americanii nu înțeleg

Un foarte interesant interviu, cu întrebări incitante și răspunsuri substanțiale, a apărut în numărul din 5 decembrie al **COTIDIANULUI**. Cronicarul selectează doar ultima șarjă din discuția, amplă, purtată de Andra Matzal cu Rob Riemen, filozof și director al Nexus Institute din Olanda, pornind de la recenta carte a acestuia, *Noblețea spiritului*. *Un ideal uitat* (proaspăt tradusă în românește, la Editura Curtea Veche).

Iată întrebarea: „A influențat în vreun fel criza economică impactul ei la public?”. Și iată răspunsul: „E o chestiune foarte interesantă, pentru că (sic!) cum mă aflu în România, după ce am fost în Mexic, la lansarea ei, iar în urmă cu vreo două luni a fost publicată în Statele Unite, la Yale University Press. În America nu s-a făcut prea multă publicitate cărții, ba chiar au fost vreo două publicații care mi-au distrus cartea. În Mexic însă am apărut de patru ori la televizor, inclusiv la principalul jurnal de știri de seară, două pagini de interviu în ziar, două ore la radio, iar asta m-a uimit. În țara mea, sunt la a treia carte, am o oarecare popularitate și totuși nu s-a întîmplat asta. De fapt, nici dacă ar apărea Platon nu cred c-ar avea parte de atîta mediatizare, așa că am vrut să aflu de ce. Iar toți mi-au dat același răspuns: criza financiară. Pentru că au făcut conexiunea: criza financiară este totodată o criză orală și culturală.

Cum se întîmplă că în Mexic și aici în România lumea a făcut conexiunea, iar în America, nu? Pentru că ei, americanii, încă nu înțeleg ce se întîmplă cu adevărat și că, de fapt, aceasta nu este deloc o criză financiară, ci cea mai mare înșelăciune a secolului. Pentru că în continuare modelele sunt considerate oamenii cu bani, oameni ca Martha Stewart sau Donald Trump, ceea ce este o mare perversiune. Speranța ar trebui să vină dinspre oamenii obișnuiți.”

Așadar, noi am făcut conexiunea și înțelegem adevărata natură a crizei mondiale, în timp ce americanii, care au exportat-o în toată lumea, încă n-o înțeleg.

Ne-am mai liniștit...

Cronicar

ZIRKON

ZIARE, ZI DE ZII

Abonamente 2008

România literară

Talon de abonare începînd cu

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 50 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 96 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 195 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Începînd cu 1 ianuarie 2009, abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media!
Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescui nr. 6, sector 2, București, 022195. Tel.: 255.19.18, 255.18.00.

Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul:

RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.

Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.

Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămîne valabilă adresa: dir. adm. Valentina Vlădan, Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

